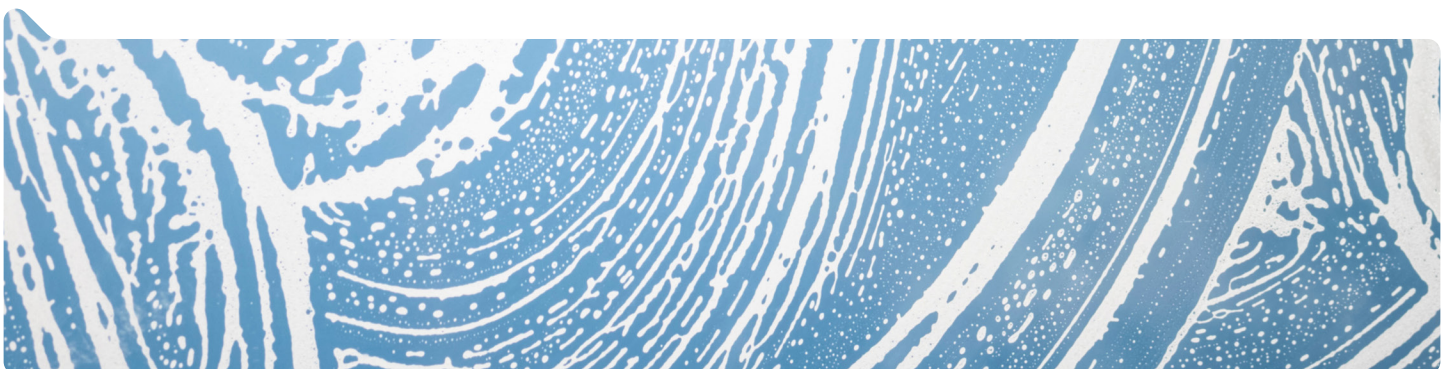

Pensioenfonds Schoonmaak

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag januari - juni 2024

**Pensioen
Schoonmaak**

Inhoudsopgave

	02
1. Samenvatting	04
2. Inleiding verantwoord beleggen	07
3. Screening	11
4. Uitsluiten	12
5. Engagement	16
5.1. Pensioenfonds Schoonmaak en de dialoog	16
5.2. Managementsamenvatting	18
5.3. Thematisch: Reductie CO ₂ -uitstoot	23
5.4. Thematisch: Access to Healthcare	28
5.5. ESG dialoog Nederland	33
5.6. Normatief: Mensenrechten	37
5.7. Normatief: Arbeidsnormen	40
5.8. Normatief: Milieu	43
5.9. Normatief: Anti-corruptie	46
5.10. Escalatieoverzicht	47
6. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen	50
7. ESG integratie	55
8. Impact beleggen: green bonds	57
9. Bijlagen	59

1. Samenvatting

We willen beleggen in bedrijven en landen die goed omgaan met mensen en goed omgaan met de wereld. Dat noemen wij verantwoord beleggen. Wij vinden het heel belangrijk dat die bedrijven goed omgaan met hun werknemers. En dat zij zich houden aan de mensenrechten. En dat zij zorgen dat mensen in een schone wereld kunnen wonen en werken en hun kinderen straks ook. Daarom letten wij bij de bedrijven waarin wij beleggen speciaal op mensenrechten arbeidsnormen en klimaatverandering. Dat doen we bij de bedrijven in Nederland en bij de bedrijven in andere landen. Want zo krijg je schoon geld in een schone wereld en daar houden wij van: een schoon pensioen. In dit hoofdstuk geven wij een samenvatting van de manier waarop wij afgelopen half jaar verantwoord hebben belegd.

1.1. MVB beleid

We willen beleggen in bedrijven en landen die goed omgaan met mensen. En goed omgaan met de wereld. Dat noemen wij verantwoord beleggen. Hoe wij precies verantwoord willen beleggen hebben wij staan in ons beleid, het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) beleid. Voor het opstellen van het MVB beleid hebben wij uitgangspunten bepaald, hiervoor kijken wij naar internationale en breed geaccepteerde normenkaders. Deze kaders worden door het pensioenfonds onderschreven en worden gebruikt bij de beoordeling van de ondernemingen waarin we beleggen. Daarnaast hebben we enkele speerpunten gedefinieerd. Dit zijn thema's die wij als pensioenfonds belangrijk vinden. Volgend vanuit die thema's richten wij ons op een drietal Sustainable Development Goals.

Verder hebben wij in het MVB beleid opgenomen wat onze overtuigingen verantwoord beleggen en Klimaatovertuigingen zijn en de instrumenten die wij gebruiken om ons beleid uit te voeren. Ook zijn in het beleid onze doelstellingen opgenomen waarvan de voortgang terug te vinden is in de bijlage, specifiek: [Resultaat MVB doelstellingen](#). Ons MVB beleid is [hier](#) te vinden.

Uitgangspunten

Voor het vastleggen van het MVB beleid kijken wij naar **internationale en breed geaccepteerde normenkaders**, namelijk:

- UN Global Compact;
- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen;
- UN Guiding Principles on Business and Human Rights;
- Sustainable Development Goals (SDGs).

Speerpunten en SDGs

Mensenrechten: Landen en bedrijven moeten op mensenrechten letten.

SDG 3: 'Goede Gezondheid en Welzijn'

Arbeidsnormen: Landen en bedrijven moeten goed omgaan met hun mensen.

SDG 8: 'Eerlijk werk en economische groei'

Klimaat: Bedrijven moeten goed omgaan met het klimaat.

SDG 13: 'Klimaatactie'

Instrumenten: de manier waarop wij ons MVB beleid uitvoeren

- **Screenen van bedrijven:** We kijken of bedrijven zich houden aan de regels
- **Uitsluiten:** We letten goed op in welke bedrijven en landen we niet willen beleggen.
- **Engagement:** We gaan in gesprek met bedrijven
- **Stemmen op aandeelhoudersvergadering:** We laten onze stem horen op vergaderingen
- **ESG integratie:** We nemen duurzaamheidsinformatie mee in de beleggingsbeslissing
- **Impact beleggen: green bonds** We beleggen in bedrijven met een positieve impact op het klimaat

Kerncijfers MVB-halfjaarverslag Pensioenfonds Schoonmaak

KLIMAATNIEUWS

Klimaatdoelstellingen

Wij vinden het thema klimaat zowel vanuit een risico/rendement perspectief als vanuit een maatschappelijk perspectief een relevant en belangrijk onderwerp. Wij willen een bijdrage leveren aan het Akkoord van Parijs om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 1,5 graden Celsius. De langetermijndoelstelling is een klimaatneutrale portefeuille in 2050. Dit doen we concreet in de aandelen- en credit portefeuille door in 2030 de CO₂-voetafdruk te verlagen met 50% ten opzichte van 2015.

4

Speerpunten

Pensioenfonds Schoonmaak heeft 4 speerpunten: **Klimaat, Gezondheid, Mensenrechten en Arbeidsnormen.**

1.019

vergaderingen
gestemd

Stemcijfers

1.019 aandeelhoudersvergaderingen
15.518 agendapunten

142

DIALOGEN MET 97
ONDERNEMINGEN

Normatieve engagement

Mensenrechten	48
Milieu	37
Arbeidsnormen	49
Corruptie	8

17

DIALOGEN

Thematische engagement

Reductie CO ₂ -uitstoot	8
Access to Healthcare	9

1.171

ISSUERS EN 47
LANDEN WAARIN WIJ
NIET INVESTEREN

Uitsluitingen

- 116 Controversiële wapens
- 512 Staatsbedrijven
- 416 Steenkool, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas
- 86 Normschenders en goed bestuur (SFDR)
- 41 Tabak
- 47 Landen

Een aantal ondernemingen valt onder meerdere uitsluitingsgronden.

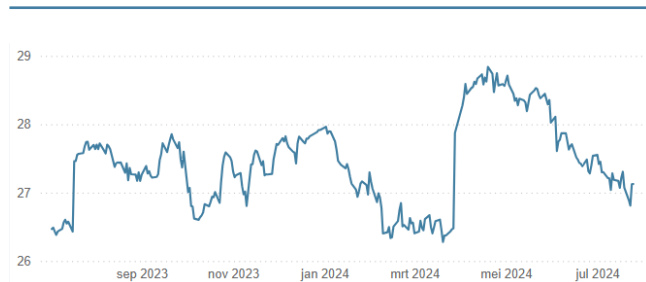
ESG integratie

Wij geloven dat het meewegen van Ecologische Sociale en Governance (ESG) informatie op de lange termijn bijdraagt aan het verbeteren van de beleggingsportefeuille. De manier waarop we dit doen bekijken we per categorie.

Wij hebben ook klimaatdoelstellingen vastgesteld, onder andere om klimaatrisico's in de portefeuille te verminderen. Zo sturen wij ook op CO₂. In onderstaand plaatje zie je het verloop van de CO₂. De flinke daling komt door de implementatie van de klimaatbenchmark aandelen wereld.

[Klik hier](#) als je meer informatie wil lezen.

FIGUUR 1.1.2

Impact beleggen: green bonds

Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten worden gebruikt voor financiering van duurzame ofwel 'groene' projecten. Deze projecten helpen de energietransitie. Ze hebben een positieve impact op het klimaat en daarom noemen we het impact beleggen. Wij beleggen 2% van onze beleggingsportefeuille in green bonds.

In onderstaand overzicht laten we zien wat het gebruik is van de opbrengsten in het tweede kwartaal van 2024:

TABEL 1.1.1 OVERZICHT GEBRUIK VAN DE OPBRENGSTEN

Gebruik van de opbrengsten	%
Alternative energy (Green)	35,90%
Green building (Green)	25,30%
Low-carbon transportation (Green)	20,20%
Energy efficiency (Green)	6,70%
Other (Green)	2,30%
Sustainable water and wastewater management (Green)	1,70%
Climate change adaptation (Green)	1,50%
Sustainable management of natural resources (Green)	1,50%
Pollution prevention and control (Green)	1,00%
Circular economy (Green)	0,60%
Terrestrial and aquatic biodiversity (Green)	0,60%

De totaal gerapporteerde vermeden CO₂ (per jaar/miljoen geïnvesteerd) is 191.

2. Inleiding verantwoord beleggen

Pensioenfonds Schoonmaak past sinds 2008 instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten namens Pensioenfonds Schoonmaak zijn ondernomen. Op de website van Pensioenfonds Schoonmaak vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

2.1. Wat houdt verantwoord beleggen in?

Pensioenfonds Schoonmaak staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Pensioenfonds Schoonmaak is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt Pensioenfonds Schoonmaak waar nodig en mogelijk aandacht aan ecologische, sociale en governance onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

2.2. Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het MVB-beleid hanteert Pensioenfonds Schoonmaak de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. Deze principes hebben betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Milieu
- Anticorruptie

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen.

2.3. Wat doet Pensioenfonds Schoonmaak?

Voor het MVB-beleid hanteert BpfSchoonmaak een aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van de volgende instrumenten. De instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden ieder besproken.

1. **Screenen**, we kijken of bedrijven zich houden aan de regels houden
2. **Uitsluiting**, van producenten van controversiële wapens, delvers van steenkolen, teerzanden, structurele schenders van UN Global Compact en het uitvoeren van een landenbeleid;
3. **Engagement**, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
4. **Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen**. Er is bij het stemmen een focus op de speerpunten mensenrechten, arbeidsnormen en klimaat.
5. **ESG integratie**
6. Impact beleggen: **green bonds**

2.4. Reikwijdte van het MVB-beleid

Daar waar mogelijk past Pensioenfonds Schoonmaak haar MVB-beleid toe op de beleggingen. Het MVB-beleid van Pensioenfonds Schoonmaak is van toepassing op beleggingen in discretionaire mandaten en voor een groot deel ook voor fondsen die worden beheerd door Achmea Investment Management (hierna: Achmea IM). Pensioenfonds Schoonmaak maakt voor het beheer van haar vermogen, naast Achmea IM, ook gebruik van externe

vermogensbeheerders. Wanneer het fonds gebruik maakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om een eigen MVB-beleid toe te passen.

In onderstaand MVB overzicht is weergegeven welke instrumenten van toepassing zijn in de fondsen en mandaten van Pensioenfonds Schoonmaak. In de bijlagen is een tekstuele toelichting gegeven over de toepassing.

TABEL 2.4.1 OVERZICHT ESG-INSTRUMENTEN EN TOEPASSING IN DE BELEGGINGSPORTEFEUILLE

		Staatsobligaties (Matching)	Aandelen Wereld Ontwikkelde Markten	Aandelen Opkomende Markten ¹	Niet- staatsobligaties	(Staats)Obligaties Opkomende markten	Green Bonds	Hypotheken	Vastgoed
		Mandaat	Mandaat	Fonds	Mandaat	Mandaat	Mandaat	Fonds / mandaat	Fondsen
1	Stemmen (stembeleid Pensioenfonds Schoonmaak)	NA	Ja	Ja	NA	NA	NA	NA	NA
2	Normatieve dialoog op de thema's mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti corruptie)	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
3	Thematisch engagement	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
4	Uitsluitingen								
	Normschenders (mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en corruptie)	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
	Controversiële wapens (Nucleaire, biologische en chemische wapens, anti-persoonsmijnen, clustermunities)	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
	Fossiele brandstoffen								
	Delvers steenkool: meer dan 1% omzet uit steenkool.	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
	Gebruikers steenkool: meer dan 10% omzet uit gebruik steenkool.	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
	Teerzanden, Arctic drilling, schaliegas en – olie: meer dan 5% omzet uit deze activiteiten.	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
	Tabaksproducenten	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
	Landenbeleid (Arbeidsnormen) met uitsluiting Staatsbedrijven	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA

6	ESG-integratie, waaronder CO2 doelstelling	Ja	Ja ²	Ja	Ja ³	Nee	Ja ³	Nee	Nee
7	Impact beleggen: green bonds	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee
8	Vastgoed. GRESB ⁴ : minimaal 75% heeft 4 of 5 sterren	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	Ja

¹ MVB beleid van het EME-fonds is van toepassing. Dit beleid komt in zeer grote mate overeen met het MVB beleid van Pensioenfonds Schoonmaak.

² Toepassing van de MSCI Climate Change index. CO2 reductiedoelstelling: ...

³ Op basis van MSCI ESG ratings en research. CO2 reductiedoelstelling van toepassing binnen niet-staatsobligaties:

⁴ Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB): we beleggen alleen in vastgoedfondsen die deelnemen aan GRESB.

2.5. Hoe legt Pensioenfonds Schoonmaak verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed MVB- beleid. Pensioenfonds Schoonmaak rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het beleid. Ook rapporteert Pensioenfonds Schoonmaak over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op ESG-thema's.

Pensioenfonds Schoonmaak publiceert ieder half jaar een MVB-rapportage. De rapportage is toegankelijk via de website van Pensioenfonds Schoonmaak. Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

1. [MVB-beleid](#);
2. [Stembeleid](#);
3. [Verslag verantwoord en betrokken aandeelhouderschap](#);
4. [Overzicht beleggingen](#);
5. [Vote Disclosure Systeem ten aanzien van steminstructies. U kunt hier zien hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd.](#)

2.6. Recente ontwikkeling

Ons stembeleid is geüpdatet

Jaarlijks wordt beoordeeld of het stembeleid nog actueel is en of aanpassingen nodig zijn, o.a. vanuit 'best practices'. In het eerste halfjaar van 2024 hebben we enkele wijzigingen doorgevoerd in ons stembeleid, namelijk:

- We vermelden dat Pensioenfonds Schoonmaak voldoet aan De Nederlandse Corporate Governance Code en de Nederlandse Stewardship Code.
- In het stembeleid worden al specifieke eisen gesteld op het gebied van klimaat en gezondheid rondom beloning bij een selectie van ondernemingen. Gezien de urgentie van ESG, is bij het onderdeel 'beloning ESG prestatiecriteria' de eis toegevoegd dat iedere onderneming minimaal één ESG prestatiedoelstelling moet hebben in het beloningsbeleid.
- Daarnaast zijn sectoren toegevoegd aan de specifieke beloningsvereisten op het gebied van klimaat. De ondernemingen in deze sectoren spelen een belangrijke rol in de klimaattransitie, daarom vinden wij het van belang dat ondernemingen in de volgende sectoren ook een prestatiemaatstaf in hun beloning hebben: chemie, metaal- en mijnbouw, gas en bouwmaterialen.

3. Screening

Pensioenfonds Schoonmaak heeft in juni 2021 een due diligence beleid opgesteld in lijn met de vereisten van het IMVB-convenant voor pensioenfondsen. Dit beleid is terug te vinden als [bijlage van het MVB-beleid](#) van Pensioenfonds Schoonmaak¹. Pensioenfonds Schoonmaak heeft Achmea IM aangesteld als ESG dienstverlener en heeft Achmea IM de opdracht gegeven om uitvoering te geven aan het MVB-beleid van het Pensioenfonds. Uit hoofde daarvan voert Achmea IM onder andere het due diligence beleid uit en geeft zij uitvoering aan het stem- en engagement activiteiten. Periodiek legt Achmea IM verantwoording af aan het pensioenfonds.

Door onze beleggingsportefeuille (wereldwijde aandelen en bedrijfsobligaties) te screenen identificeren wij (potentiële) negatieve impact op de samenleving en het milieu. Dit zijn de belangrijkste (potentiële) ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending.

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De thematische aandachtsgebieden van Pensioenfonds Schoonmaak zijn mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Wanneer er een (potentiële) negatieve impact wordt geïdentificeerd, gaan wij de dialoog aan met de onderneming. Als na verloop van tijd blijkt dat een onderneming geen progressie maakt in het voorkomen/verhelpen van de negatieve impact, gaan wij over tot het uitsluiten van de onderneming. Daarnaast is een aantal ondernemingen al op voorhand uitgesloten in verband met structurele schendingen en het niet opstaan voor dialoog om de schending op te heffen. De resultaten van de due diligence screening en de actie die is ondernomen door het pensioenfonds staan vermeld in onderstaande tabel:

TABEL 3.1

Per 30-06-2024	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuwe normatieve dialogen
Mensenrechten	15	10
Arbeidsnormen	6	3
Milieu	22	5
Anti-corruptie	0	0

In hoofdstuk 4 van dit MVB halfjaarverslag is terug te vinden welke ondernemingen zijn uitgesloten en is tevens aangegeven op basis van welke norm en schending dit plaatsvond. In hoofdstuk 5 van dit MVB-halfjaarverslag staat de voortgang van het normatieve engagement programma vermeld. In hoofdstuk 5.4 staan per thematisch aandachtsgebied de namen vermeld van de ondernemingen waarmee de dialoog is gestart.

¹ MVB Beleid: <https://www.pensioenschoonmaak.nl/images/mvb-beleid-bpf-schoonmaak-2021.pdf>

4. Uitsluiten

Er zijn verschillende redenen waarom wij ervoor kiezen om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan Pensioenfonds Schoonmaak ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert Pensioenfonds Schoonmaak op voorhand een uitsluitingsbeleid. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het Global Compact, de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights de uitgangsbasis. Het uitsluitingsbeleid richt zich op de volgende, namelijk producenten van controversiële wapens, delvers van steenkolen, teerzanden, structurele schenders van internationale gedragsnormen en landen die grove arbeidsnormenschendingen hebben.

4.1. Uitsluitingsgronden

In onderstaand overzicht zijn de uitsluitingsgronden die relevant zijn voor Pensioenfonds Schoonmaak uiteengezet. In de bijlagen kunt u de uitgesloten bedrijven per 1 juli 2024 vinden.

Uitsluitingscriterium	Definitie	Data	Update	Bijlagen
Controversiële wapens	<p>Nucleaire wapens</p> <p>Biologische wapens</p> <p>Chemische wapens</p> <p>Antipersoonsmijnen</p> <p>Clustermunitie</p> <p>Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Pensioenfonds Schoonmaak daarbij aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid.</p> <p>Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond</p>	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Tabak	Betrokkenheid van individuele bedrijven wordt vastgesteld aan de hand van omzet gegenereerd uit de productie en distributie van tabaksgoederen. Een onderneming wordt uitgesloten indien de tabaksgoederen gerelateerde omzet meer dan 50% is.	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Steenkool	Pensioenfonds Schoonmaak hanteert een restrictief beleid ten aanzien van steenkool. Het steenkoolbeleid is gericht op het delven en het gebruik van thermisch steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als:	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst

	<p>De omzet van een onderneming is voor meer dan 1% afkomstig uit aan steenkoolgerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop ervan aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.</p> <p>De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen).</p>			per 1 juli 2024
Teerzanden	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en verwerking van teerzanden voor de winning van olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Schalie- olie en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van schaliegas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Arctisch olie- en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van Arctisch gas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Normschenders	Pensioenfonds Schoonmaak sluit ondernemingen uit die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden. Het Pensioenfonds spreekt van een structurele schending wanneer de schending ook na dialoog na ten minste twee jaar nog altijd niet (in voldoende mate) is opgeheven.	ISS ESG	Jaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Landen	In de portefeuille van staatsobligaties van opkomende markten mag niet belegd worden in obligaties geëmitteerd door landen gesanctioneerd door de VN Veiligheidsraad en EU. Naast de EU sanctie lijst en de VN sanctie lijst worden de prestaties van de landen in de ITUC Global Rights index (arbeidsnormen) als vertrekpunt gebruikt bij het opstellen van een landenuitsluitingslijst. Landen met een score van 5 of hoger worden uitgesloten.	EU en VN sanctielijst en ITUC	Jaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Staatsbedrijven van uitgesloten landen	Wij kiezen er voor staatsbedrijven (bedrijven die voor meer dan 50% van de staat zijn) uit te sluiten omdat we niet wensen bij te dragen aan het financieren van landen die arbeidsrechten niet in voldoende mate waarborgen.	MSCI	Halfjaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024
Goed bestuur	<p>Pensioenfonds Schoonmaak belegt in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur (good governance). Ondernemingen die op dit vlak zeer slecht presteren, worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar de wettelijke vereisten op het gebied van:</p> <p>Goede managementstructuren;</p> <p>Betrekkingen met werknemers;</p> <p>Beloning van het betrokken personeel;</p> <p>Naleving van de belastingwetgeving.</p>	MSCI	Jaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 juli 2024

Hier bovenop wordt, zowel vóór als na het aankopen van beleggingen, het MVB-beleid toegepast. Bij het bepalen of ondernemingen goed presteren op het gebied van goed bestuur, maakt Pensioenfonds Schoonmaak gebruik van ESG-data van derden. Mocht een onderneming waarin wordt belegd na verloop van tijd niet goed presteren, dan wordt deze alsnog uitgesloten volgens het gestandaardiseerde uitsluitingsproces.

4.1.1. Samenstelling uitsluitingslijst

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens en tabaksproducenten. Normschenders wordt jaarlijks geupdatet. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Twee maal per jaar screenen wij het beleggingsuniversum via MSCI voor het criterium steenkool, teerzanden, Schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas. Inkomsten uit

kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

Ondernemingen die zijn aangemerkt als betrokken bij de verschillende uitsluitingscriteria plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in het criterium verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

5. Engagement

Het streven van een onderneming naar winstmaximalisatie kan op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het 'UN Global Compact', de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of de 'UN Guiding Principles on Business and Human Rights'. Wanneer ondernemingen deze richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de langetermijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Om die reden gaat Pensioenfonds Schoonmaak in dialoog met deze ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis en het definiëren van 'good practices'. Zo draagt Pensioenfonds Schoonmaak bij aan het bewaken van het juiste evenwicht, aan langetermijnwaardecreatie en beschermt het haar belangen en die van haar klanten.

5.1. Pensioenfonds Schoonmaak en de dialoog

Engagement is het aangaan van een dialoog met ondernemingen. Het is het centrale middel in het MVB-beleid van Pensioenfonds Schoonmaak. Met het aangaan van de dialoog willen we het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijnwaardecreatie stimuleren en aandeelhouderswaarde vergroten. We voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. We spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen we **Normatief engagement**.
2. We spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen we **Thematisch engagement**.
3. We spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Ecologische, Sociale en Governance (ESG)kwesties. Dit doen we veelal in collectief verband. Dit noemen we **ESG Nederland engagement**.

Andere focus en doelstelling

De verschillende typen engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de vormen geldt dat het een zaak van een lange adem is. Anders dan bij uitsluiting, als pensioenfonds of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er

wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management actief aansporen om het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het **Normatieve engagement** heeft als doel structurele schendingen van 'UN Global Compact' principes, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of 'UN Guiding Principles on Business and Human Rights' te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die mogelijk leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of schadeclaims voor de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren we uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligenceproces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de 'UN Global Compact', OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' door het onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een schending wordt een dialoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel deze op te heffen en nieuwe schendingen te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en

mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Het **Thematische engagement** heeft een andere doelgroep dan Normatief engagement. Hierin staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in samenspraak met klanten en binnen de speerpunten van het MVB-beleid. Bij de keuze spelen de volgende overwegingen een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succeskans van de dialoog.

De uitvoering van het Thematische engagement wordt gedaan door het Team MVB van Achmea IM.

In het **ESG Nederland engagement** is Achmea IM, namens Pensioenfonds Schoonmaak, in gesprek met belangrijke Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingseizoen. Deze dialogen vinden veelal plaats in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse Corporate Governance Platform voor institutionele beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance- en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

Escalatiestrategie

Pensioenfonds Schoonmaak hanteert een escalatiestrategie als de dialogen met ondernemingen uit de engagementprogramma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd kan worden met andere (hogergeplaatste) afgevaardigden of door het versturen (al dan niet met andere beleggers) van een urgentiebrief aan het bestuur. Mocht dit geen effect hebben dan kan Pensioenfonds Schoonmaak haar aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- Tegenstemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij het engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd als ESG onderbelicht is of tegen benoemingen worden gestemd als de ESG-kennis bij het bestuur onder de maat is. De onderneming kan over de voorgenomen steminstructie actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten;
- Vragen stellen op de aandeelhoudersvergaderingen;
- Het plaatsen van resoluties op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

De inzet van aandeelhoudersrechten bij ondernemingen waarmee de dialoog stagneert gebeurt op een case-by-case basis. Hierbij wordt meegewogen of het opportuun en effectief is. Aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet als deze een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de thema's en prioriteiten, zoals geïdentificeerd in dit MVB-beleid. Wanneer er wordt tegengestemd op een van de relevante agendapunten wordt de reden vastgelegd. Dit is terug te vinden op de website van Pensioenfonds Schoonmaak.

Wanneer er na verloop van tijd en na meerdere escalatiestappen onvoldoende resultaat is, wordt uitsluiting een reële optie.

Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's worden op de komende pagina's toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

5.2. Managementsamenvatting

Het eerste halfjaar van 2024 werd gekenmerkt door onzekerheid vanwege verwachte politieke verschuivingen in verschillende delen van de wereld. In de VS nam de verharding van het debat over duurzaamheid verder toe. Een voorbeeld was dat ExxonMobil de indieners van een klimaatresolutie, 'Follow This' en 'Arjuna Capital', aanklaagde. Een ongekeerde stap, aangezien in de VS normaal gesproken de 'Security and Exchange Committee' (SEC) de plek is waar een onderneming bezwaar kan maken tegen een resolutie. Ook in Europa was er in aanloop naar de Europese Parlementsverkiezingen veel onduidelijkheid over de toekomst van de duurzaamheidsagenda. Toch werd de zogenaamde 'Corporate Sustainability Due Diligence Directive' (CSDDD) aangenomen, die ondernemingen die in Europa actief zijn verplicht duurzaamheidsthema's in de toeleveringsketen aan te pakken. Ook werd op de valreep nog de natuurherstelwet aangenomen. Voor veel engagementthema's zal deze regelgeving ondernemingen stimuleren om stappen te zetten op gebied van verdere verduurzaming.

Het was ook weer een interessant seizoen voor aandeelhoudersvergaderingen. We dienden een aandeelhoudersresolutie in bij Uber. De resolutie vroeg Uber om een onafhankelijk onderzoek naar de veiligheid van haar chauffeurs. De resolutie werd aangevochten, maar de SEC oordeelde dat deze geagendeerd moest worden. Net als vorig jaar behaalden we ongeveer 10 procent van de stemmen. Onvoldoende voor een meerderheid, maar wel een signaal van een significante groep aandeelhouders dat meer actie nodig is op dit thema. Bij TotalEnergies trad Achmea IM op als mede-indiener van een resolutie in samenwerking met een grote coalitie van voornamelijk Franse beleggers. Deze resolutie verzocht de onderneming de rol van CEO/Chair te scheiden, met als doel om de governance van de onderneming te verbeteren door de onafhankelijkheid van de Chair te waarborgen. De onderneming negeerde echter deze zorgen van de indieners en bracht de resolutie niet ter stemming.

Terugkijkend zagen we het afgelopen halfjaar meer tegenwind voor aandeelhoudersresoluties over duurzaamheid. In de VS, waar het indienen van resoluties relatief eenvoudig is, leidt het groeiende anti-ESG sentiment bij vermogensbeheerders tot terughoudendheid in stemgedrag. In de olie- en gasector speelt ook een rol dat duurzame vermogensbeheerders de sector de rug toekeren waardoor de steun voor klimaatresoluties afneemt.

Ook sloten we ons de afgelopen maanden weer aan bij verschillende collectieve engagement initiatieven. Een in het oog springend initiatief was het investor statement over de rechten van aandeelhouders. Dit statement benadrukte het belang van de SEC als arbiter over toelating van aandeelhoudersresoluties, in plaats van de rechter. Verder steunden we ook initiatieven over het belang van ethiek bij gebruik van kunstmatige intelligentie, over de milieurisico's van nikkelmijnbouw in Indonesië en een statement dat de steun van de financiële sector benadrukt voor het VN-verdrag over plastic vervuiling.

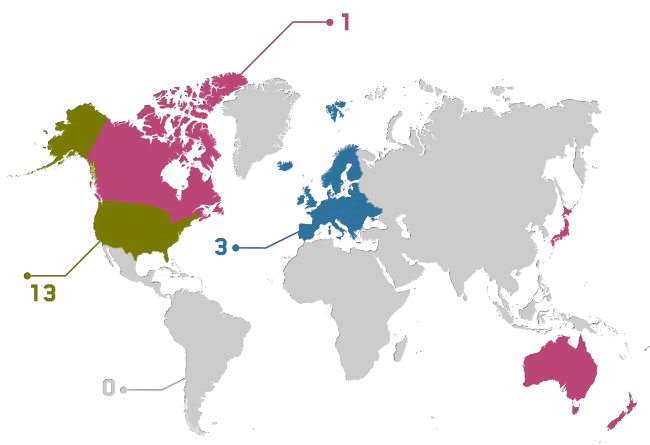
5.2.1. Overzicht thematisch engagementprogramma

Het thematische engagementprogramma van Pensioenfonds Schoonmaak is gericht op het verhogen van sociale, milieu- en governancestandaarden in sectoren, ketens of bij ondernemingen, die deel uitmaken van het beleggingsuniversum. Het engagementprogramma sluit aan bij de speerpunten en MVB-strategie van Bpf Schoonmaak. We doen gedegen onderzoek om ondernemingen te selecteren waarmee de dialoog het meest kansrijk is.

In het eerste halfjaar van 2024 bestaat het thematische engagementprogramma uit 2 thema's, die zich in verschillende fases bevinden. Binnen deze thema's zijn 17 ondernemingen opgenomen. In de onderstaande tabel is de opbouw van het programma weergegeven. In de thematische sub-hoofdstukken wordt voor elk thema nader ingegaan op de doelstellingen, gesprekken en uitkomsten.

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). De wereldkaart geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het thematische engagementprogramma.

FIGUUR 5.2.1.1 REGIOVERDELING

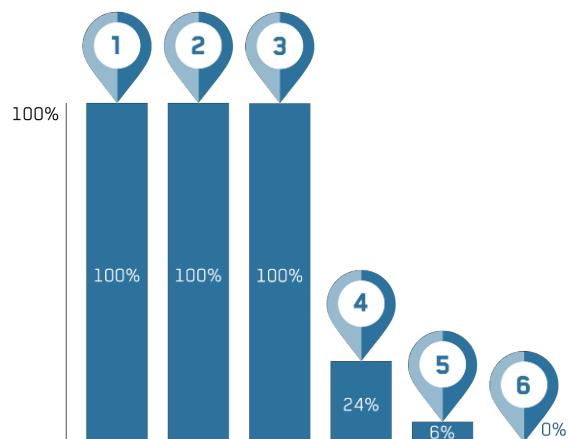
TABEL 5.2.1.1 ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema	Speerpunt	Gestart	Sectoren/ketens	Aantal dialogen
Access to Healthcare		H1 2023	Farmaceutische sector	9
Reductie CO ₂ uitstoot		H2 2022	Koolstofintensieve sectoren	8

Voortgang wordt gerapporteerd aan de hand van mijlpalen. Deze worden nader toegelicht in de [bijlage: Thematisch dialoog](#).

De voortgang van het thematisch engagementprogramma is als volgt:

FIGUUR 5.2.1.2 MIJLPAALVERDELING

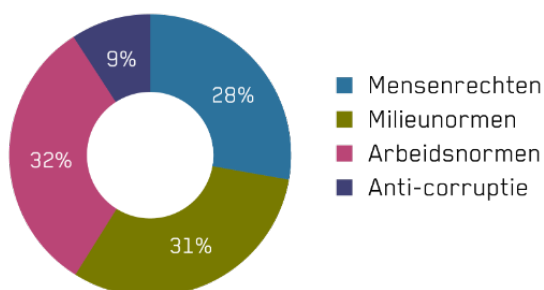
1. Analyse van het bedrijf
2. Het initiëren van de dialoog
3. Het voeren van de dialoog
4. De toezegging van de onderneming
5. Het aanpassen van het beleid en proces
6. Het afronden van de dialoog

Vanwege de korte looptijd van een aantal relatief nieuwe engagementthema's hebben veel ondernemingen mijlpaal 4 en de daaropvolgende mijlpalen nog niet behaald. Toezeggingen met betrekking tot beleidsaanpassingen en de implementatie daarvan verwachten we in de tweede helft van het engagementtraject.

5.2.2. Overzicht normatief engagementprogramma

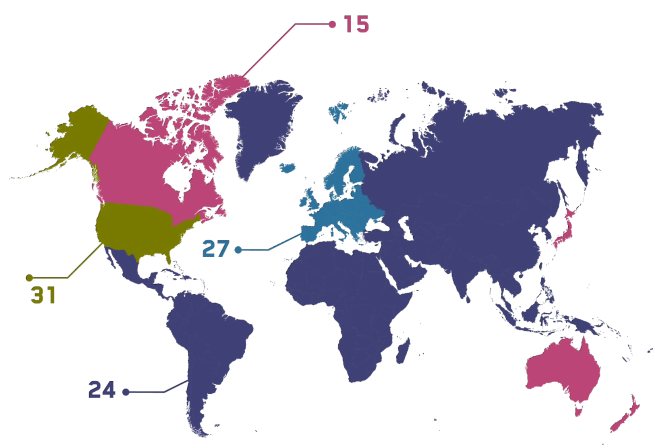
Pensioenfonds Schoonmaak vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatieve engagement. Per 15 juni 2024 maken 97 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen. Het aantal schendingen waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 142 dialogen. In het afgelopen halfjaar is met 9 ondernemingen een nieuwe dialoog (opnieuw) geïnitieerd. De ringdiagram weergeeft hoe het programma is opgebouwd.

FIGUUR 5.2.2.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). De wereldkaart geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het normatief engagementprogramma.

FIGUUR 5.2.2.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

² De staven in de diagram weergeven het percentage dialogen waarin stappen zijn gezet (indicator 2, 3 en 4) op de mijlpalen. Wanneer een mijlpaal niet relevant is voor een dialoog, is de dialoog buiten beschouwing gehouden.

Voortgang lopende dialogen

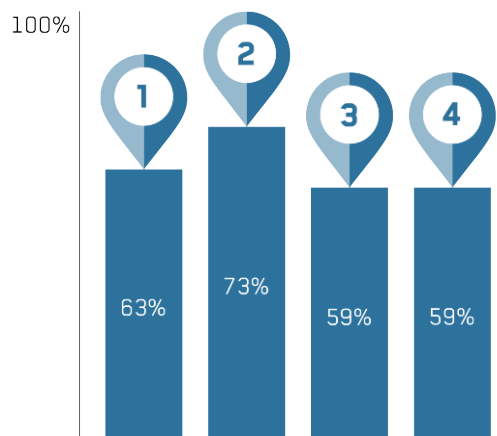
Iedere dialoog heeft vier engagementverwachtingen, die specifiek zijn voor de onderneming. Deze engagementverwachtingen worden samengevat in vier mijlpalen, die voor iedere dialoog hetzelfde zijn, zoals weergegeven in de onderstaande tabel. De voortgang per mijlpaal wordt vervolgens in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren: (1) er zijn geen maatregelen genomen, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd.

TABEL 5.2.2.1 MIJLPALLEN

Mijlpalen
1 Het delen van relevante informatie
2 Implementatie van Beleid
3 Herstel en Verhaal
4 Opheffen en/of Voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige normatieve engagementprogramma. De voortgang van het normatief engagementprogramma is als volgt:

FIGUUR 5.2.2.3 MIJLPAALVERDELING²

1. Het delen van relevante informatie
2. Implementatie van Beleid
3. Herstel en Verhaal
4. Opheffen en/ of Voorkomen

Afgesloten en geëscaleerde dialogen

Over de gehele looptijd van het normatief engagementprogramma zijn 103 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de vermeende schending. Met 9 ondernemingen is gedurende de gehele looptijd van het normatief engagementprogramma de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking.

In de rapportageperiode zijn de onderstaande tabel genoemde 5 dialogen (succesvol) afgesloten. In 6 dialogen

werden één of meerdere escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) toegepast. Dit wordt besproken in het [Escalatieoverzicht](#).

In dit rapport worden alleen de in dit halfjaar afgesloten en geëscaleerde normatieve dialogen inhoudelijk besproken. Uitgebreide profielen van andere normatieve dialogen worden aan het eind van het jaar opgenomen in het (niet-klantspecifieke) document *Profielen Normatieve Dialogen 2024*. Indien er interesse is naar informatie over een specifieke casus dan kan dit opgevraagd worden bij het MVB-team.

TABEL 5.2.2.2

Onderneming	Normschending
Baidu, Inc.	Corruptie
Barclays PLC	Arbeidsnormen
ENGIE SA	Mensenrechten
HYUNDAI ENGINEERING & CONSTRUCTION Co., Ltd.	Corruptie
Vestas Wind Systems A/S	Mensenrechten

5.3. Thematisch: Reductie CO₂-uitstoot

In het Klimaatakkoord van Parijs spraken 196 landen af de opwarming van de aarde te zullen beperken tot ruim onder de 2 graden Celsius, met het streven om de opwarming beneden de 1,5 graden Celsius te houden. Het koolstofbudget dat de mensheid heeft om catastrofale opwarming van de aarde te voorkomen zal binnen 10 jaar gebruikt worden als de uitstoot niet teruggedrongen wordt. Daarom is het noodzakelijk om de bestaande infrastructuur voor fossiele brandstoffen zoveel mogelijk uit te faseren en te werken aan een zo goed mogelijke integratie van duurzame energie en infrastructuur. Tijdens de dialoog Reductie CO₂-uitstoot gaan we met ondernemingen in gesprek over de gevolgen van een te hoge CO₂-uitstoot en de risico's die dat met zich meebrengt, maar ook over de kansen die de transitie naar duurzame energiebronnen biedt. Het gesprek richt zich op de strategie die ondernemingen kiezen en de mate waarin ze zijn voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst. Voor dit thema is met behulp van CO₂-EVIC cijfers en gespecialiseerde bronnen zoals 'Transition Pathway Initiative' (TPI) het beleggingsuniversum getoetst. Aan de hand van de uitkomst zijn ondernemingen geselecteerd met relatief de hoogste emissies en weinig aandacht in hun beleid voor de transitie naar een klimaatvriendelijk bedrijfsmodel.

5.3.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 5.3.1.1 DOELSTELLINGEN REDUCTIE CO₂-UITSTOOT

Doelstelling	Toelichting	Indicatoren
Governance	Ondernemingen hebben het onderwerp Klimaat op gedegen wijze bij het bestuur belegd.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming stelt een bestuurder of bestuurscomité aan met de verantwoordelijkheid voor het toezicht op het klimaatbeleidDe onderneming neemt aan CO₂-reductie gerelateerde KPI's op in de beloning van bestuurdersDe onderneming is transparant over haar betrokkenheid bij belangenorganisaties en zorgt ervoor dat de doelen in lijn zijn met haar eigen klimaatbeleid
Strategie	Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn en zal leiden tot een lagere CO ₂ /EVIC.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming stelt 'science based targets' en laat deze extern validerenDe onderneming committeert zich aan een net-zero ambitie
Risicomanagement	De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaat gerelateerde kansen en risico's meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert over klimaatrisico's en -kansen in lijn met TCFDDe onderneming stelt een klimaat scenarioplanning op
Transparantie	De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen maatregelen.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert scope 1 en 2 GHG emissiedata en laat deze extern validerenDe onderneming rapporteert aan 'CDP climate change'

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende 'Sustainable Development Goals' (SDG's):

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie (7.2)
- SDG 13: Klimaatactie (13.2)

Voortgang thema

Nucor

In de eerste helft van 2024 spraken we voor de tweede keer met Nucor. De onderneming maakt veelal gebruik van 'Electric Arc Furnace' (EAF) technologie waarbij

metaalschroot wordt gerecycled. Dit productieproces is vele malen efficiënter dan het produceren van staal uit ruwijzer door middel van hoogovens. Nucor maakt net als andere EAF-producenten bezwaar tegen het door het 'Science Based Targets initiative' (SBTi) ontwikkelde emissiereductie-pad voor de staalsector, dat onderscheid maakt tussen staal geproduceerd van ruwijzer en metaalschroot. Omdat beide productieprocessen volgens SBTi moeten vergroenen, moet staal geproduceerd van metaalschroot aan strengere emissievereisten voldoen dan staal geproduceerd van ruwijzer. Nucor heeft daarom samen met sectorgenoten via de 'Global Steel Climate Council' (GSCC) eigen 'science based targets' ontwikkeld, waarin geen onderscheid wordt

gemaakt tussen productietechnologieën. Wij hebben onze zorgen over deze ontwikkeling uitgesproken richting de onderneming. Omdat beide standaarden het voor de staalsector beschikbare CO2-budget anders verdelen, kunnen alle staalproducten 'science based targets' claimen, maar gezamenlijk het CO2-budget overschrijden. Daarnaast spraken we met de onderneming over hun reductiestrategie voor 2030-2050, die deels op nog niet schaalbare technologieën zoals 'carbon capture and storage' (CCS) leunt. Na afloop van het gesprek deelden we per e-mail een 'best practice' uit de branche voor het meewegen van klimaatactie in het remuneratiebeleid van bestuurders.

Southwest Airlines

Het eerste gesprek met Southwest Airlines vond plaats in de eerste helft van 2024. Voor 2035 heeft de onderneming het doel gesteld om de intensiteit van haar emissies met 50 procent te reduceren. Dit doel is ambitieuzer dan die van brancheleden. Toch is de onderneming niet van plan haar doelstellingen de komende twee jaar te laten valideren door het 'Science Based Targets initiative' (SBTi). Southwest Airlines zet voornamelijk in op 'sustainable aviation fuel' (SAF) en brandstofefficiëntie. Waterstof speelt geen grote rol voor het behalen van haar huidige doelstellingen. De onderneming gaat onze suggestie om specifiekere ESG gerelateerde doelstelling toe te voegen aan haar beloningsbeleid in overweging nemen.

Steel Dynamics

In de eerste helft van 2024 spraken we voor de tweede keer met Steel Dynamics. De onderneming maakt uitsluitend gebruik van 'Electric Arc Furnace' (EAF) technologie waarbij metaalschroot wordt gerecycled. Dit productieproces is vele malen efficiënter dan het produceren van staal uit ruwijzer door middel van hoogovens. Steel Dynamics maakt net als andere EAF-producenten bezwaar tegen het door het 'Science Based Targets initiative' (SBTi) ontwikkelde emissiereductie-pad voor de staalsector, dat onderscheid maakt tussen staal geproduceerd van ruwijzer en metaalschroot. Omdat beide productieprocessen volgens SBTi moeten vergroenen, moet staal geproduceerd van metaalschroot aan strengere emissievereisten voldoen dan staal geproduceerd van ruwijzer. Steel Dynamics heeft daarom samen met sectorleden via de 'Global Steel Climate Council' (GSCC) eigen 'science based targets' ontwikkeld, waarin geen onderscheid wordt gemaakt tussen productietechnologieën. Wij hebben onze zorgen over deze ontwikkeling uitgesproken richting de onderneming. Omdat beide standaarden het voor de staalsector beschikbare CO2-budget anders verdelen, kunnen alle staalproducten 'science based targets' claimen, maar gezamenlijk het CO2-budget overschrijden. Daarnaast spraken we verder met de onderneming over het nut van klimaatscenario-analyses en deelden we een 'best practice' uit de branche voor het kwantificeren van de verschillende toegepaste emissiereductiemaatregelen.

Umicore

Sinds het vorige gesprek met Umicore begin 2023, publiceerde de onderneming haar Klimaattransitieplan. In het tweede gesprek dat in de eerste helft van 2024 plaatvond, lichtte Umicore dit plan toe. Het plan bevat de diverse emissiereductie-maatregelen die Umicore inzet, en men kwantificeert deze waar mogelijk. De onderneming liet al eerder haar emissiedoelstellingen valideren door het 'Science Based Targets initiative' (SBTi). Met het Klimaattransitieplan zet Umicore een belangrijke vervolgstap. Umicore heeft zich nog niet aan lange-termijndoelstellingen geëngageerd. Wij hebben daarom onze verwachtingen ten aanzien van net-zero 2050 met de onderneming gedeeld. Umicore is goed gepositioneerd om een geloofwaardig net-zero 2050 doel te stellen, aangezien het op schema ligt voor haar middellange termijn doelstellingen, en het de benodigde emissiereductiemaatregelen zo goed als mogelijk in kaart heeft gebracht. Desgevraagd deelden wij na afloop schriftelijk een 'best practice' 2050 strategie met Umicore.

Oneok

Voor Oneok, dienstverlener in de aardgas sector, zijn compressoren en ontluchting in pijpleidingen belangrijke oorzaken van broeikasgasuitstoot. Wij vragen de onderneming zich daarom te richten op het afvangen van methaangas dat anders vrij zou komen in de lucht en dit terug te leiden in het netwerk. Wij vragen Oneok verder om lekkages aan pijpleidingen te voorkomen en tijdig te repareren. Hiermee wordt niet alleen methaanuitstoot voorkomen, maar ook aardgas, dat commerciële waarde vertegenwoordigt, behouden. Door het gebruik van geavanceerde detectie- en meettechniek kunnen lekkages en vergelijkbare storingen aan het netwerk in een vroeg stadium worden gesignaleerd. De onderneming gaf aan zich op beide onderdelen te blijven inzetten en waar mogelijk ook beter en gedetailleerder inzicht te geven over de gerealiseerde verbeteringen.

5.3.2. Voortgang thema Reductie CO₂-uitstoot

Per eind juni 2024 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 5.3.2.1 MIJLPALEN REDUCTIE CO₂-UITSTOOT

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Martin Marietta Materials, Inc.	Verenigde Staten	Bouwmaterialen	5.34						
2 Nucor Corporation	Verenigde Staten	Metaal en Mijnbouw	5.55						
3 Nutrien Ltd.	Canada	Chemicaliën	5.55						
4 ONEOK, Inc.	Verenigde Staten	Bouwmaterialen	2.58						
5 Southwest Airlines Co.	Verenigde Staten	Luchtvaartmaatschappijen	5.25						
6 Steel Dynamics, Inc.	Verenigde Staten	Metaal en Mijnbouw	5.63						
7 Umicore	België	Chemicaliën	6.17						
8 Valero Energy Corporation	Verenigde Staten	Olie, gas en brandstoffen	2.83						

¹ De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de 'Low Carbon Transition'. Ondernemingen met een hogere Lage score zijn meer in lijn met de 'Low Carbon Transition' in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

LEGENDA MIJLPALEN

Symbol status ongewijzigd	Symbol statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald ¹
							Impact doelstelling niet behaald ²
							Dialoog onsuccesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 5.3.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
Steel Dynamics	Strategie - De onderneming stelt 'science based targets' en laat deze extern valideren.	Steel Dynamics heeft toegezegd 'Global Steel Climate Council' (GSCC) gevalideerde 'science-based targets' te stellen. Om aan de voorwaarden te voldoen, zal de onderneming een scope 3 doelstelling ontwikkelen.
Umicore	Strategie - Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn en zal leiden tot een lagere CO ₂ /EVIC.	Umicore stelde een Klimaant Transitieplan op met daarin de diverse emissiereductie-maatregelen waar het op inzet waar mogelijk gekwantificeerd.

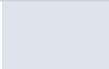

5.3.3. Tussentijdse evaluatie Reductie CO₂-uitstoot

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM, onze ESG-dienstverlener, voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 5.3.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 5.3.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 inhoudelijke contactmomenten geweest (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	89% na 2 jaar	nee
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	33% na 2 jaar	nee

5.4. Thematisch: Access to Healthcare

Toegang tot gezondheidszorg is een mensenrecht en een belangrijk onderdeel van SDG 3 “Goede gezondheid & Welzijn”. Toegang tot gezondheidszorg is niet vanzelfsprekend, vanwege onder meer minder ontwikkelde zorgsystemen, te dure medicijnen of door het onvoldoende aansluiten van de zorg bij lokale behoeftes. Zo lopen volgens de World Health Organisation (WHO) 930 miljoen mensen het risico in armoede te vervallen door dure zorg. Het wereldwijd verbeteren van de eerstelijnszorg tegen 2030 kan 60 miljoen levens redden en de levensverwachting met 3,7 jaar verlengen³. Binnen het thema Access to Healthcare richten we ons op ondernemingen die een belangrijke rol spelen in de zorgketen en bij kunnen dragen aan een beter toegankelijke zorg voor iedereen wereldwijd. Denk bijvoorbeeld aan ondernemingen die diagnostiek verzorgen, medische apparatuur ontwikkelen, medicijnen produceren of medische hulpmiddelen distribueren.

5.4.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 5.4.1.1 DOELSTELLINGEN ACCESS TO HEALTHCARE

Doelstelling	Toelichting
Governance & beleid	<ul style="list-style-type: none">• De onderneming geeft de thematiek rondom Access to Healthcare een plek in de bedrijfsstrategie;• De onderneming vertaalt haar strategie rondom Access to Healthcare:<ul style="list-style-type: none">• Naar heldere doelstellingen;• Naar de diverse markten waar de onderneming actief is.• De onderneming en het bestuur raadplegen gestructureerd relevante experts en stakeholders op het thema Access to Healthcare.• De onderneming verankert internationale standaarden, onder andere van de 'World Health Organisation' en de OESO op in haar beleid. Bijvoorbeeld de 'WHO Model Lists of Essential Medicines'. Een lijst van de meest effectieve en veilige medicijnen die overal beschikbaar zouden moeten zijn.• De onderneming geeft haar strategie en doelstellingen op het gebied van Access to Healthcare een plek in het variabele beloningsbeleid. We screenen deze doelstellingen op basis van de principes die Achmea IM i.s.m. andere investeerders en experts heeft opgesteld¹.• De onderneming maakt een duidelijke koppeling tussen mensenrechten en haar rol in de zorgsector, ook in relatie tot de aankomende Europese regelgeving.
Implementatie & monitoring	<ul style="list-style-type: none">• De onderneming heeft een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van haar producten/diensten, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten.• De onderneming gaat op een verantwoorde manier om met patenten en licenties. Dit voorkomt dat medicijnen of medische producten onbereikbaar worden.• De onderneming stuurt in haar research & development op maatschappelijke impact, gezondheidswinst, de behoeftes van ontwikkelingslanden en de gelijke toegang tot gezondheidszorg binnen landen.• De onderneming vertaalt haar strategie op Access to Healthcare naar land en/of doelgroep, specifiek beleid en naar projecten die inspelen op de lokale situaties en behoeftes.• De onderneming heeft een gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring om zowel corruptie te voorkomen als eerlijke handelspraktijken en belastingbetalingen te garanderen.• De onderneming neemt stappen om te zorgen dat haar lobbyactiviteiten of dat sector-organisaties waarvan zij lid is, niet lobbyen voor regelgeving die Access to Healthcare beperkt.• De onderneming neemt stappen om mensenrechten te waarborgen.
Samenwerking in de keten	<ul style="list-style-type: none">• De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketens, met sectorgenoten en andere stakeholders op het thema.
Transparantie	<ul style="list-style-type: none">• De onderneming vergroot de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief lobbyactiviteiten en betalingen aan zorgverleners.

¹ <https://www.achmeainvestmentmanagement.nl/institutioneel/artikelen/nieuws/2022/10/beleggers-dringen-aan-op-inbedding-toegang-tot-medicijnen-in-beloningsbeleid-farmaceuten>

Sustainable Development Goals

Met onze doelstellingen sluiten we aan bij de ‘Sustainable Development Goals’ (SDG’s). Met name op:

- SDG 3: ‘Goede Gezondheid & Welzijn’ (3.8, 3.b)

Samenwerking

Bij dit engagement traject zullen we samenwerken met en/of informatie gebruiken van:

- De Access to Medicine Index. Wij gebruiken deze coalitie onder andere bij de voorbereiding van de engagements

³ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/primary-health-care>

en het samenwerken met een bredere groep van institutionele beleggers.

- Het Interfaith Center on Corporate Responsibility. Deze samenwerking zullen we met name inzetten bij het escaleren van engagement door bijvoorbeeld het indienen van resoluties.
- De investeerders coalitie die is gevormd rondom het Covid-19 investor statement en het investor statement over de integratie van toegang tot medicijnen in het beloningsbeleid⁴. We bouwen hierbij voort op de inhoudelijke kennis en inzichten die we hierbij hebben opgedaan, waaronder de principes voor het gedegen integreren van Access to Healthcare in beloningsbeleid.

Voortgang thema

Thermo Fisher

In juni hadden we een derde gesprek met Thermo Fisher. In dit gesprek zijn we met name ingegaan op hoe het thema "Access to Healthcare" beter in de governance van de onderneming kan worden geïntegreerd. We hebben aangedrongen dit ook op te nemen in het beloningsbeleid. Daarnaast hebben we gesproken over de aankomende 'EU Corporate Sustainability Reporting Directive' (CSRD) en welke stappen de onderneming gaat zetten om aan deze richtlijn te voldoen, in het bijzonder rondom het thema "Access to Healthcare".

Sanofi

Sanofi moet als Europese onderneming in 2025 voldoen aan de CSRD. Het is daarmee één van de eerste farmaceuten die deze stap zal zetten. De manier waarop ze dit doen zal de toon zetten voor farmaceuten uit andere werelddelen. We zijn daarom in ons gesprek dieper ingegaan op het proces dat ze doorlopen om hieraan te gaan voldoen, en hoe "Access to Healthcare" een plek zal krijgen. Positief is dat Sanofi in haar dubbele materialiteitsanalyse inderdaad toegankelijke & betaalbare medicijnen als het meest materiële onderwerp heeft geïdentificeerd. Wij hebben erop aangedrongen bij de verdere uitwerking ook expliciet aandacht te besteden aan patenten en het prijsbeleid. Daarnaast hebben we gesproken over hoe Sanofi gericht probeert in ontwikkelingslanden medicijnen beter beschikbaar te maken en de zorg te versterken. We zien dat Sanofi hier een volwassen aanpak voor heeft ontwikkeld en het thema ook heeft geïntegreerd in haar beloningsbeleid.

Eli Lilly

Eli Lilly loopt volgens de 'Access to Medicine Index' achter op andere farmaceuten. Ook in ons tweede gesprek zijn we daarom ingegaan op de stappen die de onderneming kan zetten op dit gebied. Positief was dat de onderneming de toezegging deed om voor alle nieuwe ontwikkeltrajecten van medicijnen ook gestructureerd plannen te gaan maken over het beter toegankelijk maken van deze medicijnen. Ook liet de onderneming weten vanaf dit jaar actief medewerking te gaan verlenen aan het onderzoeksproces van de 'Access to Medicine Index'. Positieve stappen, en we noteren dan ook

voortgang. Goed om hierbij aan te tekenen is dat de onderneming van ver moet komen, en nog verschillende stappen dient te zetten om ook bij de beter presterende ondernemingen op dit thema te gaan horen. Zo kan de onderneming meer stappen zetten om medicijnen in meer landen te registreren en beschikbaar te maken, en kan ook het beleid rondom patenten en de beprijzing van medicijnen verbeterd worden.

Abbott

Het duurde enige tijd voordat Abbott reageerde op onze verzoeken, maar het eerste gesprek dat we in maart voerden met de onderneming was positief. We zijn in het gesprek ingegaan op hoe de onderneming transparanter kan zijn over haar lobbyactiviteiten. Zeker als deze betrekking hebben op de toegang tot de gezondheidszorgen. Daarnaast hebben we met de onderneming gesproken over de CSRD, waar ook zij aan moeten voldoen in de toekomst, en hoe "Access to Healthcare" daar volgens ons een plek in dient te krijgen. Ook wat betreft het beloningsbeleid hebben we aangegeven dat "Access to Healthcare" hierin een plek dient te krijgen. Wij hebben in ons gesprek verschillende voorbeelden gegeven over hoe dit gerealiseerd kan worden. Abbott zei toe onze feedback in overweging te nemen en we zullen de voortgang op dit onderwerp nauwgezet volgen.

Danaher

Ook na meerdere verzoeken was Danaher niet responsief. Wij hebben daarom in samenwerking met ICCR en diverse investeerders vanuit de Verenigde Staten een brief naar Danaher gestuurd. In deze brief zijn we ingegaan op de plannen van Danaher om de tuberculose test "Cepheid" tegen een lagere prijs beschikbaar te stellen. Dat is positief aangezien het snel opsporen van tuberculose cruciaal is voor de bestrijding van deze ziekte. We hebben in de brief de onderneming hiervoor gecompimenteerd. We hebben daarnaast erop aangedrongen om een transparant proces in te richten, inclusief belanghebbenden, om de kostprijs van het medicijn vast te stellen en zo nodig de prijzen voor ontwikkelingslanden aan te passen. Bijkomend voordeel is dat dit mogelijk tot een voorbeeldaanpak leidt voor de sector voor de vaststelling van de prijs voor cruciale medicijnen en testen in ontwikkelingslanden. In haar reactie liet Danaher weten inderdaad geen winst te willen maken op deze testen en dat het voornemens is de prijs door een onafhankelijke partij te laten verifiëren.

Vervolg

In de tweede helft van 2024 zal de nieuwe 'Access to Medicine Index' uitkomen. Op basis van de uitkomsten en de goede voorbeelden in het rapport gaan we met de diverse ondernemingen het gesprek aan over welke stappen zij verder kunnen zetten.

⁴ Institutionele beleggers komen in actie: (achmea.nl)

5.4.2. Voortgang thema

Per eind juni 2024 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 5.4.2.1 MIJLPALEN ACCESS TO HEALTHCARE

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Abbott Laboratories	Verenigde Staten	Zorgproducten en -apparaten	-						
2 Amgen Inc.	Verenigde Staten	Biotechnologie	-						
3 AstraZeneca PLC	Verenigd Koninkrijk	Geneesmiddelen	2/20						
4 Danaher Corporation	Verenigde Staten	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	-						
5 Eli Lilly and Company	Verenigde Staten	Geneesmiddelen	20/20						
6 Jazz Pharmaceuticals Plc	Verenigde Staten	Geneesmiddelen	-						
7 Sanofi	Frankrijk	Geneesmiddelen	8/20						
8 Takeda Pharmaceutical Co. Ltd.	Japan	Geneesmiddelen	7/20						
9 Thermo Fisher Scientific Inc.	Verenigde Staten	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	-						

¹ Plek in 'Access to Medicine Index'

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald ¹
							Impact doelstelling niet behaald ²
							Dialoog onsuccesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 5.4.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
Eli Lilly and Company	Implementatie & monitoring: De onderneming stuurt in haar research & development op maatschappelijke impact, gezondheidswinst, de behoeftes van ontwikkelingslanden en de gelijke toegang tot gezondheidszorg binnen landen.	Eli Lilly heeft nu geformaliseerd dat het zogenaamde "access plans" maakt voor nieuwe medicijnen, waarin het uiteenzet hoe het deze nieuwe medicijnen voor meer mensen toegankelijk gaat maken.
	Samenwerking in de keten: De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketens, met sectorgenoten en andere stakeholders op het thema.	Eli Lilly neemt nu actief deel aan het onderzoeksproces van de Access to Medicine Index. Deze index zal eind 2024 uitkomen.

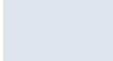

5.4.3. Tussentijdse beoordeling

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geïdentificeerd aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 5.4.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 5.4.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagements succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	<i>Na 1 jaar</i>	<i>100%</i>	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	<i>Na 1 jaar</i>	<i>100%</i>	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 inhoudelijke contactmomenten geweest (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	<i>Na 3 jaar</i>	<i>56% na 1,5 jaar</i>	nee
Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van de onderneming heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	60% van de bedrijven heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	<i>Na 3 jaar</i>	<i>11% na 1,5 jaar</i>	nee

5.5. ESG dialoog Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers, vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de ondernemingsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en duurzame langetermijnwaardecreatie. Ook beloningsvoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijke discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen waar we in belegd zijn. Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion. ESG Nederland bestaat uit deze dialogen.

5.5.1. Achtergrond

Overzicht dialogen

In de eerste helft van 2024 is Achmea IM, namens Pensioenfonds Schoonmaak, in Eumedion verband de dialoog aangegaan met de volgende Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen:

TABEL 5.5.1.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H1 2024

Onderneming	Besproken onderwerpen
Ahold-Delhaize	Governance, gezonde voeding, duurzaamheid, klimaat en wet- en regelgeving.
ASM International	Duurzame langetermijnwaardecreatie.
DSM - Firmenich	Belasting, beloning, klimaat en natuur.
Heineken	Accountant, klimaat, mensenrechten, water en wet- en regelgeving.
ING	Aandeelhoudersvergadering, beloning.
KPN	Duurzame langetermijnwaardecreatie, externe accountant, sociaal en wet- en regelgeving.
Philips	Beloning.
Unilever	Beloning, plastics en strategie.
Wolters Kluwer	Beloning, duurzaamheid en wet- en regelgeving.

Eumedion heeft voorafgaand aan de start van het aandeelhoudersseizoen een speerpuntenbrief⁵ verstuurd naar Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. De onderwerpen in de speerpuntenbrief zijn:

- Beloningsbeleid
- Tax Governance Code

Afhankelijk van de onderneming en de actualiteiten zijn de gespreksonderwerpen per onderneming bepaald.

Ahold

Ahold lichtte toe dat op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (hierna: AVA) agenda de herbenoeming staat van Bill McEwan (Raad van Commissarissen, RvC). Ahold heeft nog geen geschikte opvolger gevonden. De mogelijke kandidaten waren niet geschikt of wilden niet met

de gevraagde regelmaat naar Europa reizen. Ahold zet de zoektocht naar een nieuw RvC lid voort.

Ahold heeft meerdere stappen ondernomen om verstoringen tijdens de AVA te voorkomen. Na de laatste AVA heeft een evaluatie plaatsgevonden en zijn er als gevolg protocollen aangepast. Onder andere met betrekking tot de controle van aanmeldingen en beveiliging. Er is met meerdere stakeholders gesproken om zo te proberen vooraf geschilpunten te bespreken, echter gaven bepaalde organisaties aan aandacht te willen vragen voor hun doel door middel van het verstoren van de AVA. De AVA is dit jaar soepeler verlopen dan vorig jaar.

Binnen Ahold wordt de rol van Chief Legal and Sustainability Officer opgesplitst in 2 afzonderlijke rollen. De combinatie van deze rollen is niet langer logisch. Op de agenda van de Chief Sustainability Officer staat het verder ontwikkelen van engagement met stakeholders. Dit is mede gebaseerd op de update van de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast gaat Ahold verder met het verduurzamen van het duurzame aanbod aan consumenten. Ze gaven aan dat er een verschil is tussen de Verenigde Staten en Europa en dat er niet 1 specifieke oplossing is die voor alle regio's werkt.

ASM International

Met ASM International (hierna: ASMI) is gesproken over de groei van de onderneming en de gevolgen hiervan. Door de groei was er een transformatie nodig van de structuur, ook vereiste het andere vaardigheden. ASMI wordt markt gedreven door de Verenigde Staten. De concurrentie daar is aanzienlijk. Dit geeft druk op de prijzen en het heeft effect op het aantrekken van talent. Hoe ASMI met ESG onderwerpen omgaat is een belangrijk onderdeel van haar strategie en het geeft de Europese wortels weer.

Er is ook gesproken over het vestigingsklimaat in Europa. ASMI is hier niet negatief over, maar ontvangt wel druk van de Verenigde Staten (via Nederland) om China niet de meest recente technologieën te laten afnemen.

CEO Benjamin Loh treedt terug om persoonlijke redenen en wordt opgevolgd door Hichem M'Saad (al 2 jaar in de RvB). ASMI gaf aan dat er geen breuk zal zijn in de strategie van ASMI. Gezien het belang van innovatie wil ASMI een

⁵ Focus-Letter-2024-DEF.pdf (eumedion.nl)

'technologie comité' oprichten op bestuursniveau. Externe adviseurs gaan deelnemen aan dit comité.

DSM-Firmenich

Met DSM-Firmenich (hierna: DSM) is besproken dat de mate van transparantie is verminderd bij het bepalen van de kortetermijndoelstellingen en de daadwerkelijke prestaties ten opzichte van deze doelstellingen in het beloningsverslag. Er is gevraagd naar toelichting. DSM gaf aan dat het startpunt voor de rapportage de Zwitserse praktijk is. Ze nemen de feedback en het verzoek om meer transparantie mee in overweging. Wat betreft het onderwerp belasting heeft DSM de Nederlandse praktijk als uitgangspunt genomen. DSM werkt eraan om meer landen op te nemen in het country-by-country tax report. We zijn hier voorstander van.

DSM heeft haar emissiereductiedoelstellingen voor scope 1, 2 en 3 en haar net-zero doelstelling ter verificatie voorgelegd aan het SBTi. Er is voor een absolute reductiedoelstelling gekozen, omdat dit minder gecompliceerd was dan een intensiteitsreductiedoelstelling. Dit is vanwege de diverse producten die DSM aanbiedt. DSM is voornemens om doelstellingen te formuleren op het gebied van natuur. De voortgang hiervan zal gemonitord worden.

Heineken

Met Heineken is gesproken over de uitgevoerde dubbele materialiteitsanalyse ter voorbereiding op de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Bepaalde uitkomsten waren verassend. Gezien de huidige situatie op de arbeidsmarkt wordt het aantrekken van talent door bijna alle ondernemingen als een materieel onderwerp beschouwd (zowel vanuit impact als financieel perspectief). Bij Heineken is dit niet het geval. En aangezien Heineken actief is in landen met een hoger risico op omkoping en corruptie, op basis van de Corruption Perception Index van Transparency International, vroegen we ons af waarom 'zakelijk gedrag' niet als zeer materieel wordt aangemerkt. Heineken heeft een toelichting gegeven op het proces en de uitkomsten van de analyse om hier meer duiding aan te geven. Ook gaf Heineken aan dat deze onderwerpen nog wel relevant zijn ook al zijn ze niet als materieel onder de CSRD gekwalificeerd.

SBTi heeft goedkeuring gegeven aan de net zero targets van Heineken. Dit zien we als een mooie ontwikkeling. 'Water security' is een materieel onderwerp voor Heineken. De onderneming heeft doelstellingen geformuleerd om het watergebruik in waterschaarse gebieden te verminderen. Heineken heeft hiervoor ook een screening uitgevoerd bij hun leveranciers.

Rondom mensenrechten en gedwongen arbeid in China is gesproken over het minderheidsaandeel van Heineken in de joint venture met China Resource Beer. Er zijn processen en gedragscodes voor leveranciers en er worden audits uitgevoerd om ervoor te zorgen dat de bedrijfsvoering verantwoord is, en in overeenstemming met, de gedragscode van Heineken. Heineken heeft enige

voortgang geboekt dankzij een nieuwe dienstverlener die screening en verbeterde due diligence uitvoert.

ING

Met ING is gesproken over de verstoringen tijdens de jaarvergadering van vorig jaar en de stappen die ING heeft gezet om herhaling te voorkomen. Onder andere de controle op aanmeldingen is aangescherpt, evenals de beveiliging. Ook zijn gesprekken ingepland met stakeholders voorafgaand aan de vergadering om bepaalde onderwerpen te bespreken. ING ontving de reactie van bepaalde partijen dat hun doel aandacht vragen is voor een onderwerp, door middel van verstoringen, en niet om een oplossing te bewerkstelligen.

Gesproken is over de toekomstige mogelijkheid van virtuele vergaderingen en welke voorwaarden moeten worden vervuld om institutionele beleggers hier positief tegenover te laten staan. Besproken is dat de voorkeur altijd uitgaat naar een hybride vorm en dat volledig virtueel een uitzondering moet zijn als gevolg van een bijzondere situatie. Ook is aangegeven dat een vereiste is dat aandeelhouders bij een volledig virtuele vergadering dezelfde rechten hebben als bij een fysieke vergadering.

Eind 2023 spraken we met ING over de update van het beloningsbeleid. ING streeft ernaar om meer transparantie te creëren met betrekking tot de niet-financiële doelstellingen en prestatiebeoordeling. We hebben nogmaals aangegeven dat we graag zouden zien dat ING een CO2 reductiedoelstelling opneemt in de beloning welke scope 1, 2 en 3 omvat.

KPN

KPN heeft een zeer heldere toelichting opgesteld omtrent het proces van de accountantswisseling. Het proces en de overwegingen die een rol hebben gespeeld, zijn zeer duidelijk en bondig gecommuniceerd. De belangrijkste risico's voor de duurzame langetermijnwaardecreatie van KPN zijn cybersecurity en geo politieke bewegingen. KPN werkt hard om deze risico's te mitigeren. KPN ziet de eigen strategie en executie als beste manier om risico's af te dekken en groei te bewerkstelligen. Nu wordt er groots ingezet op de fiberconversie wat voor de langetermijn goede investeringen zijn.

KPN vond het gepast om naast een audit commissie een aparte ESG commissie op te zetten. KPN heeft haar 'strategiecommissie' omgevormd naar een 'ESG commissie'. ESG is volgens KPN een vast onderdeel van de strategie. Toezicht op de CSRD valt onder deze commissie. KPN heeft in voorbereiding op de CSRD een dubbele materialiteitsanalyse uitgevoerd. Het is veel werk en volgens KPN een ontdekkingsreis. De materiële onderwerpen worden opgenomen in een officieel CSRD verslag. De niet-materiële onderwerpen komen op een andere plek in de rapportage terug. Biodiversiteit is bijvoorbeeld geen materieel onderwerp, maar voor KPN wel degelijk een belangrijk onderwerp.

Er is gesproken over de incidentmeldingen benoemd in het jaarverslag. Deze werden met name veroorzaakt door agressief gedrag van klanten tegen medewerkers. We hebben geadviseerd om meer informatie te geven in het jaarverslag over de aard van deze incidenten. KPN heeft aangegeven hier naar te gaan kijken.

Genderdiversiteit in het bestuur is 50%, maar verder in de organisatie neemt de diversiteit af. KPN probeert via verschillende initiatieven aandacht te genereren voor technische banen. Bijvoorbeeld met het organiseren van een "girl's day" om technische opleidingen beter onder de aandacht te brengen bij vrouwelijke scholieren.

Philips

In februari 2024 is wederom gesproken met Philips omtrent de voorgestelde wijzigingen in het beloningsbeleid. Op een aantal punten hadden we tijdens het overleg in de 2e helft van 2023 feedback gegeven. In dit gesprek werd besproken hoe met die feedback is omgegaan. Deels is de gegeven feedback verwerkt en deels is er een toelichting gegeven. In 2023 was uitgebreid gesproken over het opnemen van "juridische procedures" als gebeurtenissen waarover het management geen controle heeft. Gezien de situatie van Philips gaf dit zorgen. Toegelicht is dat de Raad van Commissarissen een discretionaire bevoegdheid heeft. Er kan dus onderscheid worden gemaakt tussen bestuursleden. Het opnemen van deze bepaling is om te waarborgen dat Philips de juiste bestuurders kan aantrekken, zonder dat zij gestraft worden voor zaken uit het verleden en eventuele schikkingen die daaruit zouden voortvloeien. Philips benadrukt dat schikken niet gelijk staat aan schuld bekennen, maar dat het een overweging kan zijn, zeker in de Verenigde Staten, dat dit het beste is voor de onderneming en haar aandeelhouders.

Unilever

Met Unilever is gesproken over de aanpassing van de strategie. Het lijkt een beweging te zijn van stakeholdermodel naar shareholdermodel. Het lijkt ook te impliceren dat rendement verbeterd moet worden, ten koste van duurzaamheidsinspanningen. Zo is het gewicht van duurzaamheid in de beloning naar beneden gebracht en is de ambitie op bepaalde ESG onderwerpen naar beneden gebracht. Unilever zelf ziet het niet als een trade-off tussen rendement en duurzaamheid. Zij denken dat er mogelijk een vertraging zit in de inspanningen van Unilever en de zichtbaarheid van de gevolgen hiervan op het rendement. Unilever heeft haar doelstellingen op het gebied van plastic aangepast, omdat het stelt nu meer realistisch te zijn in wat wel en niet haalbaar is. Volgens de Chair heeft het verlagen van de ambities geen gevolgen voor het behalen van de klimaatdoelstellingen. De ambities en strategie zouden nu beter op elkaar aansluiten. Unilever heeft onze zorgen niet weg kunnen nemen. Dit heeft geleid tot een tegen stem voor het klimaattransitieplan van de onderneming.

Wolters Kluwer

Wolters Kluwer vervangt het doel 'het buiten gebruik stellen van servers' in de korte termijnincentives door een procentuele vermindering van de ecologische kantoor voetafdruk. Wolters Kluwer geeft aan dat ze met de ontmanteling van servers enorme vooruitgang hebben geboekt. Er valt weinig meer te ontmantelen. Om deze reden vonden ze het een goed moment om over te stappen naar de kantoor voetafdruk. Het is gericht op scope 1 en 2. Ze vinden het te vroeg om zich ook te richten op scope 3. Er is meer inzicht nodig om hiervoor goede doelen te stellen. Wij zullen de voortgang monitoren.

Ook Wolters Kluwer heeft een dubbele materialiteitsanalyse uitgevoerd. Tijdens het uitvoeren van deze analyse zijn er veel gesprekken gevoerd met de accountant. Wolters Kluwer wil niet dat het een afvinkexercitie wordt en zal daarom ook 'deep-dives' uitvoeren om onderwerpen uit te diepen. In het jaarverslag van 2023 heeft Wolters Kluwer over alle materiële onderwerpen, gerelateerd aan milieu en klimaat, gerapporteerd. Op het gebied van mensenrechten moet meer data worden verzameld.

5.6. Normatief: Mensenrechten

Pensioenfonds Schoonmaak is in het eerste halfjaar van 2024 met 10 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending, zie onderstaande tabel.

**TABEL 5.6.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H1 2024¹**

Onderneming	Gestart
Bollore SE (x4)	Q1 2024
ENGIE SA	Q1 2024
Acciona SA	Q2 2024
ACS Actividades de Construccion y Servicios SA	Q2 2024
Bank of America Corporation	Q2 2024
Securitas AB	Q2 2024
TC Energy Corporation	Q2 2024

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle mensenrechtencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en (op)nieuw geïnitieerde dialogen⁶. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 5.6.2

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Acciona SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Actividades de Construccion y Servicios SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Albemarle Corporation	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Chili				
Alphabet Inc. Class C	7	16-10-2023	Verenigde Staten	Frankrijk				
Amgen Inc.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
AngloGold Ashanti Ltd.	8	17-07-2023	Zuid-Afrika	Guinée				
Barclays PLC	4	17-10-2022	Verenigd Koninkrijk	Verenigd Koninkrijk				
Bolloré SA	6	15-02-2024	Frankrijk	Kameroen				
Bolloré SA	8	15-02-2024	Frankrijk	Frankrijk				
Bolloré SA	6	15-02-2024	Frankrijk	Nigeria				
Bolloré SA	6	14-02-2018	Frankrijk	Kameroen			n.v.t.	
Bolloré SA	6	15-02-2024	Frankrijk	Sierra Leone				

⁶ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
China Gas Holdings Limited	8	15-02-2023	China	China				
ENGIE SA	4	15-02-2024	Frankrijk	Brazilië				
Enel SpA	8	16-10-2023	Italië	Colombia				
Iberdrola SA	7	17-07-2023	Spanje	Brazilië				
Pan American Silver Corp.	8	16-10-2023	Canada	Guatemala				
Securitas AB	8	01-04-2024	Zweden	Zwitserland				
Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	8	16-10-2023	Chili	Chili				
TC Energy Corporation	8	01-04-2024	Canada	Canada				
UBS Group AG	7	17-07-2023	Zwitserland	Frankrijk				
Vestas Wind Systems A/S	2	21-07-2021	Denemarken	Kenia				
Xiamen CD Inc.	8	17-07-2023	China	Peru				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Barclays PLC

In maart 2024 werd duidelijk dat Barclays PLC beleid heeft aangenomen dat de betaling van eerlijke belastingen in het Verenigd Koninkrijk waarborgt. In 2009 heeft het bedrijf aandelen verkocht in Luxemburg en heeft zo belastinggeld van 1,8 miljard Britse pond niet hoeven te betalen. Sinds april 2024 zijn er geen beschuldigingen meer van Britse autoriteiten over de zaak. Hoewel de door de onderneming genomen herstelmaatregelen in de gaten worden gehouden, is er op dit moment geen noodzaak voor verdere engagement. Het oordeel is aangepast van ORANJE naar GROEN (Score 4: De schending wordt geadresseerd).

ENGIE SA

Het consortium Jirau Energia (waarin Engie SA een aandeel van 40 procent heeft) maakte in mei 2024 bekend dat ze drones heeft gedoneerd aan de 'Brazilian National Indigenous Foundation' en een workshop voor territoriale

monitoring heeft gehouden voor inheemse volkeren met het oog op territoriale bescherming. Deze herstelmaatregelen komen voort uit een schending van de rechten van inheemse groepen. Jirau Energia zou onvoldoende informatie hebben gegeven aan de inheemse inwoners van het Jirau-gebied over de milieu-impact van haar hydro-elektrische energiecentrale. De herstelmaatregelen worden voldoende geacht om het oordeel aan te passen naar GROEN (Score 4: De schending wordt geadresseerd).

Vestas Wind Systems A/S

Vestas Wind Systems A/S kondigde in februari 2024 aan dat het de verkoop van haar 12,5 procent belang in het consortium Lake Turkana Wind Power Ltd. had afgerond. Het consortium wordt sinds 2012 door ngo's beschuldigd van het schenden van het recht op vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming (FPIC) van de inheemse bevolking in Kenia. Na de verkoop is het oordeel aangepast van ORANJE naar GROEN (Score 2: Historische betrokkenheid).

5.7. Normatief: Arbeidsnormen

Pensioenfonds Schoonmaak is in het eerste halfjaar van 2024 met 1 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending, zie onderstaande tabel.

**TABEL 5.7.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
ARBEIDSNORMENSCHENDING H1 2024¹**

Onderneming	Gestart
Bollore SE	Q1 2024

¹ Achmea Investment Management, ISS ESG

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle arbeidsnormencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen⁷. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 5.7.2

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Activision Blizzard, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Alphabet Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Apple Inc.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Bollore SA	6	15-02-2024	Frankrijk	Kameroen				
Delta Air Lines, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Eni SpA	8	16-10-2023	Italië	Nigeria				
GCL Technology Holdings Limited	6	17-07-2023	Hong Kong	China				
Hoshine Silicon Industry Co., Ltd.	6	17-07-2023	China	China				
McDonald's Corp.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Rede D'Or Sao Luiz SA	8	16-10-2023	Brazilië	Brazilië				
Starbucks Corporation	10	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Wal-Mart Stores, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Wal-Mart Stores, Inc.	6	16-10-2023	Verenigde Staten	China				

⁷ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

5.8. Normatief: Milieu

Pensioenfonds Schoonmaak is in het eerste halfjaar van 2024 met 6 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) milieu normschending.

**TABEL 5.8.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN H1 2024¹**

Onderneming	Gestart
Acciona SA	Q2 2024
ACS Actividades de Construccion y Servicios SA	Q2 2024
ENGIE SA	Q2 2024
Kinross Gold Corporation	Q2 2024
Seatrium Ltd.	Q2 2024
Woodside Energy Group Ltd.	Q2 2024

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle milieucasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen⁸. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 5.8.2

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Acciona SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Actividades de Construccion y Servicios SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Albemarle Corporation	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Chili				
AltaGas Ltd.	8	17-04-2023	Canada	Verenigde Staten				
Baker Hughes, a GE Company Class A	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Australië				
Bayer AG	7	16-10-2023	Duitsland					
Companhia Siderurgica Nacional	7	17-07-2023	Brazilië	Brazilië				
ENGIE SA	8	15-02-2024	Frankrijk	Brazilië				
Electricite de France SA	8	15-02-2023	Frankrijk	Italië				
Electricite de France SA	8	15-02-2023	Frankrijk	Brazilië				
Eni SpA	10	16-10-2023	Italië	Nigeria				
Eni SpA	8	16-10-2023	Italië	Australië				
First Quantum Minerals Ltd.	8	15-02-2023	Canada	Panama				

⁸ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Iberdrola SA	8	17-07-2023	Spanje	Brazilië				
Kinross Gold Corporation	7	01-04-2024	Canada	Chili				
Mercedes-Benz Group AG	8	17-07-2023	Duitsland	Duitsland				
Mercedes-Benz Group AG	8	17-07-2023	Duitsland	Verenigde Staten				
Schlumberger NV	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Australië				
Seatrium Ltd.	8	01-04-2024	Singapore	Australië				
Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	8	16-10-2023	Chili	Chili				
Stellantis NV	7	15-04-2022	Nederland	Verenigde Staten				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

5.9. Normatief: Anti-corruptie

Pensioenfonds Schoonmaak is in het eerste halfjaar van 2024 geen nieuwe dialogen gestart over een (vermeende) corruptieschending.

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle anti-corruptiecasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen⁹. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 5.9.1

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
ABB Ltd.	7	17-04-2023	Zwitserland	Zuid-Afrika				n.v.t.
Alphabet Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Baidu, Inc.	5	17-04-2023	China	Verenigde Staten				n.v.t.
Electricite de France SA	7	15-02-2023	Frankrijk	Frankrijk				n.v.t.
Hyundai Engineering & Construction Co. Ltd.	5	15-04-2022	Zuid-Korea	Indonesië				n.v.t.

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beeindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Baidu, Inc.

De dochteronderneming iQIYI, Inc. heeft in haar jaarverslag van 2023 aangegeven geen verdere verzoeken om informatie van de 'US Securities and Exchange Commission' (SEC) te hebben ontvangen, sinds het aanleveren van informatie in 2021. Deze informatie ging over de beschuldigingen van het verstrekken van misleidende financiële overzichten in de periode 2015-2019. Hoewel de door de onderneming genomen herstelmaatregelen in de gaten worden gehouden, is er op dit moment geen noodzaak voor verdere engagement. Het oordeel is van aangepast van ORANJE naar GROEN (Score 5: Onder observatie).

HYUNDAI ENGINEERING & CONSTRUCTION Co., Ltd.

De onderneming verklaarde dat het haar compliance programma tegen omkoping en corruptie heeft versterkt, onder meer door het versterken van haar ethiek- en compliance managementsysteem en het uitvoeren van 'due diligence'. Dit als reactie op vermeende omkoping die heeft plaatsgevonden in de periode 2014-2019. Het zou gaan om een totaalbedrag van ruim 6 miljard Indonesische roepia (~350 miljoen euro). Het oordeel is aangepast van ORANJE naar GROEN (Score 5: Onder observatie).

⁹ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

5.10. Escalatieoverzicht

Geëscaleerde dialogen

De onderstaande tabel geeft de escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) weer die in de eerste helft van 2024

zijn genomen in zowel thematische als normatieve dialogen. De eerste helft van het jaar, waarin de meeste aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen in Europa, Japan en de Verenigde Staten plaatsvinden, is de drukste stemperiode.

TABEL 5.10.1

Onderneming	Reden van escalatie	Genomen maatregel ¹
Amazon.com, Inc.	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de herbenoeming van de Chair gestemd.
Eni SpA	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de financial statements gestemd (geen herbenoeming op de agenda)
Exxon Mobil Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de (her)benoemingen van de bestuursleden gestemd
Starbucks Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de herbenoeming van de Chair gestemd.
TotalEnergies SE	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Er is 'tegen' de (her)benoemingen van de bestuursleden gestemd. Daarnaast is er een aandeelhoudersresolutie voor het scheiden van de CEO/Chair rol ingediend, die niet ter stemming is gebracht door de onderneming. Eind H1 2024 is bovendien besloten TotalEnergies uit te sluiten van de beleggingen vanwege haar betrokkenheid bij milieu- en mensenrechtenschendingen bij de 'East African Crude Oil' (EACOP) pijpleiding.
Uber Technologies, Inc.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.	Aandeelhoudersresolutie 'Driver Health & Safety' ingediend voor AVA 2024. 8% steun verkregen.

¹ Zie voor verdere duiding tegenstem het 'Voting Disclosure Systeem'

Uitgelichte escalaties

Uber

Eind 2023 diende wij opnieuw een aandeelhoudersresolutie in bij Uber over de veiligheid voor chauffeurs. In mei 2024, tijdens de aandeelhoudersvergadering van Uber, ontving deze resolutie wederom 9 procent steun. Dit betekent dat we de resolutie niet nog een keer mogen indienen. Proxy voting adviseurs ISS en Glass Lewis adviseerde helaas tegen onze resolutie, vanwege een 'Civil Rights Audit' die Uber in 2023 publiceerde. Wij blijven bij ons standpunt dat de veiligheidsrapportages en -audits van Uber, waarvoor geen onafhankelijke veiligheidsdeskundigen zijn geconsulteerd en die zich uitsluitend richten op de Amerikaanse markt, het management en de aandeelhouders niet in staat stellen de impact van haar beleid en acties effectief te evalueren. Wij

zien deze resolutie als een belangrijke stap in onze strategie om het onderwerp 'gezondheid' in verantwoord beleggen te bevorderen.

Te escalaren dialogen

In het derde kwartaal vindt het laagste aantal aandeelhoudersvergaderingen plaats. Hoofdzakelijk staan er tussentijdse benoemingen van bestuurders of goedkeuringen van overnames geagendeerd. In het vierde kwartaal vind in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats. In de overige regio's is het een rustig kwartaal qua stemmen. Alle thematische en normatieve dialogen die in aanmerking komen voor escalatie zijn opgenomen in de onderstaande tabel.

TABEL 5.10.2

Onderneming	Reden van escalatie
Alibaba Group Holding Limited	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2021, maar onderneming is onvoldoende responsief.
Amazon.com, Inc.	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Eni SpA	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Exxon Mobil Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).

Onderneming	Reden van escalatie
Formosa Petrochemical Corp	Normatief, status oranje (vermeende schending). Geen reactie sinds Q4 2022.
GCL Technology Holdings Limited	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2021, maar onderneming is niet responsief.
Levi Strauss & Co.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Geen reactie sinds Q3 2022. Geen stappen gezet.
Lyft, Inc.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.
Starbucks Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
TotalEnergies SE	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Uber Technologies, Inc.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.
Valero	Thematisch, niet responsief in Reductie CO ₂ -uitstoot engagement.
Zijin Mining Group Co., Ltd.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2015, maar nog steeds geen maatregelen aangekondigd.

6. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Pensioenfonds Schoonmaak belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan Pensioenfonds Schoonmaak invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. Pensioenfonds Schoonmaak doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kan Pensioenfonds Schoonmaak invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

6.1. Pensioenfonds Schoonmaak als actief aandeelhouder

Zoals in de inleiding aangegeven is een pensioenfonds verplicht om een beleid te hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin wordt belegd door het fonds. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 6.2. vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

Pensioenfonds Schoonmaak voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van het Pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid, wat is opgenomen in het MVB-beleid;
2. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe historisch gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

6.2. Stemgedrag Pensioenfonds Schoonmaak

Achtergrond

De eerste helft van het jaar is de drukste periode qua stemmen. De meeste aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen in Europa, Japan en de Verenigde Staten vinden namelijk in de eerste helft van het jaar plaats.

Aandeelhoudersvoorstellen

Dit jaar was er weer een stijging te zien van het aantal 'anti-ESG' gerelateerde aandeelhoudersvoorstellen, met name in de Verenigde Staten. Dit jaar werden deze voorstellen vaker dusdanig omschreven waardoor het op het eerste gezicht niet altijd duidelijk was of het een pro of anti ESG voorstel was. Doordat de aandeelhoudersvoorstellen afzonderlijk worden beoordeeld, worden de 'anti-ESG' voorstellen eruit gehaald en krijgen deze een 'tegen' stem.

Minder verstoringen aandeelhoudersvergaderingen

Ook dit jaar vonden er weer acties plaats tijdens aandeelhoudersvergaderingen door activisten die op deze wijze aandacht vragen voor hun doel. Ondernemingen hadden stappen gezet om verstoring van de vergaderingen te minimaliseren. Deze hadden effect en de vergaderingen waar acties plaatsvonden konden na korte onderbrekingen weer doorgang vinden. Nadeel van de aangepaste processen was dat het aanmelden voor een aandeelhoudersvergadering meer moeite en tijd kostte. En dat meerdere deadlines voor het inleggen van de stemmen

een stuk strakker waren gesteld, wat een uitdaging vormde gezien de al korte tijdslijnen.

Stemactiviteiten van Pensioenfonds Schoonmaak

Wij stemden in het afgelopen halfjaar op **1.019 vergaderingen** op totaal **15.518 agendapunten**. Er wordt niet altijd met het management van de onderneming meegestemd. Er is **19% tegen het management gestemd**. Zie tabel onderstaande tabel voor een overzicht van de managementvoorstellen en de regionale verdeling van vergaderingen over H1 2024.

De meeste voorstellen betroffen (her)benoemingen. Relatief gezien is het percentage 'tegen' stemmen het hoogst bij beloningen. De tegenstemmen bij beloningen betroffen met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen. Ook is er een hoog percentage 'tegen' stemmen bij de categorie klimaat, dit omvat klimaattransitieplannen van de onderneming die niet aan de verwachtingen voldeden. De categorie 'geen research' betreft grotendeels onderwerpen die te laat voor de agenda zijn aangemeld en waar geen onderliggende informatie voor aanwezig is die beoordeeld kon worden. Dit leidt er toe dat het percentage 'tegen' stemmen hier ook zeer hoog, zo niet 100%, zal zijn.

TABEL 6.2.1 MANAGEMENTVOORSTELLEN H1 2024

	Managementvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	878	0%
Aandelen gerelateerd	885	5%
Statuten gerelateerd	147	5%
Beloning	1891	56%
Benoemingen	8252	16%
Bestuurders gerelateerd	1444	5%
Duurzaamheid	49	0%
Klimaat	12	75%
Overig	111	2%
Geen research	15	87%
Niet-routinematig	64	9%
Routine	1140	4%
Sociaal	33	0%
Strategische transacties	44	23%
Overname gerelateerd	98	7%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

TABEL 6.2.2 REGIONALE VERDELING H1 2024

Land	Aantal
Australia	5
Austria	2
Belgium	17
Bermuda	3
Canada	56
Cayman Islands	7
Curacao	1
Denmark	14
Finland	10
France	47
Germany	38
Hong Kong	8
Ireland	17
Isle of Man	1
Israel	6
Italy	17
Japan	162
Jersey	3
Liberia	1
Luxembourg	1
Netherlands	31
Norway	10
Panama	1
Portugal	1
Singapore	12
Spain	16
Sweden	34
Switzerland	38
USA	415
United Kingdom	45

Op de website van Pensioenfonds Schoonmaak kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Achmea IM voert ons stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigen op maat gemaakte stembeleid toe. Achmea IM maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Het stembeleid wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van wereldwijde trends

op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten.

Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

6.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's klimaat, biodiversiteit, gezondheid, arbeidsrechten, mensenrechten of goed bestuur enzovoort. In het afgelopen halfjaar hebben wij **548 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht. In onderstaande tabel staat een overzicht opgenomen van het aantal aandeelhoudersvoorstellen verdeeld per thema en het % 'tegen' stemmen.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Wij zullen niet in alle gevallen voor een aandeelhoudersresolutie stemmen, ook al past deze binnen onze speerpunthema's. Wanneer een aandeelhoudersvoorstel onvoldoende is onderbouwd, te voorschrijvend is of onevenredig belastend zullen wij tegen stemmen.

TABEL 6.3.1 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN H1 2024

	Aandeelhoudersvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	10	60%
Statuten gerelateerd	18	61%
Beloning	46	52%
Corporate Governance	51	4%
Benoemingen	55	38%
Bestuurders gerelateerd	50	18%
Duurzaamheid	68	57%
Klimaat	78	29%
Overig	16	88%
Niet-routinematig	4	0%
Routine	17	0%
Sociaal	171	14%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

Resoluties

Biodiversiteit

The Home Depot, Inc.

De indiener van de resolutie verzoekt Home Depot, een Amerikaanse keten van bouwmarkten, een beoordeling uit te voeren van de impact op en afhankelijkheid van biodiversiteit. De biodiversiteitsbeoordeling dient in lijn te zijn met het raamwerk van de Taskforce on Nature-related Financial Disclosure (TCFD), inclusief informatie over bestuur, strategie, risico- en impactbeheer, metrics en doelen.

De indiener stelt dat Home Depot aanzienlijk is blootgesteld aan biodiversiteitsrisico's en ontbossing. Hoewel de indiener de initiatieven van de onderneming op het gebied van circulariteit, verantwoord inkopen en consumentenbetrokkenheid erkent, heeft Home Depot nog geen strategie of beoordeling rondom biodiversiteit. Als tegengeluid stelt de raad van bestuur dat de bestaande inspanningen van de onderneming op het gebied van milieu-impact voldoende zinvol zijn om het biodiversiteitsrisico aan te pakken. De onderneming benadrukt dat het rekening houdt met biodiversiteit in zijn producten door verantwoord hout in te kopen en door biologisch tuinieren met inheemse planten aan te moedigen.

Home Depot heeft onlangs te maken gehad met kritiek en negatieve media-aandacht vanwege het importeren van illegale houtproducten. De gehele sector dient nog stappen te zetten rondom het aanpakken van de gevolgen voor de biodiversiteit, vooral als het gaat om regeneratie. Hoewel Home Depot geen stappen lijkt te zetten in de richting van regeneratieve inspanningen noch een tijdgebonden toezegging heeft gedaan om ontbossing te stoppen, lijkt Home Depot op één lijn te zitten met zijn branchegenoten op het gebied van biodiversiteitsbeoordelingen en transparantie.

Pensioenfonds Schoonmaak heeft 'voor' het voorstel gestemd omdat meer informatie aandeelhouders zou helpen om te beoordelen hoe de onderneming omgaat met de risico's die samenhangen met het verlies van biodiversiteit en om de voortgang goed te kunnen volgen. Het voorstel ontving 16% steun van de stemmen. Het voorstel is hiermee afgewezen.

Duurzaamheid

The Kraft Heinz Company

Via dit aandeelhoudersvoorstel vragen de indieners The Kraft Heinz Company om een onafhankelijk rapport te laten opstellen waarin de feitelijke onderbouwing wordt gegeven voor alle beweringen rondom de recycleerbaarheid van de gebruikte plastic verpakkingen.

De raad van bestuur geeft aan dat strenge interne maatregelen zijn genomen om ervoor te zorgen dat beweringen op de verpakkingen niet misleidend zijn. Het

'Recyclable, Reusable and Compostable' committee van de onderneming werkt aan de onderbouwing van claims op de verpakkingen en beoordelen deze. Kraft Heinz heeft als doel om het gebruik van nieuw plastic met 20% te verminderen in 2030. De onderneming werkt samen met andere partijen om de duurzaamheid van verpakkingen te verbeteren en ze investeert in consumenteneducatie om klanten te informeren over hoe ze de verpakkingen moeten weggooiën.

Aanvullende informatie over de grondslagen van de claims gaat de onderneming helpen om zich aan te passen aan veranderende verwachtingen rondom recyclen en risico's beperken die samenhangen met rechtszaken en strengere regelgeving gericht op het verbeteren van recycling claims op plastic verpakkingen. Pensioenfonds Schoonmaak heeft om deze reden 'voor' het voorstel gestemd. Het aandeelhoudersvoorstel ontving 20,4% van de stemmen. Het voorstel is daarmee afgewezen, maar de onderneming zal wel inhoudelijk dienen te reageren op het voorstel.

H&M Hennes & Mauritz AB

Het aandeelhoudersvoorstel bij H&M vraagt dat H&M tegen 2025 niet langer bijdraagt dat kleding afval wordt. Ongeacht of het gaat om onverkochte kleding uit winkels of kleding die gekocht is door consumenten.

De onderneming heeft geen reactie gegeven op het ingediende aandeelhoudersvoorstel. H&M heeft een circulair managementsysteem dat voorrang geeft aan hergebruik boven recycling voor de geretourneerde producten. Ook publiceren ze het aandeel hergebruikte, gerecyclede en weggegooidoede producten. De onderneming geeft onvoldoende informatie over de volumes en aandelen van textielproducten die onverkocht blijven en het aandeel vernietigde, gerecyclede of gedowncyclede producten.

Gezien de mogelijk komende regelgeving binnen de Europese Unie hebben aandeelhouders baat dat H&M proactieve maatregelen neemt om de hiaten in het afvalbeheer van kleding aan te pakken, evenals het verder versterken van de afstemming op de 'net zero'-doelstellingen. Om deze reden heeft Pensioenfonds Schoonmaak 'voor' het voorstel gestemd. Het voorstel is niet aangenomen, de percentages voor/tegen stemmen zijn nog niet bekend gemaakt.

Arbeidsnormen

Amazon.com, Inc.

De indiener van de resolutie vraagt Amazon.com Inc. om een onafhankelijke audit te laten uitvoeren en een rapport te publiceren waarin de arbeidsomstandigheden en de behandeling van de magazijnmedewerkers gedetailleerd worden beschreven. Het rapport dient ook de impact van het beleid, het management, de prestatiecijfers en de doelstellingen van de onderneming te bevatten.

De raad van bestuur stelt dat het een uitgebreide veiligheidsrapportage heeft en onderworpen is aan regelgevend toezicht. Het geeft onder andere aan dat

Amazon uitvoerig rapporteert over haar beleid en procedures om verwondingen te verminderen en details geeft over recente en toekomstige investeringen gericht op veiligheid.

Amazon staat op de escalatielijst van Pensioenfonds Schoonmaak, vanwege arbeidsnormenschendingen. Gezien deze schendingen en het potentiële reputatierisico, is een onafhankelijke audit redelijk. Bovendien kunnen de resultaten van een onafhankelijke audit een oplossing bieden voor de inconsistenties tussen de statistieken die door indiener worden genoemd en de letselpercentages die door de onderneming worden gerapporteerd. Er is daardoor 'voor' de resolutie gestemd. Het voorstel ontving 31% van de 'voor' stemmen. Het voorstel is hiermee afgewezen. Het percentage van steun is wel dusdanig hoog dat de onderneming op het voorstel zal moeten reageren.

Target Corporation

De indiener van de aandeelhoudersresolutie vraagt Target Corporation, een Amerikaanse warenhuiswinkelketen, een beleid op te stellen voor het betalen van een leefbaar loon. Dit betekent dat dit beleid bedoeld is om redelijkerwijs werknemers het minimumloon te bieden dat ze nodig hebben om in hun basisbehoeften te voorzien.

De raad van bestuur is van mening dat de beloning concurrerend is met concurrenten en dat daarmee de gevraagde loonsverhogingen niet nodig zijn. Target Corporation heeft tevens een minimumloon ingevoerd, het publiceert de resultaten van zijn analyse m.b.t. diversiteit en verschillen in beloning tussen mannen en vrouwen en het bestuur houdt effectief toezicht op zaken met betrekking tot personeelsbeheer. Het gevraagde leefbaar loon beleid is op dit moment in de sector nog niet een standaard gegeven.

Het officieel vaststellen van een leefbaar loon gaat echter ten goede komen aan de sector en overzicht creëren met betrekking tot het beheer van human capital. Pensioenfonds Achmea heeft daarom 'voor' de resolutie gestemd. Het voorstel ontving 15% van de stemmen. Het voorstel is daarmee afgewezen.

Sociaal

Walmart Inc.

Oxfam America en co-filers verzoeken Walmart Inc. om te rapporteren over haar due diligence proces op het gebied van mensenrechten, de hoog risico impact analyses. De indieners willen dat de daadwerkelijke en potentiële effecten worden onderzocht van één of meer hoog risico grondstoffen in Walmart's toeleveringsketen of in haar activiteiten.

Het bestuur geeft aan dat ze in hoog risico gevallen of wanneer standaard beoordelingsmethoden mogelijk geen volledig beeld geven soms gebruik maakt van impact analyses. Walmart zegt de impact analyses te hebben ontwikkeld om aanbevelingen te doen die relevant zijn voor de onderneming en sector. Ze verwijst naar een gepubliceerde mensenrechten brief als voorbeeld van

transparantie van het due diligence proces op het gebied van mensenrechten.

De rapportage zou aandeelhouders helpen om de inhoud van de impact analyses en de inspanningen van de onderneming op dit gebied beter te kunnen beoordelen. De transparantie zou aandeelhouders ook helpen gezien de recente voorbeelden van mensenrechtenschendingen en de ontwikkelingen in de wet- en regelgeving de risico's in verband met mensenrechtenschendingen in de toeleveranciersketen vergroten. Pensioenfonds Achmea heeft 'voor' het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Van de aandeelhouders stemde 11,5% 'voor' het voorstel. Het voorstel is daarmee afgewezen.

Alphabet Inc.

De indieners van de resolutie vragen dat Alphabet Inc., het moederbedrijf van Google LLC en enkele andere technologieondernemingen, jaarlijks rapporteert over de risico's van desinformatie voor Alphabet en haar rol in het faciliteren hiervan via generatieve kunstmatige intelligentie (gAI). De indieners zijn bezorgd dat gAI een negatieve invloed kan hebben op mensenrechten en democratische processen als gevolg van desinformatie. Ze stellen dat Alphabet juridische, financiële en reputatierisico's kan lopen door de snelle inzet van gAI zonder de noodzakelijke risico analyses. Het bestuur stelt dat de raamwerken voor ondernemingsrisico's een basis vormen voor het identificeren en beperken van door AI gegenereerde desinformatie en andere potentiële risico's.

Het bestuur streeft voortdurend naar het identificeren en beperken van door AI gegenereerde desinformatie en wil de kwaliteit van AI-modellen en -toepassingen verbeteren door zowel pre-launch tests als doorlopende fine-tuning. De onderneming verwijst naar zijn AI-principes, voor het eerst gepubliceerd in 2018, als bewijs van zijn inzet voor "AI that is socially beneficial and built and tested for safety."

Hoewel aandeelhouders wellicht voldoende informatie hebben over het beleid en de processen van Alphabet, hebben aandeelhouders minder informatie over de doeltreffendheid van de inspanningen van de onderneming om zijn rol in misleidende/onjuiste informatie via gAI aan te pakken. Aandeelhouders hebben gezien de recente controverses, de mogelijkheid van rechtszaken en toenemende regelgeving baat bij een jaarlijkse beoordeling van Alphabet's risicobeheer met betrekking tot het gebruik van AI. Pensioenfonds Schoonmaak heeft dan ook voor de resolutie gestemd. Het voorstel ontving 18% van de stemmen. Het voorstel is daarmee afgewezen.

Gezondheid

Eli Lilly and Company

Trinity Health heeft samen met andere co-filers een aandeelhoudersvoorstel ingediend bij Eli Lilly and Company waarin de onderneming wordt verzocht een rapport uit te brengen over het proces 'aanvragen van secundaire

patenten' waarin de invloed van verlengde patent-exclusiviteit op de toegang tot producten wordt overwogen.

Het bestuur meent dat de aandeelhouders al voldoende informatie ontvangen en dat dit rapport onnodig is. Ook geeft de onderneming aan dat ze de noodzakelijke investeringen in nieuwe medicijnen niet zou kunnen doen, zonder de wettelijke bescherming die patentaanvragen biedt. Verlenging van het patent wordt volgens Eli Lilly gerechtvaardigd door het hoge aantal niet succesvolle ontdekkingen van nieuwe medicijnen en de hoge kosten die ermee gemoeid zijn om een medicijn op de markt te brengen. Ook verwijst Eli Lilly naar haar 2030 duurzaamheidsdoelstellingen. De onderneming streeft ernaar om betaalbare medicijnen aan te bieden.

Het rapport zou meer transparantie bieden over de inspanningen van de onderneming om de risico's in verband met verlengde patent-exclusiviteit te mitigeren. Ook zou de informatie aandeelhouders meer zekerheid geven dat de initiatieven en praktijken van de onderneming voldoende bescherming bieden tegen potentiële financiële, juridische en operationele risico's. Om deze redenen heeft Pensioenfonds Schoonmaak 'voor' het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Met 8,8% 'voor' stemmen is het aandeelhoudersvoorstel afgewezen.

McDonald's Corporation

De indieners verzoeken McDonald's Corporation een beleid op te stellen om het gebruik van medisch relevante antibiotica voor de preventie van ziekten bij de mens geleidelijk uit te bannen in de toeleveringsketens van rund- en varkensvlees.

Het bestuur verklaart dat het verantwoord antibioticagebruik steunt, dat het op de WHO afgestemde beleidslijnen implementeert voor eiwitspecifiek antibioticagebruik en dat het wereldwijde samenwerkingsverbanden leidt om meer te leren over verantwoord antibioticagebruik. Ze stelt dat het gevraagde beleid daarom onnodig is.

McDonald's is transparant over haar antibioticabeleid voor ziektepreventie in de toeleveringsketen van rundvlees. Maar de onderneming maakt dit beleid niet bekend voor de toeleveringsketen van varkensvlees. McDonald's heeft in het verleden doelen gesteld en deze niet gehaald, het is van belang dat ze een transparante en uitvoerbare strategie heeft om doelen te bereiken. Enkele concurrenten van de onderneming hebben al verdergaande doelen gesteld om het antibioticagebruik te verminderen. De wetenschap toont duidelijker aan dat het routinematig gebruik van antibiotica op voedselboerderijen bijdraagt aan het wereldwijde probleem van antibioticaresistentie. Naarmate dit verder komt zullen de industrie en regelgevende instanties naar verwachting overstappen op antibioticavrije vleesproductie. Pensioenfonds Achmea heeft 'voor' het voorstel gestemd. Het voorstel ontving 14,9% steun van aandeelhouders en is daarmee helaas verworpen.

7. ESG integratie

Pensioenfonds Schoonmaak neemt bij voorkeur duurzaamheidsinformatie mee in het beleggingsproces. Dit wordt ESG-integratie genoemd. Pensioenfonds Schoonmaak heeft de overtuiging dat het structureel meewegen van ESG-informatie op de lange termijn bijdraagt aan het verbeteren van de rendement-risico karakteristieken van de portefeuille. Pensioenfonds Schoonmaak bepaalt hierom per beleggingscategorie hoe en in welke mate ESG-integratie strategieën het meest effectief in praktijk toegepast kunnen worden.

In de inleiding is weergegeven welke instrumenten, waaronder ESG integratie, van toepassing zijn in de fondsen en mandaten van Pensioenfonds Schoonmaak.

Aandelen

Het Pensioenfonds past ESG integratie toe binnen aandelen via een aangepaste klimaatbenchmark. Hierin worden, aan de hand van klimaatdata, ondernemingen met grootste transitierisico's uitgesloten en daarnaast herweging toegepast naar ondernemingen die goed gepositioneerd zijn voor de energietransitie.

De CO₂-voetafdruk laat de door de portefeuille gefinancierde broeikasgasemissies zien. Om deze CO₂-voetafdruk te bepalen, wordt eerst van elke onderneming in de portefeuille de totale uitstoot van broeikasgassen per jaar berekend. Er wordt daarbij zowel gekeken naar de uitstoot die de onderneming zelf veroorzaakt door bedrijfsactiviteiten (scope 1 volgens het Greenhouse Gas Protocol), als naar de uitstoot die samenhangt met de productie van energie die de onderneming inkoopt (scope 2 volgens het Greenhouse Gas Protocol). Dit wordt gedeeld door de ondernemingswaarde inclusief contenten (EVIC) in datzelfde jaar. De uitkomst hiervan geeft weer hoeveel broeikasgassen een onderneming uitstoot voor elke euro aan financiering. Om tot de CO₂-voetafdruk van de hele portefeuille te komen, wordt het gewogen gemiddelde van de CO₂-voetafdrukken berekend van alle ondernemingen waarin wordt belegd. De ondernemingen waarin veel wordt belegd wegen dus zwaarder mee.

CO₂ reductie

Binnen aandelen wordt de CO₂-voetafdruk van de portefeuille vergeleken met die van de benchmark. In 2030 is die 50% lager dan 2020 en ten allen tijde 30% lager dan de benchmark. De langetermijndoelstelling is een

klimaatneutrale portefeuille in 2050. De komen jaren wordt beoordeeld of deze doelstelling ook binnen andere beleggingscategorieën wordt toegepast.

Bedrijfsobligaties

Bij het beheer van de bedrijfsobligatieportefeuille van Pensioenfonds Schoonmaak wordt op structurele wijze een ESG-integratiestrategie in het beleggingsproces toegepast. Voor alle ondernemingen worden kansen en risico's vanuit een ecologisch, sociaal en governance (ESG) perspectief betrokken in het beleggingsproces. Hierbij maakt Achmea IM namens Pensioenfonds Schoonmaak gebruik van MSCI ESG ratings en research. Op deze manier worden naast financiële- en kredietwaardigheidsanalyses ook duurzaamheidsaspecten in de beoordeling meegenomen. De analyse bestaat eruit dat een passende risicovergoeding op het (ESG)profiel van de onderneming kan worden vastgesteld.

Ook binnen het credit mandaat is een CO₂ reductiedoelstelling van toepassing, namelijk: een reductie van 30% ten opzichte van 2020 en daarna tot 2030 een gemiddelde reductie van 7% per jaar.

EMD

Pensioenfonds Schoonmaak kiest er voor om een landenbeleid te hanteren ten aanzien van obligaties uitgegeven door overheden. In de portefeuille van staatsobligaties van opkomende markten mag niet belegd worden in obligaties geëmitteerd door landen gesanctioneerd door de VN Veiligheidsraad en EU. Naast de EU sanctie lijst en de VN sanctie lijst worden de prestaties van de landen in de ITUC Global Rights index als vertrekpunt gebruikt bij het opstellen van een landenuitsluitingslijst. Landen met een score van 5 of hoger worden uitgesloten. In het EMD mandaat is het eigen mvb beleid van toepassing.

CO₂ intensiteit van de beleggingsportefeuille

Om de invloed van de verschillende broeikasgassen te kunnen optellen, worden de emissiecijfers omgerekend naar zogeheten CO₂-equivalenten. Deze broeikasgassen zijn gedefinieerd in het verdrag van Kyoto en betreffen: koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄), stikstofoxide (N₂O), fluorkoolwaterstoffen (HFK's), perfluorkoolstoffen (PCF's), zwavelhexafluoride (SF₆) en stikstoftrifluoride (NF₃).

Het broeikasgasprotocol maakt op basis van de herkomst van een broeikasgas onderscheid naar: scope 1: directe CO₂-emissies, scope 2: indirecte CO₂-emissies door opwekking van gekochte en verbruikte elektriciteit of warmte en scope 3: CO₂-emissies in de gehele levenscyclus van alle producten die het bedrijf koopt, vervaardigt en/of verkoopt. De CO₂-intensiteit van de portefeuilles is gebaseerd op de scope 1+2 emissies van de ondernemingen in de portefeuille.

Er wordt gerapporteerd op CO₂/EVIC. Om de CO₂/EVIC voor een bedrijf te bepalen worden de totale CO₂-emissies¹⁰ van het bedrijf gedeeld door de EVIC van het bedrijf (*Enterprise Value Including Cash*¹¹): de som van de marktwaarde van de geëmitteerde aandelen en de uitstaande schulden).

Om de CO₂/EVIC voor een belegger te bepalen wordt dit getal vervolgens vermenigvuldigd met de marktwaarde van het aandelen- en obligatiebelang van de belegger in het bedrijf. Het resultaat is een maatstaf die aangeeft welk deel van de uitstoot van het bedrijf kan worden toegerekend aan de positie van Pensioenfonds Schoonmaak. De schommelingen in de grafiek met de gele lijn worden mede veroorzaakt door de marktbevingen.

FIGUUR 7.1

¹⁰ In eerste instantie gaat het om de scope 1 & 2 emissies van het bedrijf (scope 1 betreft de directe uitstoot door het bedrijf door bijvoorbeeld het gebruik van voertuigen met verbrandingsmotor. Scope 2 betreft de indirecte uitstoot door het gebruik van energie die is opgewekt door de verbranding van fossiele brandstoffen). In de komende jaren is het de bedoeling dat hier ook scope 3-data aan wordt toegevoegd. In scope 3 data wordt de uitstoot van toeleveranciers en gebruikers van de producten ook meegenomen.

¹¹ PCAF definitie voor EVIC: The sum of the market capitalization of ordinary shares at fiscal year-end, the market capitalization of preferred shares at fiscal year-end, and the book values of total debt and minorities' interests. No deductions of cash or cash equivalents are made to avoid the possibility of negative enterprise values.

8. Impact beleggen: green bonds

Impactbeleggingen zijn beleggingen met een intentie om een positieve, meetbare sociale en milieu impact te maken, naast een positief, financieel rendement (Global Impact Investors Network (GIIN)). Impactbeleggingen zijn belangrijk om een positieve bijdrage te leveren aan maatschappelijke uitdagingen. Het pensioenfonds zet zich daarom in om deze bijdrage te leveren. Op dit moment doen wij dat via green bonds.

Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten expliciet worden gebruikt voor financiering van duurzame ofwel 'groene' projecten. Deze projecten helpen de energietransitie. Ze hebben een positieve impact op het klimaat en daarom noemen we het impact beleggen. Wij hebben 2% gealloceerd naar green bonds via een mandaat bij Goldman Sachs Asset Management (GSAM). GSAM sluit goed aan bij de uitgangspunten van Pensioenfonds Schoonmaak ten aanzien van green bonds. Dit met name op het gebied van het beleggingsproces.

In onderstaand overzicht laten we zien wat het gebruik is van de opbrengsten in het tweede kwartaal van 2024:

TABEL 8.1 OVERZICHT GEBRUIK VAN DE OPBRENGSTEN

Gebruik van de opbrengsten	%
Alternative energy (Green)	35,90%
Green building (Green)	25,30%
Low-carbon transportation (Green)	20,20%
Energy efficiency (Green)	6,70%
Other (Green)	2,30%
Sustainable water and wastewater management (Green)	1,70%
Climate change adaptation (Green)	1,50%
Sustainable management of natural resources (Green)	1,50%
Pollution prevention and control (Green)	1,00%
Circular economy (Green)	0,60%
Terrestrial and aquatic biodiversity (Green)	0,60%

new versus existing projects	%
Existing projects	52,00%
New projects	38,00%

UN Sustainable Development Goals Exposure	%
SDG 6: Clean Water and Sanitation	15,00%
SDG 7: Affordable and Clean Energy	80,00%
SDG 9: Industry, Innovation and Infrastructure	52,00%
SDG 11: Sustainable Cities and Communities	58,00%
SDG 12: Responsible Consumption and Production	16,00%
SDG 13: Climate Action	99,00%
SDG 14: Life Below Water	14,00%
SDG 15: Life on Land	26,00%

De totaal gerapporteerde vermeden CO2 (per jaar/miljoen geïnvesteerd) is 191.

9. Bijlagen

9.1. Resultaat MVB doelstellingen

	MVB Doelstellingen	Resultaat
1	Wij beleggen niet in bedrijven die UN Global compact normen structureel schenden.	Behaald
2	Wij beleggen niet in landen die arbeidsnormen onvoldoende waarborgen. Wij beleggen ook niet in bedrijven in de uitgesloten landen waarin de staat een meerderheidsbelang (>50% aandelen) heeft.	Behaald
3	Wij beleggen niet in fabrikanten van clustermunitie (wettelijke eis) en andere controversiële wapens	Behaald
4	Wij beleggen niet in tabaksproducenten.	Behaald
5	Wij gaan in gesprek met bedrijven die (mogelijk) in strijd handelen met de UN Global Compact normen. Deze bedrijven dienen zich binnen een gestelde termijn te gaan houden aan deze normen.	Behaald
6	Daar waar wij aandeelhouder zijn zullen wij onze stem doen gelden op ESG-onderwerpen.	Behaald
7	ESG beoordelingen worden in alle beleggingskeuzes meegewogen.	Gedeeltelijk behaald. Zie: Overzicht ESG-instrumenten en toepassing in de beleggingsportefeuille in het MVB beleid

	Klimaatdoelstellingen	Resultaat
1	CO2 voetafdruk: In 2030 is CO2 voetafdruk verlaagd met 50% ten opzichte van 2015 voor de aandelenportefeuille	Zie hoofdstuk ESG integratie
2	Energietransitie: Met tenminste 15 ondernemingen in 3 verschillende sectoren de dialoog starten welke succesvol zijn afgerond in 2025	Lopende. Zie het hoofdstuk Engagement voor het verloop
3	Fossiele brandstoffen: Pensioenfonds Schoonmaak wil vanaf 2030 niet meer beleggen in steenkolen, teerzanden, schalieolie- en gas en arctic drilling	Vanaf 2022 sluit Pensioenfonds Schoonmaak ondernemingen uit van de beleggingsportefeuilles die: a. meer dan 1% van de omzet halen uit het delven van thermische steenkool. b. meer dan 10% van de omzet halen uit het gebruik van thermische steenkool. c. Meer dan 5% van de omzet halen uit teerzanden, arctic drilling, schaliegas en – olie activiteiten.
4	Positieve klimaatimpact: In 2025 heeft Pensioenfonds Schoonmaak 3% tot 5% gealloceerd aan green bonds	Op dit moment heeft Pensioenfonds Schoonmaak 2% gealloceerd naar green bonds

	Duurzaamheidsdoelstellingen Vastgoed beleggingen	Resultaat
1	Wij beleggen alleen in vastgoedfondsen van beheerders die de UN PRI hebben ondertekend.	Behaald
2	Wij beleggen alleen in vastgoedfondsen die deelnemen aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). Dit is een jaarlijks onderzoek naar de duurzaamheidsprestaties van vastgoedportefeuilles. De doelstelling is dat minimaal 75% van de portefeuille 4 of 5 sterren behalen in de GRESB beoordeling. Dat zijn de 40% fondsen met de hoogste GRESB score.	Behaald
3	Wij beleggen alleen in vastgoedfondsen die invulling geven aan de Sustainable Development Goals (SDG's).	Behaald
4	Pensioenfonds Schoonmaak verwacht van de vastgoedfondsen dat zij inzichtelijk maken welke voortgang wordt geboekt bij het CO2 neutraal zijn in 2050, conform het Parijs klimaatakkoord.	Behaald

9.2. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het

UN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

9.3. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2022 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad

van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembelief of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

9.4. Categorieën voorstellen aandeelhoudersvergaderingen

TABEL 9.4.1

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Overig	
Geen research	Agendapunten waar geen onderliggende documentatie voor aanwezig is vanuit de onderneming
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

9.5. Uitsluitingslijsten Pensioenfonds Schoonmaak

Uitsluitingslijst controversiële wapens 1 juli 2024

Zie onderstaand de uitsluitingslijst voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens:

- Adecco Group AG
- Adecco International Financial Services BV
- AECOM
- Airbus Finance B.V.
- Airbus SE
- Alexandrite Monnet UK Holdco Plc
- ALTEN SA
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd
- ArcelorMittal SA
- Arys Industries Ltd
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems (Finance) Ltd.
- BAE Systems Holdings, Inc.
- BAE Systems plc
- Bharat Dynamics Limited
- Boeing Company
- Booz Allen Hamilton Holding Corporation
- Booz Allen Hamilton, Inc.
- Bridging North America GP
- Brookfield Asset Management Limited
- Brookfield Capital Finance LLC
- Brookfield Corporation
- Brookfield Finance I (UK) Plc
- Brookfield Finance II, Inc.
- Brookfield Finance LLC
- Brookfield Finance, Inc.
- Brookfield Property Finance ULC
- Brookfield Property REIT, Inc.
- Brookfield Renewable Corporation
- Brookfield Renewable Partners ULC
- Brookfield Residential Properties Inc.
- BWX Technologies, Inc.
- CACI International Inc
- CAE Inc.
- Cameco Corporation
- Capita Plc
- China Aerospace Science & Industry Group Corp.
- China Aerospace Science & Technology Group Co., Ltd.
- China North Industries Corp.
- China North Industries Group Corp. Ltd.
- China Poly Group Co., Ltd.
- China Shipbuilding Industry Company Limited
- Cohort plc
- Comber Wind Financial Corporation
- Eaton Capital Unlimited Co.
- Eaton Capital Unlimited Company
- Eaton Corporation
- Eaton Corporation plc
- Elbit Systems Ltd
- Fluor Corporation
- Fortive Corporation
- Foundry JV Holdco LLC
- Fujitsu Limited
- General Dynamics Corporation
- Harris Corporation
- HEICO Corporation
- Hitachi Zosen Corporation
- Honeywell International Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- IHO Verwaltungs GmbH
- Jacobs Engineering Group, Inc.
- Jacobs Solutions Inc.
- Johns Hopkins University
- KBR, Inc.
- Kier Group plc
- Kongsberg Gruppen ASA
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- L&T Finance Limited
- L3Harris Technologies, Inc.
- Larsen & Toubro Limited
- Leidos Holdings, Inc.
- Leidos, Inc.
- Leonardo DRS, Inc.
- Leonardo SpA
- Lievre Power Financing Corp.
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corporation
- Lumibird S.A.
- Madison IAQ LLC
- Moog Inc.
- Morgan Sindall Group plc
- MPT Finco Inc.
- MTAR Technologies Limited
- Northrop Grumman Corporation
- Northrop Grumman Systems Corporation
- NRM Cabin Intermediate # 2 Limited Partnership
- Parsons Corporation
- Poongsan Corporation
- POONGSAN HOLDINGS Corporation
- Premier Explosives Limited
- QinetiQ Group plc
- Rolls-Royce Holdings plc
- Rolls-Royce Plc
- RTX Corporation
- Safran SA
- Sandhar Technologies Limited
- Schaeffler AG
- Science Applications International Corporation
- Sec LP
- Serco Group plc
- SGL Carbon SE
- SNT Dynamics Co., Ltd.
- SNT Holdings Co., Ltd.
- Solar Industries India Limited
- Special Machine Building & Metallurgy PJSC
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Spirit AeroSystems Inc.
- Steel Partners Holdings L.P.
- Tennessee Valley Authority
- TerraForm Power Operating, LLC
- Textron Inc.

- Thales SA
- United Technologies Corporation
- Veolia Environnement SA
- Walchandnagar Industries Limited
- Wartsila Oyj Abp

Per 1 juli 2024 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.

Verbod beleggen in cluster munitie

Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond. De ondernemingen op de lijst zijn vooralsnog hetzelfde als op de definitieve lijst 2024. Er zijn geen relevante ontwikkelingen geweest. Op basis van deze informatie en de criteria van artikel 21a Besluit Marktmissbruik heeft de AFM deze ondernemingen op haar risicoradar voor 2024:

1. Poongsan Corporation (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van cluster munitie;
2. Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd. (China) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van cluster munitie;
3. LIG Nex1 Co Ltd. (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van cluster munitie.

Net als voorgaande jaren, zijn niet-beursgenoteerde ondernemingen niet opgenomen in de lijst voor 2024.

Steenkool, teerzanden, Schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas

Per 1 juli 2024 zijn de volgende ondernemingen uitgesloten:

- Aboitiz Equity Ventures Inc.
- ACEN Corporation
- Adani Electricity Mumbai Limited
- Adani Energy Solutions Limited
- Adani Enterprises Limited
- Adani Power Limited
- AEP Texas, Inc.
- AEP Transmission Company, LLC
- AES Andes S.A.
- AES Corporation
- AES Espana BV
- AES Panama Generation Holdings SRL
- African Rainbow Minerals Limited
- AGL Energy Limited
- Alabama Power Company
- Alberta Energy Co. Ltd.
- Alleghany Corporation
- ALLETE, Inc.
- Alliance Resource Operating Partners, L.P.
- Alliance Resource Partners, L.P.
- Alliant Energy Corporation
- Alliant Energy Finance LLC
- Alpha Metallurgical Resources, Inc.
- AltaLink, L.P.
- Aluminum Corporation of China Limited
- Ameren Corporation
- Ameren Illinois Company
- American Electric Power Company, Inc.
- American Transmission Systems, Incorporated
- Antero Resources Corporation
- APA Corporation
- Apache Corporation
- Appalachian Power Company
- ARC Resources Ltd.
- Arch Resources, Inc.
- Arizona Public Service Company
- Ascent Resources Utica Holdings LLC
- Athabasca Oil Corporation
- Banpu Public Company Limited
- Basin Electric Power Cooperative
- Baytex Energy Corp.
- Berkshire Hathaway Energy Company
- Berkshire Hathaway Finance Corp.
- Berkshire Hathaway Inc.
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Birchcliff Energy Ltd.
- Black Hills Corporation
- BNSF Funding Trust I
- Bonanza Creek Energy, Inc.
- Brickworks Limited
- Bulgarian Energy Holding EAD
- Burlington Northern Santa Fe Corp.
- Burlington Northern Santa Fe, LLC
- Burlington Resources Finance Co.
- California Resources Corporation
- Callon Petroleum Company
- Canadian Natural Resources Limited
- Capital Power Corporation
- Carolina Power & Light Company
- Castle Peak Power Finance Co. Ltd.
- Cenovus Energy Inc.
- CESC Ltd
- CEZ, a. s.
- Chalco Hong Kong Investment Co. Ltd.
- Chesapeake Energy Corporation
- Chevron Corporation
- Chevron U.S.A. Inc.
- China Coal Energy Company Limited
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Resources Power Holdings Co., Limited
- China Shenhua Energy Company Limited
- Chord Energy Corporation
- Chubu Electric Power Company, Incorporated
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- Civitas Resources, Inc.
- Cleco Corporate Holdings LLC
- Cleco Power LLC
- Cleco Securitization I LLC
- Cleveland Electric Illuminating Company

- CLP Holdings Limited
- CLP Power Hong Kong Financing Ltd.
- CNX Midstream Partners LP
- CNX Resources Corporation
- Coal India Limited
- Colbun S.A.
- Colgate Energy Partners III, LLC
- Colorado Interstate Gas Company, L.L.C.
- Columbus Southern Power Company
- Comstock Resources, Inc.
- Conoco Funding Co.
- Conoco, Inc.
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips Canada Funding Co. II
- ConocoPhillips Company
- CONSOL Energy Inc.
- Continental Resources, Inc.
- ContourGlobal Power Holdings SA
- Coronado Finance Pty Ltd.
- Coronado Global Resources Inc.
- Coterra Energy Inc.
- Crescent Energy Company
- Crescent Energy Finance LLC
- Crew Energy Inc.
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Dayton Power & Light Company
- Devon Energy Corporation.
- Devon Financing Corp. ULC
- Diamondback Energy, Inc.
- Diversified Energy Company PLC
- DMCI Holdings, Inc.
- DPL Inc.
- DTE Electric Company
- DTE Electric Securitization Funding II LLC
- DTE Energy Company
- Duke Energy Carolinas, LLC
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Florida Project Finance LLC
- Duke Energy Florida, LLC
- Duke Energy Indiana, LLC
- Duke Energy Ohio, Inc.
- Duke Energy Progress, LLC
- Earthstone Energy Holdings, LLC
- Eastern Gas Transmission and Storage, Inc.
- El Paso Energy Corp.
- El Paso Natural Gas Company, L.L.C.
- El Paso Pipeline Partners Operating Co. LLC
- Electric Power Development Co., Ltd.
- Electricity Generating Public Company Limited
- Elm Road Generating Station Supercritical LLC
- Enea SA
- Energa Finance AB
- Energa SA
- Enerplus Corporation
- Eneva S.A.
- Engie Energia Chile S.A.
- ENN Clean Energy International Investment Ltd.
- ENN Natural Gas Co., Ltd.
- Entergy Arkansas, LLC
- Entergy Corporation
- Entergy Louisiana, LLC
- Entergy Mississippi, LLC
- Entergy Texas, Inc.
- Entergy Utility Property, Inc.
- EOG Resources, Inc.
- EQT Corporation
- Eskom Holdings SOC Ltd
- Evergy Kansas Central, Inc.
- Evergy Kansas South, Inc.
- Evergy Metro, Inc.
- Evergy Missouri West, Inc.
- Evergy, Inc.
- Exxaro Resources Limited
- First Pacific Company Limited
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Transmission, LLC
- Florida Power Corporation
- Fortis Inc.
- FortisAlberta Inc.
- FortisBC Energy Inc.
- FortisBC Inc.
- Franco-Nevada Corporation
- Freehold Royalties Ltd.
- GD Power Development Co., Ltd.
- Geo Energy Resources Limited
- Georgia Power Company
- Glencore Canada Corporation
- Glencore Capital Finance DAC
- Glencore Finance (Canada) Ltd.
- Glencore Finance (Europe) Limited
- Glencore Funding LLC
- Glencore plc
- Global Power Synergy Public Company Limited
- Golden Energy and Resources Limited
- Granite Ridge Resources, Inc
- Great River Energy
- Guangdong HEC Technology Holding Co., Ltd.
- Guanghai Energy Co., Ltd.
- Guangzhou Development District Holding Group Ltd.
- Gujarat Mineral Development Corporation Limited
- Gulfport Energy Corporation
- Henan Shenhua Coal Industry and Electricity Power Corporation Limited
- Hess Corporation
- HighPeak Energy, Inc.
- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Hokuriku Electric Power Company
- Hong Kong and China Gas Company Limited
- Hongkong Electric Finance Ltd.
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- IDACORP, Inc.
- Idaho Power Company
- Idemitsu Kosan Co., Ltd.
- Imperial Oil Limited
- Indiana Michigan Power Company
- Indianapolis Power & Light Company

- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited
- International Transmission Company
- Interstate Power and Light Company
- IPALCO Enterprises, Inc.
- Israel Electric Corp. Ltd.
- ITC Holdings Corp.
- Itochu Corporation
- Jardine Cycle & Carriage Limited
- Jardine Matheson Holdings Limited
- Jastrzebska Spolka Weglowa S.A.
- JERA Co., Inc.
- Jersey Central Power & Light Company
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- JMH Co. Ltd.
- Kentucky Power Company
- Kentucky Utilities Company
- Kimbell Royalty Partners, LP
- Kinder Morgan Energy Partners, L.P.
- Kinder Morgan, Inc.
- Koc Holding A.S.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Korea National Oil Corporation
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co.,Ltd
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Listrindo Capital BV
- Louisville Gas and Electric Company
- Lubrizol Corporation
- Magnolia Oil & Gas Corporation
- Magnolia Oil & Gas Operating LLC
- Majapahit Holding BV
- Manila Electric Co.
- Marathon Oil Corporation
- Matador Resources Company
- MEG Energy Corp.
- Mercury Chile HoldCo LLC
- Metropolitan Edison Company
- MGE Energy, Inc.
- MidAmerican Energy Company
- MidAmerican Energy Holdings Company
- Mid-Atlantic Interstate Transmission, LLC
- Mississippi Power Company
- Mitsubishi Materials Corp.
- Mong Duong Finance Holdings B.V.
- Monongahela Power Company
- Murphy Oil Corporation
- Narragansett Electric Co.
- National Fuel Gas Company
- Nevada Power Company
- New Hope Corporation Limited
- NGPL PipeCo LLC
- Northern Electric Finance Plc
- Northern Natural Gas Co.
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Northern Powergrid (Northeast) Plc
- Northern Powergrid (Yorkshire) plc
- Northern States Power Company
- NorthWestern Corporation
- NorthWestern Energy Group, Inc.
- Nova Scotia Power Incorporated
- NRW Holdings Limited
- NTPC Limited
- NuVista Energy Ltd.
- Oasis Petroleum Inc.
- Obsidian Energy Ltd.
- Occidental Petroleum Corporation
- OCI Holdings Company Ltd.
- Oglethorpe Power Corporation
- Ohio Edison Company
- Ohio Power Company
- Okinawa Electric Power Company, Incorporated
- Origin Energy Finance Ltd.
- Origin Energy Limited
- Otter Tail Corporation
- Ovintiv Canada ULC
- Ovintiv Exploration Inc.
- Ovintiv Inc.
- PacifiCorp
- PanCanadian Petroleum Ltd.
- Paramount Resources Ltd.
- Peabody Energy Corporation
- Pennsylvania Electric Company
- Permian Resources Corporation
- Permian Resources Operating, LLC
- Petro-Canada
- Peyto Exploration & Development Corp.
- PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.
- Piedmont Natural Gas Company, Inc.
- Pingdingshan Tianan Coal.Mining Co.,Ltd.
- Pinnacle West Capital Corporation
- Pioneer Natural Resources Company
- PNM Resources, Inc.
- Polar Tankers, Inc.
- Power Assets Holdings Limited
- PPL Capital Funding, Inc.
- PPL Corporation
- PPL Electric Utilities Corporation
- PrairieSky Royalty Ltd.
- Precision Castparts Corp.
- Progress Energy, Inc.
- PT Adaro Energy Indonesia Tbk
- PT Astra International Tbk
- PT Bukit Asam Tbk
- PT Cikarang Listrindo Tbk
- PT Delta Dunia Makmur Tbk
- PT Harum Energy Tbk
- PT Indika Energy Tbk
- PT Indo Tambangraya Megah Tbk.
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PT United Tractors Tbk
- Public Service Company of Colorado
- Public Service Company of New Mexico
- Public Service Company of Oklahoma

- Ramaco Resources, Inc.
- Range Resources Corporation
- RATCH Group Public Co., Ltd.
- Reliance Power Limited
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- RWE AG
- RWE Finance US, LLC
- Sandridge Energy, Inc.
- Santos Finance Limited
- Santos Limited
- Sasol Financing USA LLC
- Sasol Limited
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- Sembcorp Industries Ltd.
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shanghai Electric Power Co., Ltd.
- Shanxi Coal International Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'an Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Shikoku Electric Power Company, Incorporated
- Sierra Pacific Power Company
- SilverBow Resources, Inc.
- Sinosing Services Pte Ltd.
- Sitio Royalties Corp.
- Sitio Royalties Operating Partnership LP
- SM Energy Company
- SMC Global Power Holdings Corp.
- Sojitz Corporation
- Solar Star Funding LLC
- South32 Limited
- South32 Treasury Ltd.
- Southern Company
- Southern Company Gas Capital Corp.
- Southern Natural Gas Company
- Southern Power Company
- Southwestern Electric Power Company
- Southwestern Energy Company
- Southwestern Public Service Company
- Spartan Delta Corp.
- SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.
- SPIC MTN Company Ltd.
- SPIC Preferred Company No. 2 Ltd.
- Stanmore Resources Limited
- Sumiseki Holdings, Inc.
- Sumitomo Corporation
- Suncor Energy Inc.
- System Energy Resources, Inc.
- Taiwan Cement Corp.
- Tata Power Company Limited
- TAURON Polska Energia S.A.
- TBEA Co., Ltd.
- Tellurian Inc.
- Tenaga Nasional Berhad
- Tennessee Gas Pipeline Company, L.L.C.
- Tennessee Valley Authority
- Terasen Gas, Inc.

- TerraCom Limited
- Texas Pacific Land Corporation
- Tiandi Science & Technology Co., Ltd.
- TNB Global Ventures Capital Bhd.
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- Tokyo Electric Power Company Holdings, Incorporated
- Toledo Edison Company
- Topaz Energy Corp
- Topaz Solar Farms LLC
- Tosco Corp.
- Tourmaline Oil Corp.
- Trans-Allegheny Interstate Line Company
- TransAlta Corporation
- Transatlantic Holdings, Inc.
- Tri-State Generation and Transmission Association, Inc.
- Tucson Electric Power Company
- Union Electric Company
- Var Energi ASA
- Veren Inc.
- Viper Energy, Inc.
- Vistra Corp.
- Vistra Operations Co. LLC
- Vital Energy, Inc.
- Vitesse Energy, Inc.
- Washington H. Soul Pattinson and Company Limited
- WEC Energy Group, Inc.
- Whitecap Resources Inc.
- Whitehaven Coal Limited
- Wintershall Dea Finance 2 BV
- Wintershall Dea Finance BV
- Wintime Energy Group Co., Ltd.
- Wisconsin Electric Power Company
- Wisconsin Power and Light Company
- Wisconsin Public Service Corporation
- Xcel Energy Inc.
- Yancoal Australia Limited
- Yankuang Energy Group Co., Ltd.
- Yorkshire Power Finance Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.

Tabaksproducent

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 juli 2024 de volgende ondernemingen aanmerkt als tabaksproducent:

- 22nd Century Group, Inc.
- Al-Eqbal Company for Investment PLC
- Altria Group, Inc.
- B.A.T Capital Corporation
- B.A.T. International Finance Plc
- B.A.T. Netherlands Finance BV
- British American Tobacco (Malaysia) Berhad
- British American Tobacco Holdings (The Netherlands) BV
- British American Tobacco p.l.c.
- Duvanska Coka Industrija AD
- Eastern Company
- Godfrey Phillips India Ltd.
- Imperial Brands Finance Netherlands BV
- Imperial Brands Finance Plc
- Imperial Brands PLC

- Japan Tobacco Inc.
- JT International Financial Services BV
- Karelia Tobacco Company Inc.
- Khyber Tobacco Company Limited
- KT&G Corporation
- Logista Integral, S.A.
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Limited
- Philip Morris International Inc.
- PT Gudang Garam Tbk
- PT Wismilak Inti Makmur Tbk
- Pyxus International, Inc.
- Reinet Investments S.C.A.
- Reynolds American Inc.
- RLX Technology Inc.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Sinnar Bidi Udyog Limited
- Smoore International Holdings Ltd.
- Societe Ivoirienne des Tabacs (SITAB)
- STG Global Finance BV
- Swedish Match AB
- Torii Pharmaceutical Co., Ltd.
- Union Tobacco & Cigarette Industries Co.
- Universal Corporation
- Vector Group Ltd.
- VST Industries Limited

Normschenders en Goed Bestuur

Wereldwijd zijn onderstaande ondernemingen voor beleggingen uitgesloten van het relevante beleggingsuniversum vanwege structurele schendingen van internationaal breed geaccepteerde normen en/of goed bestuur.

- Athabasca Indigenous Midstream LP
- BG Energy Capital Plc
- Bharat Heavy Electricals Limited
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Centrais Eletricas Brasileiras S.A.
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- Companhia de Saneamento do Parana
- Companhia Energetica de Minas Gerais SA
- Consumers Gas Ltd.
- Crestwood Midstream Partners LP
- DCP Midstream LLC (Old)
- DCP Midstream Operating LP
- Dianjian Haiyu Ltd.
- Duke Energy Field Services LLC
- East Ohio Gas Company
- Ecopetrol S.A.
- EL Sewedy Electric Company
- Enable Midstream Partners, LP
- Enbridge Energy Partners, L.P.
- Enbridge Gas Distribution, Inc.
- Enbridge Gas Inc.
- Enbridge Inc.
- Enbridge Pipelines, Inc.

- Energy Transfer LP
- Energy Transfer Operating, L.P.
- ETP Legacy LP
- Export-Import Bank of India
- Fertitta Entertainment, LLC
- General Dynamics Corporation
- Gray Oak Pipeline, LLC
- Inco Ltd.
- JBS Luxembourg Co. SARL
- JBS S.A.
- JBS USA Food Company
- JBS USA Lux S.A.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co., Ltd.
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Marathon Petroleum Corporation
- Midwest Connector Capital Co. LLC
- MPLX LP
- NTPC Limited
- Petroleos de Venezuela, S.A.
- Phillips 66
- Phillips 66 Company
- Pilgrim's Pride Corporation
- POSCO
- POSCO Holdings Inc.
- POSCO INTERNATIONAL Corporation
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- PT Krakatau Posco
- RATCH Group Public Co., Ltd.
- Red Rock Resorts, Inc.
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- RTX Corporation
- Samarco Mineracao S.A.
- Serco Group plc
- Shell International Finance BV
- Shell plc
- SK Biopharmaceuticals Co., Ltd.
- SK Inc.
- Spectra Energy Partners, LP
- Station Casinos LLC
- Sumitomo Chemical Co., Ltd.
- Sumitomo Pharma Co. Ltd.
- Sunoco Logistics Partners Operations L.P.
- Syngenta Group Finance Ltd.
- Tesla, Inc.
- Texas Eastern Transmission, LP
- TotalEnergies Capital Canada Ltd.
- TotalEnergies Capital International SA
- TotalEnergies Capital SA
- TotalEnergies SE
- Union Gas Limited
- United Technologies Corporation
- Vale Overseas Ltd.

- Vale S.A.
- Westcoast Energy Inc.

Landen

Onderstaande landen worden uitgesloten op basis van arbeidsnormen en sancties.

- Afghanistan
- Algeria
- Bahrain
- Bangladesh
- Belarus
- Brasil
- Burundi
- Cambodia
- Central African Republic
- China
- Colombia
- Ecuador
- Egypt
- Eritrea
- Eswatini
- Guatemala
- Haiti
- Honduras
- Hong Kong
- India
- Indonesia
- Iran
- Iraq
- Jordan
- Kazakhstan
- Kuwait
- Laos
- Libya
- Malaysia
- Myanmar
- North Korea
- Pakistan
- Philippines
- Russia
- Somalia
- South Korea
- South Sudan
- Sudan
- Syria
- Thailand
- Tunisia
- Turkey
- UAE
- Ukraine
- Uzbekistan
- Yemen
- Zimbabwe

Staatsbedrijven

In het verlengde van het landenbeleid sluit Pensioenfonds Schoonmaak ook staatsbedrijven gelieerd aan de uitgesloten landen uit van belegging.

De volgende staatsbedrijven worden per 1 juli 2024 uitgesloten:

- Abu Dhabi Commercial Bank
- Abu Dhabi Crude Oil Pipeline LLC
- Abu Dhabi Developmental Holding Company PJSC.
- Abu Dhabi National Energy Company PJSC
- Abu Dhabi National Oil Company for Distribution PJSC
- Abu Dhabi Ports PSJC
- ADCB Finance (Cayman) Ltd.
- AECC Aero-engine Control Co., Ltd.
- AECC Aviation Power Co., Ltd.
- Agricultural Bank of China (New York Branch)
- Agricultural Bank of China Limited
- Agricultural Bank of China Ltd. (Hong Kong Branch)
- Agricultural Bank of China Ltd. (Singapore Branch)
- Agricultural Development Bank of China
- Airport Authority Hong Kong
- Airports of Thailand Public Company Limited
- ALROSA PJSC
- Aluminum Corporation of China Limited
- Amipeace Limited
- Anhui Gujing Distillery Co., Ltd.
- ASELSAN Elektronik Sanayi ve Ticaret A.S.
- Avi Funding Co. Ltd.
- AVIC Airborne Systems Co., Ltd.
- AVIC Industry-Finance Holdings Co., Ltd.
- AVIC International Finance & Investment Ltd.
- AviChina Industry & Technology Company Limited
- AVICOPTER PLC
- Bank of Baroda
- Bank of China
- Bank of China (Dubai) Branch
- Bank of China (Hong Kong) Limited
- Bank of China Limited
- Bank of China Ltd. (Beijing Branch)
- Bank of China Ltd. (Frankfurt Branch)
- Bank of China Ltd. (Hong Kong Branch)
- Bank of China Ltd. (Luxembourg Branch)
- Bank of China Ltd. (Macau Branch)
- Baoshan Iron & Steel Co., Ltd.
- Beijing Capital International Airport Co., Ltd.
- Beijing Capital Land Ltd.
- Beijing Enterprises Holdings Limited
- Beijing Tiantan Biological Products Corporation Limited
- Beijing Tong RenTang Co., Ltd.
- Beijing Yanjing Brewery Co., Ltd.
- Beijing-Shanghai High-Speed Railway Co., Ltd.
- Bharat Electronics Limited
- Bharat Heavy Electricals Limited
- Bharat Petroleum Corporation Limited
- Blossom Joy Ltd.
- Blue Bright Limited
- BOC Aviation (USA) Corp.
- BOC Aviation Limited
- BOC Hong Kong (Holdings) Limited
- BOC International (China) Co., Ltd.
- BOCOM International Blossom Limited
- Brazil Minas SPE

- C&D International Investment Group Limited
- Caixa Seguridade Participacoes S.A.
- Canara Bank
- CBB International Sukuk Company 7 SPC
- CBB International Sukuk Company No.6 SPC
- CBB International Sukuk Programme Co. SPC
- Cbb International Sukuk Programme Co. WII
- CCBL (Cayman) 1 Corp. Ltd.
- CCTHK 2021 Ltd.
- CDBL Funding 1
- CDBL Funding 2
- CECEP Wind-Power Corporation
- Central Plaza Development Ltd.
- CGN Power Co., Ltd.
- Charming Light Investments Ltd.
- China Cinda (2020) I Management Ltd.
- China Cinda Asset Management Co., Ltd.
- China Cinda Finance (2017) I Ltd.
- China Citic Bank Corp. Ltd. (London Branch)
- China CITIC Bank Corporation Limited
- China CITIC Bank International Ltd.
- China CITIC Financial Asset Management Co., Ltd.
- China Coal Energy Company Limited
- China Communications Construction Company Limited
- China Communications Services Corp. Ltd.
- China Construction Bank Corp. (Luxembourg)
- China Construction Bank Corporation
- China CSSC Holdings Limited
- China Development Bank
- China Development Bank Corp. (Hong Kong)
- China Development Bank Financial Leasing Co. Ltd.
- China Energy Engineering Corporation Limited
- China Everbright Bank Co. Ltd. (Hong Kong Branch)
- China Everbright Bank Company Limited
- China Everbright Environment Group Limited
- China Film Co., Ltd.
- China Galaxy Securities Co., Ltd.
- China Great Wall International Holdings III Ltd.
- China Great Wall International Holdings V Ltd.
- China Great Wall Securities Co., Ltd.
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Huaneng Group Hong Kong Co. Ltd.
- China Huaneng Group Treasury Management (Hong Kong) Ltd.
- China Jinmao Holdings Group Limited
- China Life Insurance (Overseas) Co., Ltd.
- China Life Insurance Company Limited
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Merchants Energy Shipping Co., Ltd.
- China Merchants Expressway Network & Technology Holdings Co., Ltd.
- China Merchants Finance Co. Ltd.
- China Merchants Port Holdings Company Limited
- China Merchants Securities Co., Ltd.
- China Merchants Shekou Industrial Zone Holdings Co., Ltd.
- China Ministry of Finance
- China National Chemical Engineering co., Ltd
- China National Medicines Corporation Ltd.
- China National Nuclear Power Co., Ltd.
- China Oilfield Services Limited
- China Overseas Finance (Cayman) III Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) V Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VI Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VII Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VIII Ltd.
- China Overseas Land & Investment Limited
- China Pacific Insurance (Group) Co., Ltd.
- China Petroleum & Chemical Corporation
- China Postal Savings Bank Co. Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Railway Construction Corporation Limited
- China Railway Group Limited
- China Railway Signal & Communication Corporation Limited
- China Railway Xunjie Co. Ltd.
- China Resources Beer (Holdings) Co. Ltd.
- China Resources Building Materials Technology Holdings Limited
- China Resources Gas Group Limited
- China Resources Land Limited
- China Resources Microelectronics Limited
- China Resources Pharmaceutical Group Ltd.
- China Resources Power Holdings Co., Limited
- China Resources Sanjiu Medical & Pharmaceutical Co., Ltd.
- China Shenhua Energy Company Limited
- China Shipbuilding Industry Company Limited
- China Southern Airlines Company Limited
- China Southern Power Grid International Finance BVI Co., Ltd.
- China Spacesat Co., Ltd.
- China State Construction Engineering Corporation Limited
- China State Construction Finance (Cayman) I Ltd.
- China State Construction Finance (Cayman) II Ltd.
- China State Construction International Holdings Limited
- China Taiping Insurance Holdings Company Limited
- China Three Gorges Renewables (Group) Co., Ltd.
- China Tourism Group Duty Free Corporation Limited
- China Tower Corporation Limited
- China XD Electric Co., Ltd.
- China Yangtze Power Co., Ltd.
- Chinalco Capital Holdings Ltd.
- CITIC Limited
- CITIC Securities Company Limited
- CITIC Securities Finance MTN Co. Ltd.
- CITIC Telecom International Holdings Limited
- CMHI Finance (BVI) Co., Ltd.
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- CNOOC Finance (2003) Ltd.
- CNOOC Finance (2011) Ltd.
- CNOOC Finance (2012) Limited
- CNOOC Finance (2013) Ltd.
- CNOOC Finance (2014) ULC
- CNOOC Finance (2015) Australia Pty Ltd.
- CNOOC Finance (2015) U.S.A. LLC
- CNOOC Limited
- CNOOC Petroleum North America ULC
- CNPC (HK) Overseas Capital Ltd.

- CNPC Capital Company Limited
- Coal India Limited
- Companhia de Saneamento Basico do Estado de Sao Paulo - SABESP
- Companhia de Saneamento do Parana
- Companhia Energetica de Minas Gerais SA
- Companhia Paranaense de Energia
- Container Corporation of India Limited
- COSCO SHIPPING Ports Limited
- COSL Singapore Capital Ltd.
- CRCC Hean Ltd.
- CRRG Corporation Limited
- CSC Financial Co., Ltd.
- CSCEC Finance (Cayman) II Ltd.
- CSCIF Asia Ltd.
- CSSC Capital 2015 Ltd.
- DAE Funding LLC
- DAE Sukuk (DIFC) Ltd
- Daqin Railway Co., Ltd.
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Dianjian Haiyu Ltd.
- Dongfang Electric Corporation Limited
- Dongfeng Motor Group Company Limited
- Dongxing Securities Corporation Limited
- DP World Crescent Ltd.
- DP World Limited
- Dua Capital Ltd.
- Eastern Company
- Ecopetrol S.A.
- EI Sukuk Co. Ltd.
- Emirate of Abu Dhabi (United Arab Emirates)
- Emirates Development Bank
- Emirates Islamic Bank P.J.S.C.
- Emirates NBD Bank (P.J.S.C)
- Emirates SembCorp Water & Power Co. PJSC
- Emirates Telecommunications Group Company PJSC
- Everdisplay Optronics (Shanghai) Co., Ltd.
- Export Credit Bank of Turkey, Inc.
- Export-Import Bank of China
- Export-Import Bank of India
- Export-Import Bank of Korea
- Faw Jiefang Group Co., Ltd.
- Federal Hydro-Generating Co. RusHydro PJSC
- GAIL (India) Limited
- Gazprom Neft PJSC
- GC Treasury Center Co., Ltd.
- GD Power Development Co., Ltd.
- Government of Bahrain
- Government of Brazil
- Government of China
- Government of Indonesia
- Government of Kazakhstan
- Government of the Philippines
- Government of Tunisia
- Government of Turkey
- Government of United Arab Emirates
- GRG Banking Equipment Co., Ltd.
- Grupo Energia Bogota S.A. E.S.P.
- Guangdong Investment Limited
- Guangzhou Automobile Group Co., Ltd.
- Guangzhou Baiyun International Airport Company Limited
- Guangzhou Yuexiu Capital Holdings Group Co., Ltd.
- Guolian Securities Co., Ltd.
- Guosen Securities Co., Ltd.
- Guotai Junan Holdings Ltd.
- Guotai Junan International Holdings Limited
- Guotai Junan Securities Co., Ltd.
- Guoyuan Securities Co., Ltd.
- Haitong International Securities Group Limited
- Haitong Securities Co., Ltd.
- Hangzhou Oxygen Plant Group Co., Ltd.
- Hanwha Ocean Co., Ltd.
- Haohua Chemical Science & Technology Corp. Ltd.
- HBIS Company Limited
- Heilongjiang Agriculture Company Limited
- Hindustan Aeronautics Limite
- Hindustan Petroleum Corporation Limited
- HMM Co., Ltd.
- Horse Gallop Finance Ltd.
- Hua Hong Semiconductor Limited
- Hua Xia Bank Co., Limited
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- Huarong Finance 2017 Co. Ltd.
- Huarong Finance 2019 Co. Ltd.
- Huarong Finance II Co. Ltd.
- HUAYU Automotive Systems Company Limited
- Hunan Changyuan Lico Co.,Ltd.
- Hygon Information Technology Co., Ltd.
- ICBC (London) plc
- ICBCIL Finance Co. Limited
- Indian Oil Corporation Limited
- Indian Railway Catering and Tourism Corporation Ltd.
- Indian Railway Finance Corp. Ltd.
- Indraprastha Gas Limited
- Industrial & Commercial Bank of China /Luxembourg Branch/
- Industrial & Commercial Bank of China Ltd. (London Branch)
- Industrial & Commercial Bank of China Ltd. /New York Branch/
- Industrial and Commercial Bank of China Limited
- Industrial Bank of Korea
- Inner Mongolia Baotou Steel Union Co. Ltd.
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inter RAO UES PJSC
- Interconexion Electrica S.A. E.S.P
- Inventive Global Investments Ltd.
- Jiangsu Expressway Company Limited
- Jiangsu Phoenix Publishing & Media Corporation Limited
- JIC Zhixin Ltd.
- Jinduicheng Molybdenum Co., Ltd.
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- Joy Treasure Assets Holdings, Inc.
- JSC Development Bank of Kazakhstan
- JSC National Company KazMunayGas

- Kaztransgas JSC
- Khazanah Capital Ltd.
- Khazanah Global Sukuk Bhd.
- Korea Development Bank
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co.,Ltd
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Krung Thai Bank Public Company Limited
- KunLun Energy Company Limited
- Kuwait Ministry of Finance
- Kweichow Moutai Co., Ltd.
- Liaoning Port Company Limited
- Luzhou Laojiao Company Limited
- Maanshan Iron & Steel Company Limited
- Magnit PJSC
- Magnitogorsk Iron & Steel Works PJSC
- Majapahit Holding BV
- Malaysia Sovereign Sukuk Bhd.
- Malaysia Sukuk Global Bhd.
- Mamoura Diversified Global Holding PJSC
- Mango Excellent Media Co., Ltd
- MDGH GMTN (RSC) Ltd
- MDGH Sukuk Ltd.
- MDGH-GMTN BV
- Mega Advance Investments Ltd.
- Metallurgical Corporation of China Ltd.
- Minmetals Bounteous Finance (BVI) Limited
- MISC Berhad
- MISC Capital Two (Labuan) Ltd.
- MMG Limited
- Mobile TeleSystems PJSC
- MTR Corporation (C.I.) Ltd.
- MTR Corporation Limited
- Mumtalakat Sukuk Holding Co.
- Nanjing Securities Co., Ltd.
- Nanyang Commercial Bank Ltd.
- NARI Technology Co., Ltd.
- National Bank of Ras Al-Khaimah (P.S.C.)
- National Central Cooling Company PJSC
- National Silicon Industry Group Co.,Ltd.
- NAURA Technology Group Co.,Ltd
- NHPC Limited
- nogaholding Sukuk Ltd.
- NOVATEK JSC
- Novolipetsk Steel
- NTPC Limited
- Ocean Laurel Co.Limited
- Offshore Oil Engineering Co., Ltd.
- Oil and Gas Holding Company B.S.C.
- Oil and Natural Gas Corporation Limited
- Oil India International Pte Ltd.
- Oil India Limited
- Oleoducto Central SA
- ONGC Videsh Vankorneft Pte Ltd.
- Orient Overseas (International) Limited
- Orient Securities Co., Ltd.
- Orient ZhiSheng Ltd.
- Oztel Holdings SPC Limited
- Pangang Group Vanadium & Titanium Resources Co.,Ltd.
- People.cn Co., Ltd.
- People's Insurance Company (Group) of China Limited
- Perusahaan Penerbit SBSN Indonesia III
- Petrobras Global Finance BV
- Petrobras International Finance Co.
- PetroChina Company Limited
- Petroleo Brasileiro S.A
- Petroliam Nasional Berhad
- PETRONAS Capital Ltd.
- PETRONAS Chemicals Group Berhad
- PETRONAS Dagangan Berhad
- PETRONAS Gas Berhad
- PhosAgro PJSC
- PICC Property and Casualty Company Limited
- Polymetal International plc
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Power Finance Corporation Limited
- Power Grid Corporation of India Limited
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- PT Aneka Tambang Tbk
- PT Bank Mandiri (Persero) Tbk.
- PT Bank Rakyat Indonesia (Persero) Tbk.
- PT Bukit Asam Tbk
- PT Hutama Karya
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- PT Pelabuhan Indonesia (Persero)
- PT Pertamina (Persero)
- PT Perusahaan Gas Negara Tbk
- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PT Semen Indonesia (Persero) Tbk
- PT Telekomunikasi Indonesia Tbk
- PTT Global Chemical Public Limited Company
- PTT Public Company Limited
- PTT Treasury Center Co., Ltd.
- Public Joint Stock Company MMC Norilsk Nickel
- Public Joint Stock Company Polyus
- Public Joint Stock Company Transneft
- Public Joint-Stock Company Gazprom
- Public Joint-Stock Company Promsvyazbank
- Punjab National Bank
- Qinghai Salt Lake Industry Co., Ltd.
- RAK Capital
- REC Limited
- Rio Oil Finance Trust Series 2018-1
- Rongshi International Finance Ltd.
- ROP Sukuk Trust
- Rosselkhozbank JSC
- Russian Railways JSC
- Ruwais Power Company PJSC
- SAIC Motor Corporation Limited
- Samruk-Kazyna Sovereign Wealth Fund JSC
- Saudi Electricity Sukuk Programme Co.
- Sberbank Russia PJSC
- SBI Life Insurance Company Limited
- SCF Capital Ltd

- SD Guthrie Berhad
- SDG Finance Ltd.
- SDIC Capital Co., Ltd.
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- Second Generation Company of the Wholesale Power Market Public Joint Stock Company
- Senaat General Holding Corp.
- Severstal PAO
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shandong Gold Mining Co., Ltd.
- Shanghai Baosight Software Co., Ltd.
- Shanghai Construction Group Co., Ltd.
- Shanghai Electric Group Co., Ltd.
- Shanghai Electric Power Co., Ltd.
- Shanghai Industrial Holdings Limited
- Shanghai International Airport Co., Ltd.
- Shanghai International Port (Group) Co., Ltd.
- Shanghai Lingang Holdings Co., Ltd.
- Shanghai Lujiazui Finance & Trade Zone Development Co., Ltd.
- Shanghai Port Group (BVI) Development 2 Co., Limited
- Shanghai Port Group (BVI) Development Co. Ltd.
- Shanghai Rural Commercial Bank Co., Ltd.
- Shanghai Zhangjiang Hi-Tech Park Development Co., Ltd.
- Shanxi Coal International Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'an Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shanxi Securities Co., Ltd.
- Shanxi Taigang Stainless Steel Co., Ltd.
- Shanxi Xinghuacun Fen Wine Factory Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shennan Circuits Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan Group Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan International Finance Ltd.
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Shenzhen Overseas Chinese Town Co., Ltd.
- Sichuan Chuantou Energy Co. Ltd.
- Sichuan New Energy Power Company Limited
- Sichuan Road & Bridge Co., Ltd.
- Sime Darby Berhad
- Sinochem Offshore Capital Co. Ltd.
- Sinochem Overseas Capital Co. Ltd.
- Sinoma International Engineering Co., Ltd.
- Sinoma Science & Technology Co., Ltd.
- Sino-Ocean Group Holdings Ltd.
- Sinopec Capital Co., Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2012) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2013) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2015) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2016) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2017) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2018) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development Ltd.
- Sinopec Shanghai Petrochemical Company Limited
- Sinopharm Group Co., Ltd.
- Sinosing Services Pte Ltd.
- Sinotrans Limited
- Sinotruk Hong Kong Ltd.
- Soar Wise Ltd.
- Southwest Securities Co., Ltd.
- SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.
- SPIC MTN Company Ltd.
- State Bank of India
- State Bank of India (London Branch)
- State Elite Global Ltd.
- State Grid Europe Development (2014) Plc
- State Grid Overseas Investment (2013) Ltd.
- State Grid Overseas Investment (2014) Ltd.
- State Grid Overseas Investment BVI Ltd.
- State Transport Leasing Co OJSC
- Sunny Express Enterprises Corp.
- Sweihan PV Power Co.
- Syngenta Group Finance Ltd.
- T Bank Negara Indonesia (Persero), Tbk.
- Tabreed Sukuk SPC Ltd.
- Talent Yield (Euro) Ltd.
- Talent Yield International Ltd.
- Tatneft PJSC
- Tenaga Nasional Berhad
- Thai Oil Public Company Limited
- Thaioil Treasury Center Co., Ltd.
- Three Gorges Finance I (Cayman Islands) Ltd.
- Tianma Microelectronics Co., Ltd
- TNB Global Ventures Capital Bhd.
- Transportadora de Gas Internacional S.A. ESP
- Turk Telekomunikasyon A.S.
- Turkcell Iletisim Hizmetleri A.S
- Turkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasi A.S.
- Union Bank of India Limited
- United Company RUSAL, international public joint-stock company
- Unity 1 Sukuk Ltd.
- Uzbekneftegaz National Holding Co.
- Vnesheconombank
- VTB Bank PJSC
- Western Securities Co., Ltd.
- Wuchan Zhongda Group Co., Ltd.
- Wuliangye Yibin Co., Ltd.
- Xiamen Tungsten Co., Ltd.
- Xingcheng (BVI) Limited
- Yandex N.V.
- YONGDA Investment Limited
- Yuexiu Real Estate Investment Trust
- Yuexiu Reit MTN Co. Ltd.
- Zhangzhou Jiulongjiang Group Co., Ltd.
- Zhangzhou Pientzhuang Pharmaceutical Co., Ltd.
- Zhejiang China Commodities City Group Co., Ltd
- Zhejiang Expressway Co., Ltd.
- Zhejiang Juhua Co., Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.
- Zheshang Securities Co., Ltd.
- Zhongjin Gold Corporation Limited
- Zhongtai Securities Co., Ltd.
- Zhuzhou CRRC Times Electric Co., Ltd.
- Ziraat Katilim Varlik Kiralama AS

9.6. Toepassing fondsen en mandaten

Aandelen

De aandelenbeleggingen “wereld ontwikkelde markten” zijn vormgegeven in een discretionair beleggingsmandaat. Deze portefeuille wordt passief beheerd, maar het eigen uitsluitingsbeleid, stem- en engagementbeleid is volledig toegepast op dit mandaat. Pensioenfonds Schoonmaak past ESG integratie toe via een aangepaste klimaatbenchmark, namelijk de CTB benchmark. Hierin worden, aan de hand van klimaatdata, ondernemingen met grote transitierisico's onderwogen ten gunste van ondernemingen die goed gepositioneerd zijn voor de energietransitie.

De aandelenbeleggingen in opkomende markten zijn vormgegeven in een passief beleggingsfonds “MSCI Emerging Markets”. Het MVB-beleid van de beheerder is in dit beleggingsfonds van toepassing. Het eigen MVB-beleid van Pensioenfonds Schoonmaak is in dit fonds dan ook niet volledig toepasbaar. We kunnen bedrijven niet uitsluiten en we kunnen niet stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Het eigen engagementbeleid wordt wel toegepast.

Voor de aandelen opkomende markten en de High Yield beleggingen is een fondsoplossing gekozen. Hierop is het eigen uitsluitingsbeleid en stembeleid niet toepasbaar, maar het engagementbeleid wel. Dit betekent dat het engagementprogramma ook op ondernemingen in deze fondsen wordt toegepast waar mogelijk. Hierbij is het echter niet mogelijk om tot uitsluiting over te gaan indien een dialoog zich niet naar wens ontwikkeld.

Vastrentende waarden

Pensioenfonds Schoonmaak heeft voor het merendeel van de vastrentende waarden gekozen voor eigen beleggingsmandaten die beheerd worden door Achmea IM. Op deze mandaten is het uitsluitingsbeleid van Pensioenfonds Schoonmaak van toepassing. Dit betekent dat in de bedrijfsleningenportefeuille niet wordt belegd in producenten van controversiële wapens en in structurele schenders van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Daarnaast is ook het eigen engagementbeleid toegepast op ondernemingen die zich binnen het bedrijfsobligatiemandaat bevinden.

De High Yield beleggingen zijn vormgegeven in een beleggingsfonds, waarop het eigen beleid van Pensioenfonds Schoonmaak niet toepasbaar is. Echter, de beheerder van dit fonds Achmea IM heeft een MVB-beleid dat in hoge mate overeenkomt met dat van Pensioenfonds Schoonmaak. Zo worden controversiële wapens, delvers van steenkool en structurele schenders van het Global Compact uitgesloten voor beleggingen en is eveneens een engagementbeleid toegepast.

Voor staatsobligatiebeleggingen (zowel in ontwikkelde als opkomende markten) is het engagement- stem- en uitsluitingsbeleid niet relevant. Pensioenfonds Schoonmaak onderzoekt verdere MVB-mogelijkheden voor deze beleggingscategorie.

Vastgoed

Pensioenfonds Schoonmaak belegt in vastgoed. Op deze fondsen is het eigen MVB-beleid van Pensioenfonds Schoonmaak niet toepasbaar. Wel is het MVB-beleid van de beheerder van toepassing.

9.7. Thematisch dialoog

Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen. Daarom heeft de thematische dialoog een centrale plek binnen het MVB-beleid. De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.

Wat maakt engagement effectief?

Uit onderzoek blijkt dat meerdere factoren bepalend zijn voor het effectief uitvoeren van engagement. De resultaten uit deze onderzoeken zijn geïntegreerd in de engagementstrategie:

Een gedegen voorbereiding is cruciaal voor een effectieve dialoog

Een gedegen vooronderzoek en voorbereiding per onderneming is het vertrekpunt van ons proces. Daarnaast wordt er voor een beperkt aantal thema's gekozen, deze focus verhoogt de effectiviteit van de inzet.

Een goede relatie met het bedrijf maakt de dialoog effectiever

Relatiebeheer vraagt geduld. Daarom nemen we de tijd en duurt een dialoog ongeveer drie jaar, vanaf het eerste onderzoek, tot de laatste gesprekken en evaluatie van het resultaat. Daarnaast houden we bij de selectie van de ondernemingen ook rekening met de openheid van een onderneming en eventuele cultuurverschillen.

Maak de verbinding met financiële materialiteit en actuele thema's binnen de onderneming

Bij de voorbereiding van de dialoog onderzoeken we niet alleen hoe onderneming presteert op het thema van de dialoog maar onderzoeken we ook hoe de onderneming er financieel voorstaat en hoe 'materieel' het onderwerp van de dialoog is voor de onderneming. Met die 'materialiteit' onderstrepen we het belang van het betreffende thema voor ons als belegger en laten we de onderneming zien dat verbeteringen ook kunnen bijdragen aan het succes van de onderneming.

Doelstellingen sluiten zoveel mogelijk aan

De hoofddoelstelling van thematische dialogen is om binnen het MVB-beleid concrete invulling te geven aan de strategie van onze klanten en het speerpuntenbeleid. Dit is weergegeven in tabel 1.1. Deze speerpunten zijn een logisch startpunt voor de samenstelling en ordening van het totale thematische engagementprogramma. Ook sluiten we waar mogelijk ook aan bij de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (VN).

TABEL 9.7.1 SPEERPUNTENBELEID¹

Thema	Symbool
Klimaat	
Mensenrechten	
Gezondheid	
Arbeidsnormen	
Natuur & Milieu	

¹ Bron: Achmea Investment Management

Sustainable Development Goals (hierna: SDG's)

Binnen het engagementprogramma -op het niveau van individuele thema's- stellen wij doelen op. Wij hechten er belang aan om onze doelstellingen daar waar mogelijk en relevant te koppelen aan de SDG's. Deze duurzame ontwikkelingsdoelstellingen zijn in 2015 door de VN vastgesteld en hebben als doel om in 2030 belangrijke mondiale kwesties op 17 uiteenlopende aandachtsgebieden te hebben opgelost. De kwesties variëren van armoedebestrijding tot klimaatverandering en van duurzame consumptie tot gendergelijkheid. Voortgang op de verschillende SDG's wordt gemeten aan de hand van 169 onderliggende doelstellingen. Deze doelstellingen worden elk weer gemeten op basis van 232 vooraf vastgestelde indicatoren. Het idee achter de SDG's is dat verschillende actoren in de samenleving binnen de eigen invloedssfeer bijdragen aan behalen van de doelen. Nationale staten hebben in veel gevallen een belangrijke bijdrage te leveren, maar ook het bedrijfsleven en institutionele beleggers kunnen binnen de eigen invloedssfeer een bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen.

TABEL 9.7.2 LOPENDE ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema			
Klimaat en Transport			
Klimaatadaptie en Water			
Reductie CO ₂ uitstoot			
Access to Nutrition			
Afbouw plastic in verpakking van consumentengoed			

TABEL 9.7.3 LOPENDE ENGAGEMENTTHEMA'S VERVOLG

Thema			
Biodiversiteit in de landbouwketen			
Access to Healthcare			
Arbeidsomstandigheden			
Mensenrechten & Governance			
Kleding en circulariteit			

Engagementproces

Ons thematisch engagementproces kent vijf fases, zoals weergegeven in figuur 1.1.

FIGUUR 9.7.1 PROCES THEMATISCH ENGAGEMENT

Definiëren

Binnen de speerpunthema's identificeert het MVB team van Achmea IM in samenspraak met klanten en beleggers de engagementthema's. Dit leidt tot een engagement long-list die potentiële thema's bevat voor opname in het thematische engagementprogramma. Belangrijke input voor definiëring van thema's zijn ESG-analyses van onze beleggers en externe onderzoeksbureaus, actuele en relevante maatschappelijke thema's en wetenschappelijke onderzoeken.

Selectie

Op basis van verder vooronderzoek en met oog voor een goede verdeling van thema's over de 5 speerpunten kunnen thema's op de short-list komen. Op basis van klantwensen en de inhoudelijke analyses van ondernemingen in de beleggingsportefeuilles maken wij een selectie van subthema's en ondernemingen die in het programma worden opgenomen. Hierbij identificeren wij met name ondernemingen die nog stappen kunnen maken om te voldoen aan best-practices die in de sector of keten gelden en ondernemingen waarvan we verwachten dat ze open staan voor engagement.

Uitvoering

Het MVB team van Achmea IM start de dialogen en voert ze uit. De start van de dialoog verloopt veelal via brief of email. Hierin introduceren wij onszelf en onze klanten, alsmede het onderwerp dat wij zullen bespreken. Het vervolg van de dialoog bestaat doorgaans uit meerdere conference calls of bezoeken aan de onderneming.

Escalatie

Indien een onderneming niet (goed) reageert proberen we via andere wegen het contact tot stand te brengen en escaleren wij indien noodzakelijk. Bijvoorbeeld door samen te werken met andere investeerders, het stembeleid aan te passen of een aandeelhoudersresolutie te overwegen.

Evaluatie

Wij evalueren de dialogen, doelen en de samenstelling van het engagementprogramma elk halfjaar. Op basis daarvan stellen wij ondernemingsdoelstellingen scherper wanneer wenselijk en kunnen de selectie wijzigen afhankelijk van de voortgang. Elk engagementprogramma wordt bij afronding nadrukkelijk geëvalueerd.

Communicatie

Over de omvang, doelstellingen en voortgang van de dialogen rapporteren wij op halfjaarbasis in dit verslag. Daarnaast lichten wij indien gewenst mondeling de voortgang van de dialogen toe.

Reikwijdte van engagementbeleid

Beleggers kunnen bedrijven financieren als aandeelhouder en als obligatiehouder. Wij vinden het dan ook relevant om de mogelijkheid te hebben ondernemingen vanuit beide perspectieven aan te kunnen spreken. Dat betekent dat we zowel beoordelen welke aandelenholdings als bedrijfsobligatieholdings onze klanten hebben in de onderneming. Mede op basis van deze analyse komen ondernemingen in aanmerking voor opname in het engagementprogramma.

Capaciteit en team

Het MVB-team van Achmea IM bestaat uit 14 medewerkers die allen bijdragen leveren aan de verschillende fasen van het engagementproces. Binnen ons team zijn 5 specialisten dagelijks met thematische dialogen bezig, allen op hun eigen specialisme (Environment, Social en Governance). Ten slotte werken wij daar waar relevant en opportuun in meerdere samenwerkingsverbanden samen met andere institutionele beleggers of andere (inter)nationale samenwerkingsverbanden. Op deze manier kunnen wij een gedegen invulling geven aan het thematisch engagementprogramma voor onze klanten.

Toelichting voortgang thema's

Om doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden alle thematische engagement mijlpalen gebruikt voor het

meten en het rapporteren van de voortgang. Tabel 2.1 toont een gedetailleerd overzicht. Deze mijlpalen geven aan welke voortgang er per thema en per onderneming is geboekt.

TABEL 9.7.4 STAPPEN DIALOOG¹

	Mijlpaal	Uitleg	Indicator
1	Analyse van het bedrijf	Bij het opstarten van een nieuwe thematische dialoog wordt bepaald welke ondernemingen in het programma worden opgenomen. Per onderneming wordt een nulmeting uitgevoerd op basis van publieke informatie en ESG-analyses in relatie tot het thema. De nulmeting geeft aan in welke fase de onderneming zich bevindt ten aanzien van het thema.	Afgerond/ gestart
2	Initiëren dialoog	Wij initiëren de dialoog veelal door een inleidende brief of e-mail te sturen, wanneer nodig gevolgd door een follow-up telefoongesprek. Dit vormt de start van een meerjarig dialoogtraject.	Brief verzonden en ontvangst bevestigd / brief verzonden
3	Voeren van dialoog	Wanneer de onderneming bevestigt dat zij in gesprek willen wordt er een bijeenkomst of een telefonische vergadering opgezet. Tijdens het eerste gesprek worden o.a. de bevindingen van het vooronderzoek voorgelegd en de stappen die de onderneming op dit thema zet besproken.	Gesprekken ingepland of gevoerd / gesprekken nog niet ingepland / gesprek afgewezen
4	Toezegging onderneming	De wijze waarop de onderneming aangeeft zich in te willen spannen om zaken verder te onderzoeken, ontwikkelen en uitvoeren documenteren wij als toezeggingen. Deze kunnen kwalitatief hoogwaardig zijn (positief), of nog niet volledig voldoen aan de door ons gestelde ambities (neutraal), of kunnen uitblijven (geen toezegging).	Toezegging beleidswijziging/ toezegging beleidswijziging nog niet voldoende
5	Aanpassen beleid & proces	De mate waarin de gedane toezeggingen daadwerkelijk worden vertaald in stappen door de onderneming. Bijvoorbeeld door het beleid te vernieuwen, zaken te onderzoeken of processen aan te passen.	Beleidswijziging doorgevoerd / beleidswijziging nog niet voldoende / beleidswijziging wordt niet doorgevoerd
6	Afronden dialoog	Wanneer de onderneming aantoonbaar de gewenste stappen heeft gezet ten aanzien van de doelstellingen kan de dialoog worden afgesloten. Indien dit niet het geval is binnen de gestelde termijn voor het engagementtraject wordt de dialoog niet succesvol afgerond.	Dialoog succesvol afgerond / dialoog onsuccesvol afgerond / dialoog tussentijds beëindigd

¹ Bron: Achmea Investment Management

9.8. Normatief dialoog

9.8.1. De basis voor onze normatieve dialoog

Wij hanteren de uitgangspunten van diverse internationale breed gedragen richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen als minimale norm waar ondernemingen zich aan moeten houden. Voorbeelden zijn de 10 principes van het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, de conventies van de ILO (Internationale Arbeidsorganisatie) en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarnaast toetsen we hoe onze normatieve dialogen bijdragen aan de 'Sustainable Development Goals' (SDGs) van de Verenigde Naties, de 17 internationaal overeengekomen duurzame ontwikkelingsdoelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030.

Er zijn vier hoofdthema's te onderscheiden waar het gedrag van ondernemingen op kan worden beoordeeld, namelijk Mensenrechten, Arbeidsnormen, Milieunormen en Anti-corruptie. Institutionele beleggers kunnen als kapitaalverschaffers van ondernemingen een belangrijke rol spelen bij het aanspreken van ondernemingen als principes binnen deze hoofdthema's geschonden worden. Dit geldt niet alleen voor schendingen die binnen de onderneming worden vastgesteld, maar ook voor schendingen in de toeleveranciersketen.

Institutionele beleggers kunnen er bij ondernemingen op aandringen dat:

- ✓ de schending wordt opgeheven;
- ✓ het ondernemingsbeleid wordt aangepast;
- ✓ soortgelijke schendingen zich niet meer voordoen;
- ✓ waar relevant herstel en verhaal mogelijk wordt gemaakt.

Het aangaan van de dialoog over de schending is dan ook een belangrijk middel voor de institutionele belegger om financiële-, reputatie-, sociale- of milieu schade te beheersen.

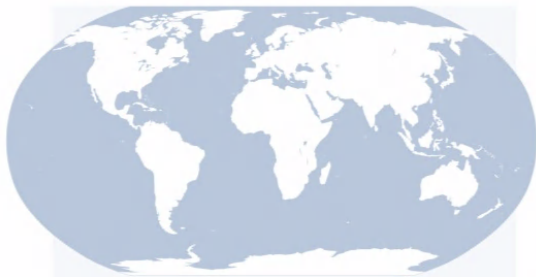
Door het screenen van bedrijven die de internationale normen schenden identificeren we ondernemingen die daadwerkelijk of potentiële negatieve impact hebben op de samenleving en milieu. Dit is een belangrijk onderdeel in het OESO due diligence traject.

Hierbij wordt naast de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu ook naar de **ernst, schaal** en **onomkeerbaarheid** van de schending:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen zodat deze overeenkomt met de situatie die voortvloeit uit de negatieve impact.

Door middel van het Normatieve engagementprogramma spreken we ondernemingen aan op hun gedrag om zo de (potentiële) negatieve impact te voorkomen of te verminderen. Over het monitoren van voortgang en de resultaten van dialoog rapporteren we in deze halfjaarlijkse voortgangsrapportage. Wanneer een onderneming schade heeft veroorzaakt aan samenleving of milieu zal Achmea IM de onderneming nadrukkelijk oproepen tot herstel- en verhaalmogelijkheden voor degene die schade hebben geleden.

In de volgende pagina's gaan wij dieper in op de vier hoofdthema's waarop wij onze normatieve dialoog voeren en de relevante internationale richtlijnen.

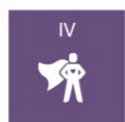
De OESO-richtlijnen worden onderschreven door 46 landen

9 thema's

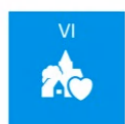
Mensenrechten

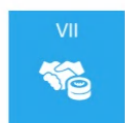
Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen

Milieu

Bestrijding van corruptie, omkoping en afpersing

Consumentenbelangen

Wetenschap en technologie

Mededinging

Belastingen

Transparantie

De OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn aangenomen in 1971. Het beschrijft wat 46 landen van bedrijven, inclusief institutionele beleggers, verwachten op het gebied van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO).

9.8.1.1. Mensenrechtenkwesities en internationale verdragen

De ‘rechten van de mens’ vormen één van de vier hoofdthema’s van het Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes. Deze principes staan echter niet op zichzelf en zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.1.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van mensenrechten.

In de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights* (UNGPs), staat specifiek beschreven hoe bedrijven met deze richtlijnen en verdragen dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn. Of zoals de opsteller van de UNGPs, Professor John Ruggie stelt:

“The Guiding Principles’ normative contribution lies not in the creation of new international law obligations but in elaborating the implications of existing standards and practices for states and businesses; integrating them within a single, logically coherent and comprehensive template; and identifying where the current regime falls short and how it could be improved”.

TABEL 9.8.1.1.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MENSENRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Mensenrechten	Principe 1	Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
			V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	De VN-verklaring over de rechten van inheemse volkeren.
	Principe 2	Bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.	VIII. Consumentenbelangen	ILO conventie 169 betreffende inheemse en in stamverband levende volken in onafhankelijke landen. Tripartite ILO-verklaring inzake multinationale ondernemingen en sociaal beleid. Geneefse conventie. Haagse conventie.
			IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

In de praktijk hebben mensenrechtenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van het recht op zelfbeschikking
- ✓ Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
- ✓ Het niet respecteren van rechten van inheemse volken
- ✓ Beperking van vrijheid van meningsuiting

Beperking van het recht op zelfbeschikking

Het recht op zelfbeschikking van volken is opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en is weer uitgewerkt in twee bindende VN verdragen; ‘*Burgerrechten en Politieke Rechten*’ (BuPo) en ‘*Economische, Sociale en Culturele Rechten*’ (EcSoCu). Deze verdragen werden in 1966 aanvaard en gingen in 1976 van kracht. Het individuele recht op zelfbeschikking kan gezien worden als een element van de persoonlijke vrijheid, en daarmee als een grondslag van de mensenrechten. Hierdoor vormen kwesties waarin ondernemingen bijdragen aan een beperking van het recht op zelfbeschikking een mensenrechtenschending.

Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht

Ten aanzien van de kwestie 'Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht' is het van belang dat ondernemingen ten aanzien van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden internationaal erkende mensenrechten respecteren. De 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights', die zijn geïntegreerd in de OESO-richtlijnen, bieden voor bedrijven een hanteerbaar beleidskader over de toepassing van mensenrechten en de Global Compact principes. Specifiek voor de activiteiten van bedrijven die te maken hebben met oorlogen of bezettingen biedt ook de Geneefse conventie een geschikt raamwerk.

Het niet respecteren van rechten van inheemse volken

De VN aanvaardden in 2007 een 'Verklaring over de rechten van inheemse volken'. De rechten van inheemse volken zijn daarmee pas in recente jaren formeel erkend. In de 'VN-richtlijnen voor mensenrechten ten behoeve van bedrijven' wordt gewezen op de landrechten en andere rechten van inheemse volken. Enkele landen met belangrijke inheemse minderheden stemden tegen de verklaring, waaronder de VS, Canada, Nieuw Zeeland en Australië. Het belangrijkste verdrag is de ILOconventie (no. 169) over inheemse en tribale volken in onafhankelijke landen. Voor deze toetsing is de bepaling dat ondernemingen 'de mensenrechten van personen die tot specifieke (bevolkings-)groepen horen die bijzondere aandacht vereisen' dienen te respecteren, indien zij een ongunstig effect op de mensenrechten van die personen kunnen hebben.

Beperking van vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van burgers om hun overtuigingen kenbaar te maken, zonder voor vervolging door de staat te hoeven vrezen. Vrijheid van meningsuiting wordt vaak beschouwd als een integraal concept in democratieën maar is soms minder evident bij andere staatsvormen. De vrijheid om zonder angst voor vervolging je mening te kunnen uiten staat expliciet vermeld in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'.

9.8.1.2. Arbeidsnormenkwesties en internationale verdragen

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 3,4,5 en 6. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.2.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van arbeidsnormen.

TABEL 9.8.1.2.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ARBEIDSRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Arbeidsrechten	Principe 3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht. ILO conventie 98 betreffende Toepassing van het recht van organisatie en collectieve onderhandeling.
	Principe 4	Bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 29 over dwangarbeid. ILO conventie 105 betreffende de afschaffing van dwangarbeid.
	Principe 5	Bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 138 betreffende de minimumleeftijd voor arbeid. ILO conventie 182 betreffende het effectief afschaffen van kinderarbeid. UN Verdrag over de rechten van het kind.
	Principe 6	Bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 100 betreffende gelijke beloning. ILO conventie 111 betreffende discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep.

Naast de Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen die zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties van belang: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

In de praktijk hebben arbeidsnormenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
- ✓ Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Kinderarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep
- ✓ Veiligheid van werknemers

Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen

Vakbondsvrijheid in het bijzonder wordt genoemd in de derde richtlijn van het Global Compact. Deze luidt: “Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining.” De ILO-conventies 87 en 98 stellen dat vakbonden ongestoord moeten kunnen onderhandelen met werkgevers over arbeidsvoorwaarden en dat vrijheid van organisatie en daarmee het recht om lid te worden van een vakbond tot de fundamentele mensenrechten behoort. Nederland heeft beide verdragen geratificeerd.

Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen

Het vierde principe van het Global Compact behandelt verplichte en gedwongen arbeid. Deze worden geadresseerd in de ILO conventies 29 en 105 en hierin wordt onder andere gesteld dat bedrijven niet mogen profiteren van dwangarbeid of slavernij.

Kinderarbeid in de toeleveringsketen

Het vijfde principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven zich dienen in te spannen om kinderarbeid uit te bannen. Ook is kinderarbeid in strijd met richtlijn van de OESO-richtlijnen voor internationale ondernemingen en met de International Labour Organisation (ILO) conventies ten aanzien van ‘de fundamentele principes en rechten op het werk’ en het ‘effectief afschaffen van kinderarbeid’ (ILO-verdragen 138 en 182).

Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep

Het zesde principe van het Global Compact gaat over het voorkomen van discriminatie in relatie tot werk en beroep. De ILO conventies 100 en 111 en de OESO-richtlijnen bieden een kader voor bedrijven.

Veiligheid van werknemers

Niet expliciet genoemd in de principes van het Global Compact rond arbeidsrechten, maar vanzelfsprekend wel gelieerd aan de principes 1 en 2 op het gebied van mensenrechten, is de veiligheid van werknemers op de werkvloer. De OESO-richtlijnen bieden bedrijven handvaten om hier invulling aan te geven.

9.8.1.3. Milieunormenkwesties en internationale verdragen

Het milieu is het derde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.3.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van milieunormen.

TABEL 9.8.1.3.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Milieunormen	Principe 7	Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties.	VI. Milieu	Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan. Verdrag van Rio de Janeiro inzake biodiversiteit. Rio verklaring over milieu en ontwikkeling.
	Principe 8	Bedrijven dienen initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen.	VI. Milieu	Kyoto Protocol. VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering. Akkoord van Parijs.
	Principe 9	Bedrijven dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.	VI. Milieu	Rio verklaring over milieu en ontwikkeling. Agenda 21.

De richtlijnen van het Global Compact betreffende het milieu zijn afgeleid van de ‘Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling’ en luiden: *“Business should support a precautionary approach to environmental challenges”, “Business should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility”* en *“Business should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.”* In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling
- ✓ Milieuvervuiling – bedreigen biodiversiteit

Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling en bedreigen biodiversiteit

Het preventie- en voorzichtigheidsbeginsel, samen met het beginsel dat de vervuiler betaalt, zijn terug te vinden in de Rio Verklaring en vormen de basis van het referentiekader. Een strikter referentiekader wordt geboden door het *Kyoto Protocol*, het *Verdrag van Bazel* (gericht op gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan) en het *Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro*. Deze specifieke en internationaal breed gedragen verdragen en conventies verwoorden welke verantwoordelijkheden ondernemingen hebben voor de effecten van hun activiteiten op lucht, water, bodem, klimaat, ecosystemen, biodiversiteit en gezondheid.

Klimaatverandering

De richtlijnen die we hanteren m.b.t. het klimaat betreffen het VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering en het Akkoord van Parijs. Schendingen hiervan betreffen:

1. het falen om de impact van klimaatverandering te mitigeren door activiteiten of producten van bedrijven, en ook bedrijven die boetes en rechtszaken tegen zich hebben lopen voor bv het schenden van greenhouse gas standaarden.
2. tegenstand tegen mitigatie van klimaatverandering, bijvoorbeeld door lobby of rechtszaken.

Daarnaast nemen wij additionele maatregelen om klimaatverandering te beperken.

9.8.1.4. Anticorruptiekwesties en internationale verdragen

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Dit principe is gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.4.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op het naleven van anti-corruptienormen.

TABEL 9.8.1.4.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Anti-corruptie	Principe 10	Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.	III. Informatieverstrekking	VN conventie tegen corruptie
			VII. Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoeken, en afpersing	VN conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit
			X. Mededinging	
			XI. Belastingen	

Principe 10 van het Global Compact betreft anti-corruptie en is afgeleid van de ‘VN Conventie tegen corruptie’ en de ‘VN Conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit’ en luidt: *“Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery.”*

Het tiende principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, dienen te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk hebben anti-corruptieschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Omkopingspraktijken
- ✓ Afpersingspraktijken

9.8.2. Het normatieve engagementproces

Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op ondernemingen die betrokken zijn bij schendingen van internationale normen. Dit gebeurt door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een dreigende schending start ISS ESG een dialoog met de onderneming om zo verdere escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending start ISS ESG een dialoog met deze ondernemingen met als doel de schending zo snel mogelijk op te heffen en nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Achmea IM spreekt ISS ESG halfjaarlijks over de lopende dialogen om de voortgang van het engagementprogramma te monitoren.

ISS ESG screent potentiële betrokkenheid van ondernemingen bij het niet naleven van internationale normen en standaarden. Het volgt meer dan 23.000 uitgevende instellingen in de grote wereldwijde indices (large, mid en small cap).

Het filteren en beoordelen van vermeende schendingen wordt gedaan met behulp van digitaal onderzoek, waarbij wereldwijd in 12 talen meer dan 4.400 mediabronnen en nog eens 200 deskundige bronnen van belanghebbenden worden gesorteerd, verwerkt en geanalyseerd. Onder mediabronnen vallen commerciële kranten, nieuwsbrieven, blogs en andere bronnen op internet. Onder bronnen van belanghebbenden valt informatie van overheidsinstanties en gezaghebbende internationale instellingen, Non Governmental Organisations (NGOs)'s en vakbonden. Omdat de bronnen van belanghebbenden vaak veel relevante informatie bevatten, beoordelen de analisten van ISS ESG deze zonder tussenkomst van een filter.

De onderzoeksmethodologie die ISS ESG gebruikt bij het onderzoeken van potentiële schendingen is kwalitatief. De methodologie doorloopt vijf stappen, in wisselende volgorde:

1. Bepalen of de vermeende schending betrekking heeft op het niet naleven van internationale normen en standaarden;
2. Bepalen van de relatie van de onderneming met de vermeende schending;
3. Beoordeling van de ernst, geloofwaardigheid en omvang van de vermeende schending. Hierbij wordt ook meegewogen of de vermeende schending incidenteel of structureel van aard is;
4. Beoordeling van herstelmaatregelen;
5. Bepalen of de beschuldigingen zijn geverifieerd door een gezaghebbende bron.

De scores ROOD, ORANJE en GROEN

Op basis van de onderzoeksmethode onderscheiden analisten de gevonden schendingen naar beoordelingscategorieën, waar scores bij horen. Op basis van deze scores krijgt de schending de status ROOD, ORANJE of GROEN. De score 10 leidt tot de status ROOD, scores 6 tot en met 9 leiden tot de status ORANJE en scores 1 tot 5 leiden tot de status GROEN. Voor een gedetailleerde omschrijving van de verschillende scores en bijbehorende beoordelingscategorieën verwijzen wij naar de onderstaande tabel.

TABEL 9.8.2.1 GEDETAILLEERDE OMSCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE SCORES EN BIJBEHORENDE BEOORDELINGSCATEGORIEËN

Beoordelingssignaal	Score	Beoordelingscategorie	Uitleg beoordelingscategorie
Rood	10	Geverifieerde schending van internationale normen	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending niet geadresseerd.
Oranje	9	Dreigende schending van internationale normen	De onderneming is een contractuele verbintenis aangegaan waarvan de realisatie zal leiden tot een schending van internationale normen.
Oranje	8	Vermeende schending van internationale normen	Er zijn geloofwaardige, maar niet geverifieerde beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen.
Oranje	7	Geverifieerde schending van internationale normen gevolgd door adequate maatregelen van de onderneming.	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending echter adequaat geadresseerd en is bezig de maatregelen te adresseren.
Oranje	6	Gefragmenteerde informatievoorziening	De beschuldigingen en risico's zijn geloofwaardig, maar de betrokkenheid van de onderneming bij de vermeende schending is onduidelijk.
Groen	5	Onder observatie	Er zijn beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen. Er is echter onvoldoende informatie beschikbaar om de ernst van de situatie of de betrokkenheid van de onderneming te kunnen beoordelen.
Groen	4	De schending wordt geadresseerd	De schending is nog niet hersteld, maar niet heel ernstig. De onderneming is responsief en neemt adequate maatregelen of heeft toegezegd dat te zullen doen.
Groen	3	Onvoldoende betrokkenheid	De onderneming is onvoldoende betrokken bevonden bij de vermeende of geverifieerde schendingen.
Groen	2	Historische betrokkenheid	De betrokkenheid van de onderneming is niet langer relevant doordat maatregelen doeltreffend genomen zijn of de schending lang geleden plaats vond.
Groen	1	Geen beschuldiging	

Bij een **RODE** of **ORANJE** beoordelingen wordt engagement opgestart met de onderneming. De dialoog heeft dan drie mogelijke doelen:

1. Het opheffen van de schending.
2. Het voorkomen van toekomstige schendingen.
3. Het beheersen van reputatie- en financiële schade voor onderneming en belegger.

Engagement

Het versturen van een initiatiebrief markeert de start van de dialoog. Afhankelijk van de urgentie en aard van de schending zal de dialoog zich daarna per conference call, bezoek op kantoor, e-mail of brief verder ontwikkelen. De doorlooptijd van deze normatieve dialogen kan erg verschillen, afhankelijk van de complexiteit van de schending en de bereidheid van een bedrijf om mee te werken. Tijdens de dialoog krijgt de onderneming de schending voorgelegd en de gelegenheid om zijn standpunt uiteen te zetten. Deze dialoog wordt voortgezet zolang ISS ESG de onderneming in onderzoek houdt. Voorafgaand aan de publicatie van de onderzoeksresultaten krijgt de onderneming de mogelijkheid om het conceptrapport te beoordelen en feedback te geven.

Om toch doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden bij alle dialogen mijlpalen gebruikt voor het meten van en het rapporteren over de voortgang. Deze mijlpalen geven de voortgang aan per thema en per casus en deze spelen tevens een belangrijke rol in de volgende hoofdstukken van dit rapport.

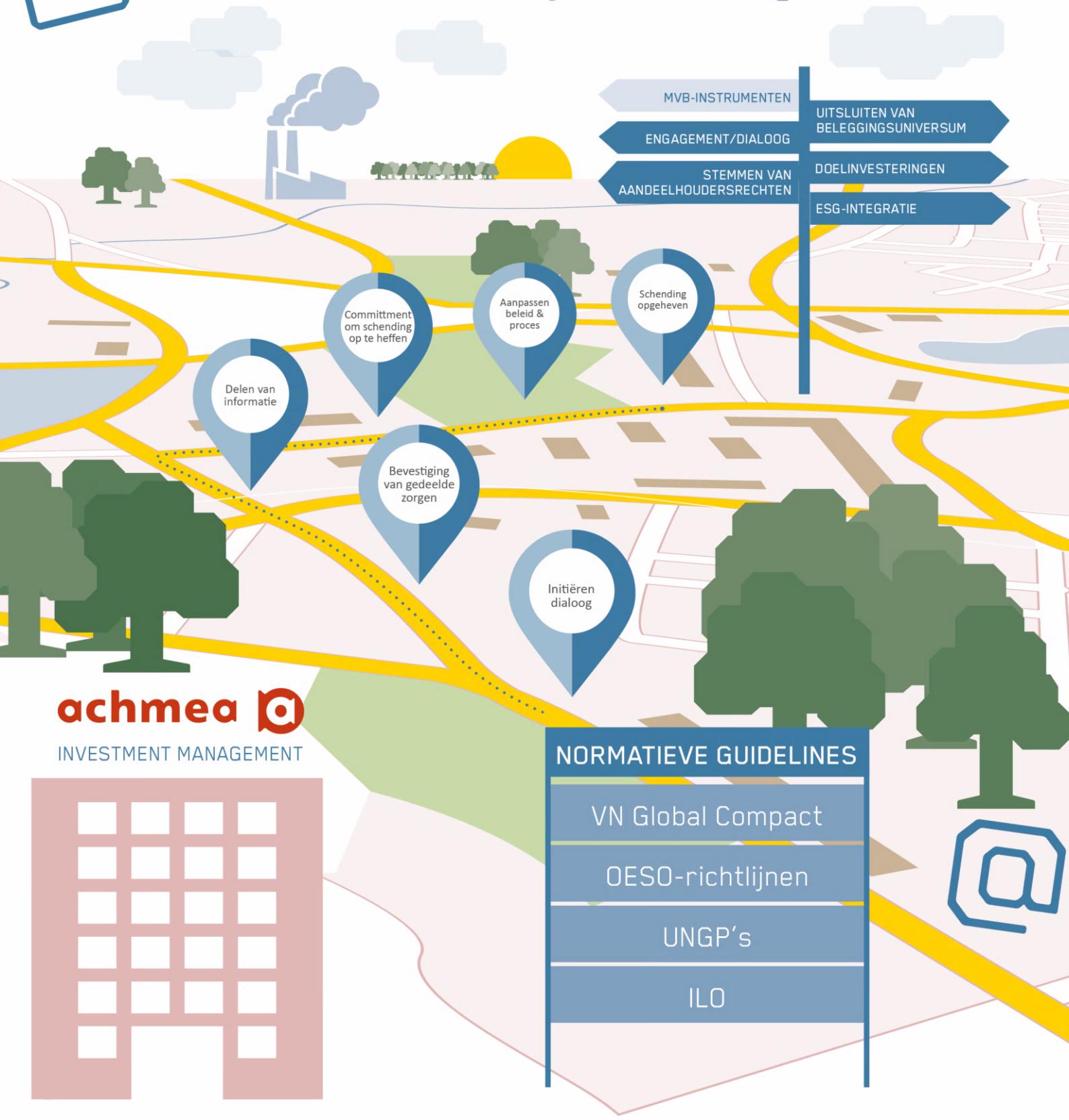
Als bij een beoordeling/schending ook externe partijen geen ontwikkelingen plaatsvinden, geen nieuwe informatie beschikbaar komt en er tevens geen berichten zijn van mogelijke schade dan wordt de volgende uitfasering gevolgd.

▪3 jaar ROOD > 2 jaar ORANJE > GROEN

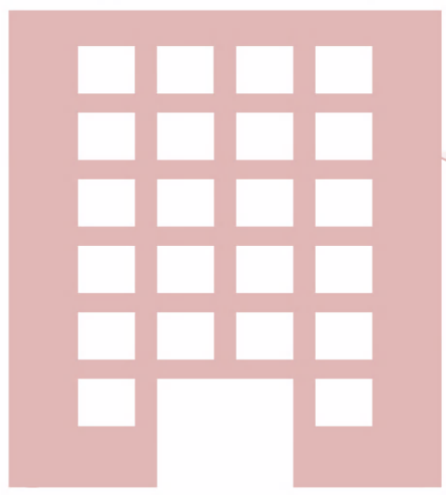
▪2 jaar ORANJE > GROEN

NORMATIEVE DIALOOG

Hoe voeren wij de dialoog?

achmea
INVESTMENT MANAGEMENT

EINDDOELEN

OPHEFFING SCHENDING

VOORKOMEN TOEKOMSTIGE SCHENDING

BEHEERSEN REPUTATIE-SCHADE & FINANCIËLE SCHADE BELEGGER

HERSTEL EN VERHAAL

9.9. Lijst van ondernemingen

9.9.1. Thematische Dialogen

Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1 Abbott Laboratories	Zorgproducten en -apparaten	Verenigde Staten	Access to Healthcare
2 Amgen Inc.	Biotechnologie	Verenigde Staten	Access to Healthcare
3 AstraZeneca PLC	Geneesmiddelen	Verenigd Koninkrijk	Access to Healthcare
4 Danaher Corporation	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
5 Eli Lilly and Company	Geneesmiddelen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
6 Jazz Pharmaceuticals Plc	Geneesmiddelen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
7 Martin Marietta Materials, Inc.	Bouwmaterialen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
8 Nucor Corporation	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
9 Nutrien Ltd.	Chemicaliën	Canada	Reductie CO2 uitstoot
10 ONEOK, Inc.	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
11 Sanofi	Geneesmiddelen	Frankrijk	Access to Healthcare
12 Southwest Airlines Co.	Luchtvaartmaatschappijen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
13 Steel Dynamics, Inc.	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
14 Takeda Pharmaceutical Co. Ltd.	Geneesmiddelen	Japan	Access to Healthcare
15 Thermo Fisher Scientific Inc.	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
16 Umicore	Chemicaliën	België	Reductie CO2 uitstoot
17 Valero Energy Corporation	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot

9.9.2. Normatieve Dialogen

Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
1 ABB Ltd.	17-4-2023	Corruptie
2 Accenture Plc	15-10-2022	Arbeidsnormen
3 Acciona SA	1-4-2024	Mensenrechten
Acciona SA	1-4-2024	Milieu
4 Actividades de Construccion y Servicios SA	1-4-2024	Mensenrechten
Actividades de Construccion y Servicios SA	1-4-2024	Milieu
5 Activision Blizzard, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
6 Albemarle Corporation	16-10-2023	Mensenrechten
Albemarle Corporation	16-10-2023	Milieu
7 Alibaba Group Holding Limited	17-4-2023	Corruptie
8 Alphabet Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
Alphabet Inc.	16-10-2023	Corruptie
9 Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Arbeidsnormen

Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
Alphabet Inc. Class C	16-10-2023	Mensenrechten
10 AltaGas Ltd.	17-4-2023	Milieu
11 Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Corruptie
12 AmerisourceBergen Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
13 Amgen Inc.	17-7-2023	Mensenrechten
14 AngloGold Ashanti Ltd.	17-7-2023	Mensenrechten
15 Anheuser-Busch InBev	15-7-2022	Arbeidsnormen
16 Apple Inc.	17-7-2023	Arbeidsnormen
17 Baidu, Inc.	17-4-2023	Corruptie
18 Baker Hughes, a GE Company Class A	16-10-2023	Milieu
19 Barclays PLC	17-10-2022	Mensenrechten
20 Bayer AG	16-10-2023	Milieu
21 Bolloré SA	14-2-2018	Mensenrechten
Bolloré SA	15-2-2024	Arbeidsnormen
Bolloré SA	15-2-2024	Mensenrechten
Bolloré SA	15-2-2024	Mensenrechten
Bolloré SA	15-2-2024	Mensenrechten
Bolloré SA	15-2-2024	Mensenrechten
22 Bunge Limited	17-4-2023	Milieu
23 Cardinal Health, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
24 Carrefour SA	15-4-2022	Arbeidsnormen
25 CBS Corporation	15-7-2019	Arbeidsnormen
26 China Gas Holdings Limited	15-2-2023	Mensenrechten
27 China Molybdenum Co., Ltd.	15-4-2022	Arbeidsnormen
28 Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2022	Arbeidsnormen
29 Companhia Siderurgica Nacional	17-7-2023	Milieu
30 Compass Group PLC	17-4-2023	Arbeidsnormen
31 Consolidated Edison, Inc.	17-4-2023	Milieu
32 Delta Air Lines, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
33 Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Arbeidsnormen
Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Mensenrechten
34 Electricite de France SA	15-2-2023	Corruptie
Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
35	Empresas Copec SA		15-7-2022 Mensenrechten
36	Enel SpA		16-10-2023 Mensenrechten
37	ENGIE SA		15-2-2024 Mensenrechten
	ENGIE SA		15-2-2024 Milieu
38	Eni SpA		16-10-2023 Arbeidsnormen
	Eni SpA		16-10-2023 Milieu
	Eni SpA		16-10-2023 Milieu
39	Experian PLC		17-4-2023 Mensenrechten
40	Exxon Mobil Corp.		15-10-2022 Mensenrechten
	Exxon Mobil Corp.		15-10-2022 Milieu
	Exxon Mobil Corp.		17-10-2022 Milieu
	Exxon Mobil Corp.		17-10-2022 Milieu
41	First Pacific Co. Ltd.		15-7-2018 Arbeidsnormen
42	First Quantum Minerals Ltd.		15-2-2023 Milieu
43	Formosa Petrochemical Corp.		15-10-2022 Milieu
44	Fortescue Metals Group Ltd.		15-2-2023 Arbeidsnormen
45	G4S plc		15-7-2019 Mensenrechten
46	GCL Technology Holdings Limited		17-7-2023 Arbeidsnormen
47	Hochtief AG		15-1-2021 Mensenrechten
	Hochtief AG		15-1-2021 Mensenrechten
48	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.		15-10-2020 Arbeidsnormen
49	Hoshine Silicon Industry Co., Ltd.		17-7-2023 Arbeidsnormen
50	HUGO BOSS AG		15-4-2022 Arbeidsnormen
51	Hyundai Engineering & Construction Co. Ltd.		15-4-2022 Corruptie
52	Iberdrola SA		17-7-2023 Mensenrechten
	Iberdrola SA		17-7-2023 Milieu
53	Jindal Steel & Power Ltd.		15-2-2023 Mensenrechten
54	Kinross Gold Corporation		1-4-2024 Milieu
55	Lens Technology Co., Ltd.		15-7-2021 Arbeidsnormen
56	LG Chem Ltd.		15-10-2022 Mensenrechten
57	Marriott International, Inc.		15-2-2023 Mensenrechten
58	McDonald's Corp.		17-7-2023 Arbeidsnormen
59	McKesson Corp.		15-1-2020 Mensenrechten
60	Mercedes-Benz Group AG		17-7-2023 Milieu
	Mercedes-Benz Group AG		17-7-2023 Milieu
61	Meta Platforms, Inc.		28-3-2019 Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.		15-7-2021 Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.		15-7-2021 Arbeidsnormen
62	MMC Norilsk Nickel PJSC		15-7-2020 Milieu

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
63	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Mensenrechten
	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Milieu
64	Pan American Silver Corp.	16-10-2023	Mensenrechten
65	Paramount Global	17-10-2022	Arbeidsnormen
66	Pegatron Corp	15-1-2021	Arbeidsnormen
67	PT Indofood Sukses Makmur Tbk	17-4-2023	Arbeidsnormen
68	Rede D'Or Sao Luiz SA	16-10-2023	Arbeidsnormen
69	Repsol SA	15-10-2022	Mensenrechten
	Repsol SA	15-10-2022	Milieu
70	Rio Tinto plc	15-2-2023	Mensenrechten
	Rio Tinto plc	15-2-2023	Milieu
71	Samsung Electronics Co., Ltd.	17-10-2022	Arbeidsnormen
	Samsung Electronics Co., Ltd.	17-10-2022	Corruptie
72	Schlumberger NV	16-10-2023	Milieu
73	Seatrium Ltd.	1-4-2024	Milieu
74	Securitas AB	1-4-2024	Mensenrechten
75	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	16-10-2023	Mensenrechten
	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	16-10-2023	Milieu
76	Sony Group Corporation	15-10-2022	Arbeidsnormen
77	Starbucks Corporation	17-7-2023	Arbeidsnormen
78	Stellantis NV	15-4-2022	Milieu
79	Target Corporation	15-4-2022	Arbeidsnormen
80	TC Energy Corporation	1-4-2024	Mensenrechten
81	Teva Pharmaceutical Industries Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
82	The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
	The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
83	T-Mobile US, Inc.	15-2-2023	Arbeidsnormen
	T-Mobile US, Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
84	Tokyo Gas Co., Ltd.	15-2-2023	Milieu
85	Tongling Nonferrous Metals Group Co.	22-3-2019	Mensenrechten
	Tongling Nonferrous Metals Group Co.	22-3-2019	Milieu
86	Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
87	TotalEnergies SE	15-7-2022	Mensenrechten
	TotalEnergies SE	15-7-2022	Milieu
88	Toyota Motor Corp.	15-2-2023	Milieu
89	Tyson Foods, Inc.	17-10-2022	Arbeidsnormen
90	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen

Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Mensenrechten
91 UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
92 UBS Group AG	17-7-2023	Mensenrechten
93 Verizon Communications, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
94 Vestas Wind Systems A/S	15-7-2021	Mensenrechten
95 Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
96 Xiamen CD Inc.	17-7-2023	Mensenrechten
97 Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-2-2023	Mensenrechten
Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-2-2023	Mensenrechten
Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-2-2023	Milieu
Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-2-2023	Milieu

9.10. Collectieve Initiatieven

Waar mogelijk en gewenst is Achmea IM betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, specifieke onderwerpen (bijvoorbeeld remuneratie of CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

9.10.1. Collectieve initiatieven

Achmea IM is aangesloten bij een aantal (inter)nationale samenwerkingsverbanden ter bevordering, ontwikkeling of uitdraging van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Daarnaast is Achmea IM ondertekenaar van een aantal initiatieven, waaronder investor statements, die belangrijk zijn voor de identiteit van de eigen organisatie of die van onze

klanten. Ten slotte trekt Achmea IM op met andere institutionele beleggers, bijvoorbeeld waar de collectieve dialoog effectiever is dan de individuele.

Aansluiting bij internationale initiatieven

Achmea IM ondersteunt doorlopend de volgende initiatieven:

TABEL 9.10.1.1

Initiatief	Rol	Speerpunt
Access to Nutrition Initiative	Supporting Investor	Gezondheid
CDP	Ondertekenaar	Klimaat
DNB SDG Werkgroep	Lid Werkgroep	
Eumedion	Lid	
Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	Lid	Gezondheid; Natuur & Milieu; Arbeidsnormen
Finance for Biodiversity Pledge	Ondertekenaar	Natuur & Milieu
Healthy Markets Initiative	Lid	Gezondheid
International Corporate Governance Network	Lid	
Investor Alliance for Human Rights	Supporting Investor	Mensenrechten
Longterm Investors in People's Health (LIPH)	Lid	Gezondheid

Initiatief	Rol	Speerpunt
Platform Carbon Accounting Financials	Lid	Klimaat
Platform Living Wage for Financials	Lid	Arbeidsnormen
Tobacco Free Portfolios	Lid	Gezondheid
UN Principles for Responsible Investment (UN PRI)	Ondertekenaar	
Workforce Disclosure Initiative	Supporting Investor	Arbeidsnormen

Collectieve engagement initiatieven en investor statements

Hieronder bespreken we de investor statements die het afgelopen half jaar zijn ondertekend door Achmea IM en collectieve dialogen waaraan Achmea IM heeft deelgenomen. Daarnaast noemen we waar relevant ontwikkelingen rond eerder gesteunde collectieve dialogen en investor statements.

Collectieve engagement met Australië op het thema klimaat

De engagementcoalitie voor klimaatengagement met Australië, waar Achmea IM deel van uitmaakt, is momenteel bezig met het plannen van fysieke bijeenkomsten met verschillende Australische overheidsinstanties in augustus 2024. Met de meeste relevante overheidsinstanties hebben inmiddels de eerste gesprekken plaatsgevonden. Daarnaast gaven wij het afgelopen halfjaar input voor de nieuwe 'National Determined Contributions' van de Australische overheid onder het Klimaatakkoord van Parijs.

Climate Action 100+

Eind 2023 sloot Achmea IM zich aan als 'co-lead' bij het Climate Action 100+ engagement met Bayer AG. Begin 2024 bezochten wij het hoofdkantoor van de onderneming in Leverkusen voor een kennismaking. Daarnaast spraken wij de Bayer samen met de andere 'co-leads' over de nieuwe iteratie van de Climate Action 100+ benchmark, en gaven we input voor het nieuwe klimaattransitieplan dat Bayer in de tweede helft van 2024 zal publiceren.

Health Engagement Alliance (HEAL)

Afgelopen jaar is er veel aandacht geweest voor beleggingen in fastfoodbedrijven door Nederlandse verzekeraars. Naar aanleiding hiervan zijn er verschillende gesprekken geweest tussen Nederlandse verzekeraars en vermogensbeheerders over dit thema. In samenwerking met VGZ, A.S.R. en Cardano heeft Achmea daarom het Health Engagement Alliance (HEAL) opgezet, een platform om samen te werken bij engagement met fastfoodbedrijven. In eerste instantie richt het initiatief zich op de bekendere fastfoodketens, waaronder RBI (o.a. Burger King), Yum!Brands (o.a. Pizzahut), McDonald's, Sodexo en Starbucks. Het initiatief zal in de tweede helft van 2024 officieel worden gelanceerd.

Engagement voor ethische AI

Het gebruik van AI-systemen is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. Ondernemingen die AI-diensten aanbieden of gebruiken, zijn echter onvoldoende transparant over hun AI-beleid. Mogelijke risico's als gevolg van een gebrek aan toezicht op AI zijn discriminatie, privacy schendingen, beveiligingslekken en corruptie. De 'World Benchmarking Alliance' (WBA) is daarom een engagementtraject gestart om ondernemingen bewust te maken van de risico's en te sturen op beter beleid en betere verslaggeving. De WBA heeft 200 ondernemingen in de hardware-, telecom-, software-, en IT-sector geselecteerd waarvoor het thema materieel is. Achmea IM is 'co-lead' in de dialoog met Sony en 'supporting investor' in de dialoog met Telenor.

Investor statement over tabakspreventie

Verschillende (voornamelijk Amerikaanse) casino's staan binnen roken nog altijd toe. De potentiële gezondheidsrisico's van medewerkers en klanten door meer roken zijn zorgwekkend. Trinity Health, een Amerikaanse non-profit organisatie, zet zich daarom in om de sociale-, gezondheids- en milieurisico's van roken in casino's te mitigeren. Ondertekenaars van het investor statement roepen casino's op om maatregelen te nemen.

Investor statement over de rechten van aandeelhouders

In dit investor statement, georganiseerd door de 'Dutch Climate Coalition' (DCC), spreken beleggers hun voorkeur uit voor de Amerikaanse 'Securities and Exchange Commission' (SEC) als arbiter voor de toelating van aandeelhoudersvoorstellen op de aandeelhoudersvergaderingen van Amerikaanse beursgenoteerde ondernemingen. Het aanvechten van aandeelhoudersvoorstellen via de rechter, zoals we zagen bij de rechtszaak van Exxon Mobil tegen Follow This en Arjuna Capital, kan aandeelhoudersvoorstellen over materiële duurzaamheidsonderwerpen ontmoedigen.

Investor letter aan McDonald's over kinderarbeid

Sinds 2013 zijn er ruim 2.300 gevallen van kinderarbeidswetschending voorgekomen bij McDonald's restaurants. De McDonald's Chair verklaarde in juli 2023 dat deze incidenten plaatsvinden bij franchise-ondernemingen, niet bij bedrijfseigen restaurants. De door McDonald's toegezegde stakeholderdialoog over deze problematiek heeft vervolgens nooit plaatsgevonden. De investor letter vraagt om een zerotolerance policy met betrekking tot

kinderarbeid in franchiserestaurants, het verantwoordelijk stellen van het 'Public Policy and Strategy Committee' voor het toezicht op kinderarbeidswetsschendingen, en het laten uitvoeren van een onafhankelijke mensenrechten risicoanalyse.

Investor statement over plasticvervuiling

De afgelopen jaren is het gebruik van 'single-use' plastics flink toegenomen. Deze toename heeft negatieve gevolgen voor klimaatverandering, biodiversiteit, mensenrechten en gezondheid. Het verduurzamen van plasticgebruik en de totstandkoming van een circulaire economie is daarom van belang. Het investor statement, georganiseerd door onder andere 'United Nations Environment Programme Finance Initiative' (UNEP FI), roept de VN-lidstaten op om de benodigde kaders scheppen en een 'eerlijk speelveld' te creëren, zodat de financiële sector hieraan kan bijdragen.

Investor statement over nikkelmijnbouw

Er is steeds meer aandacht voor de negatieve milieu- en sociale gevolgen van nikkelmijnbouw in Indonesië en de

brede Zuidoost-Aziatische regio. Nikkelmijnbouw leidt tot ontbossing, water- en luchtvervuiling, conflicten met inheemse volkeren en lokale gemeenschappen, verlies van biodiversiteit, en een hoge uitstoot van broeikasgassen. De grootste groei in de vraag naar nikkel in de komende twee decennia zal naar verwachting komen van fabrikanten van elektrische auto's. Milieueffecten en de rechten van inheemse volkeren en lokale gemeenschappen worden echter vaak over het hoofd gezien in het beleid voor de toeleveringsketen. Het investor statement, georganiseerd door de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO), roept de fabrikanten van batterijen en elektrische auto's op om hun invloed aan te wenden om de milieu- en sociale normen voor nikkelwinning en -raffinage te verbeteren.

TABEL 9.10.1.2 OVERZICHT LOPENDE COLLECTIEVE ACTIVITEITEN ACHMEA IM

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
Investor statement over de rechten van aandeelhouders	Investor statement		Dutch Climate Coalition	H1 2024
Investor statement over plasticvervuiling	Investor statement	Natuur & Milieu	UNEP FI	H1 2024
Investor statement aan McDonald's over kinderarbeid	Investor statement	Arbeidsnormen	SOC Investment Group	H1 2024
Engagement voor ethische AI	Collectieve dialoog	Mensenrechten	Collective Impact Coalition for Ethical AI	H1 2024
Investor statement over nikkelmijnbouw	Investor statement	Natuur & Milieu	Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO)	H1 2024
Investor statement over tabakspreventie	Investor statement	Gezondheid	Tobacco Free Portfolios	H1 2024
Health Engagement Alliance (HEAL)	Collectieve dialoog	Gezondheid	VGZ, A.S.R., Cardano	H1 2024
FAIRR engagementprogramma eiwittransitie	Investor statement en collectieve dialoog	Klimaat	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H2 2023
FAIRR engagementprogramma 'biodiversiteit, afval en vervuiling'	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H2 2023
Nature Action 100 - Collectief engagementprogramma rondom biodiversiteit	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	CERES	H2 2023
CDP Science-Based Targets (SBT) Campagne 2023	Investor statement en collectieve dialoog	Klimaat	CDP	H2 2023

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
CDP 'Non-Disclosure Campaign' 2023	Investor statement en collectieve dialoog	Klimaat, Water, Natuur & Milieu	CDP	H1 2023
Collectief dialoog 'Global Plastic Treaty' van WNF en 'Ellen McArthur Foundation' met de VN over wereldwijde aanpak plastic vervuiling	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Wereld Natuur Fonds en Ellen McArthur Foundation	H1 2023
Chemscore: engagementprogramma chemische producten	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Aviva	H2 2022
Collectieve engagement met Australië op het thema klimaat	Collectieve dialoog	Klimaat	PRI	H2 2022
Mentale gezondheid op de werkvloer	Investor statement en collectieve dialoog	Arbeidsnormen; Gezondheid	CCLA Investment Management	H2 2022
Valuing Water Finance Initiative	Investor statement en collectieve dialoog	Natuur & Milieu	CERES	H2 2022
Dutch Climate Coalition	Collectieve dialoog	Klimaat	Dutch Climate Coalition	H2 2022
Collectieve dialoog over arbeidsomstandigheden in de vleesverwerkende industrie	Collectieve dialoog	Arbeidsnormen	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2022
Collectieve dialoog over verduurzaming aquacultuur	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2022
Ceres Food Emissions 50	Collectieve dialoog	Klimaat; Natuur & Milieu	Ceres	H1 2022
Climate Action 100+	Deelnemer	Klimaat	IGCC, UN PRI, AIGCC, Ceres	H2 2017

9.11. Afkortingenlijst

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CCS	Carbon capture and storage	CCS houdt in dat bij de verbranding van fossiele brandstoffen koolstofdioxide wordt afgevangen en vervolgens ondergronds geïnjecteerd en opgeslagen. Op die manier wordt voorkomen dat dit vervuilende broeikasgas de atmosfeer binnendringt.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieupact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieureportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.
CHRB	Corporate Human Rights Benchmark	In 2017 opgerichte benchmark vergelijkt zo'n 100 bedrijven op hun mensenrechtenbeleid.
ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
GRI	Global Reporting Initiative	GRI is een internationale organisatie die richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving opstelt. In een duurzaamheidsverslag communiceert een organisatie publiekelijk over haar economische, milieu- en sociale prestaties.
ICCR	Interfaith Center on Corporate Responsibility	ICCR is een coalitie van geloof- en waarden gedreven investeerders die betrokken aandeelhouderschap en 'engagement' met ondernemingen zien als een krachtige katalysator voor verandering.
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveaus van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
OESO Richtlijnen/ 'OECD Guidelines'	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OESO richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OESO lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 1,5 graad (maximaal 2 graden) opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren. U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V. is statutair gevestigd en houdt kantoor in Zeist (Handelsregister nr. 18059537). Achmea IM is als beheerder van beleggingsinstellingen, zoals bedoeld in artikel 2:65a Wft, geregistreerd bij de Autoriteit Financiële Markten ("AFM") in Amsterdam (AFM registratie 15001209).

Disclaimer bij het uitsluitingsproces

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks of tweejaarlijks opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het beleggingsuniversum van de Achmea IM beleggingsfondsen. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingslijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.